

Bosbeheerplan gemeente Ede 2010-2022

Innovatief participatief beheerplan
voor de bossen van Ede

Colofon

Dit bosbeheerplan is opgesteld door Borgman Beheer Advies B.V. in samenwerking met de gemeente Ede en vijf door de gemeente Ede ingestelde werkgroepen.

Lay-out en druk: Vormgeving en Repro - gemeente Ede.
Oplage: 300

Dit beheerplan, evenals een samenvatting, is als PDF te downloaden van de internetpagina van de Gemeente Ede www.ede.nl of via de website van Borgman Beheer Advies www.borgmanbeheer.nl.

Oktober, 2009

Voorwoord

Voorwoord

Natuur vroeger, nu en straks

Door de eeuwen heen heeft Ede zich ontwikkeld tot een prachtige middelgrote stad, omgeven door authentieke dorpen en heel veel natuur. Met als parels het Nationale Park De Hoge Veluwe en het in dit park gevestigde wereldberoemde Kröller-Müller Museum.

Oud en nieuw zijn onze kenmerken. Kijk naar Ede zelf met veel stedelijke dynamiek en vernieuwing. En zet daar tegenover de ontwikkelingen in de dorpen, gericht op historie en behoud van eigen karakter.

En natuurlijk het van oudsher schitterende buitengebied met bossen, heidevelden, zandverstuivingen en landschappen. Soms eeuwenoud. Wat we willen bewaren voor de toekomst. Het vervult mij van gepaste trots dat ik Bosmeester ben van dit prachtige gebied.

Niet alle natuur in en rond Ede is van de gemeente. Naast particulier eigendom, hebben ook de Vereniging Natuurmonumenten, Het Geldersch Landschap en Defensie duizenden hectare natuur in bezit. We werken goed met deze organisaties samen.

Ede heeft ongeveer 2.000 hectare bos en 400 hectare natuur (hei, velden, stuifzanden) in eigendom. We gaan daar heel zorgvuldig mee om. Om het in stand te houden, om mensen de kans te geven er te wandelen en te fietsen, om de houtproductie, om de cultuurhistorie en om het educatieve karakter.

Bosbeheer vraagt om zorgvuldigheid, om goede ideeën, om beleid. Dit nieuwe Bosbeheerplan is daarom een belangrijk document, met veel zorg samengesteld. Het geeft visie en zorgt voor betrokkenheid. Niet alleen van de gemeente, maar ook van bewoners en gebruikers.

Bos is veel meer dan een stuk groen rond Ede. Deze natuur is ons verleden en is onze toekomst. Het is van en door ons. Het is voor en door mensen.

Cees van der Knaap
Burgemeester van Ede

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave

Samenvatting

Summary

1. Inleiding
 - 1.1 Waarom een nieuw beheerplan?
 - 1.2 Werkwijze en projectorganisatie
 - 1.3 Leeswijzer

DEEL 1: WAT HEBBEN WE?

2. Planmatige context
 - 2.1 Niveau beheerplan
 - 2.2 Een landschap aan plannen, visies en beleid
 - 2.2.1 Rijk
 - 2.2.2 Provincie
 - 2.2.3 Gemeente Ede
 - 2.2.4 Overig beleid
 - 2.2.5 Plannen per deelgebied
 - 2.3 Organisatiestructuur gemeente (Intern en extern)
3. De bossen van de gemeente Ede, anno 2009
 - 3.1 Eigendomssituatie en deelgebieden, kenschets deelgebieden
 - 3.2 Natuur-, flora- en faunabeheer
 - 3.3 Cultuur en cultuurhistorie
 - 3.4 Recreatie
 - 3.5 Houtproductie

TERUGBLIK

4. Evaluatie voorgaand beheer
Evaluatie van uitgevoerde beheermaatregelen, taken en het functioneren van de organisatie en het effect op het bos.

DEEL2: WAT WILLEN WE?

5. Nieuwe algemene doelstellingen beheer vanaf 2009
 - 5.1 Sterkte-zwakte-analyse per deelgebied
 - 5.2 Doelstelling bosbeheer
 - 5.3 Afgeleide doelen en subdoelen

DEEL 3: HOE GAAN WE DAT DOEN?

6. Beheermaatregelen
 - 6.1 Optimale functievervulling
 - 6.1.1 Geïntegreerd bosbeheer
 - 6.1.2 Zonering
 - 6.2 Beheermaatregelen tbv verhoging natuurwaarden (incl. faunabeheer)
 - 6.3 Beheermaatregelen cultuurhistorie
 - 6.4 Beheermaatregelen recreatie
 - 6.5 Beheermaatregelen houtproductie en beheerlijnen per bostype
 - 6.6 Maatregelen PR, communicatie en educatie
 - 6.7 Maatregelen mbt organisatie en werkwijze
 - 6.8 Maatregelen mbt samenwerking en gebiedsgericht werken
 - 6.9 Overzicht beheermaatregelen

7. Financiën en kostenraming beheermaatregelen
8. Planning en organisatie; Conclusies en aanbevelingen
9. Literatuurlijst

Bijlagen Kaartmateriaal (Thema-kaarten)

- Themakaart I. Deelgebieden en eigendomssituatie
 - Ia. Plangebied en toponiemen
 - Ib. Eigendomssituatie
- Themakaart II. Natuur, flora en fauna
 - Ila. EHS
 - Ilb. Natura2000
 - Ilc. Bestaande rasters (voorlopige inventarisatie)
 - IId. Natuurreservaten en bestaande ecologische corridors
- Themakaart III. Cultuur en cultuurhistorische elementen (voorlopige inventarisatie)
- Themakaart IV. Recreatie
 - IVa. Parkeerplaatsen en ontsluiting
 - IVb. Bestaande recreatieve routes
- Themakaart V. Beheertypenkaart (toekomstige beheerperiode)
- Themakaart VI Toekomstige beheermaatregelen

Overige bijlagen:

- Bijlage 1: Overzicht beheermaatregelen en kostenraming
- Bijlage 2: Beheerlijnen per beheertype
- Bijlage 3: Geraadpleegde personen / werkgroepen
- Bijlage 4: Organogrammen gemeentelijke organisatie
- Bijlage 5: Overleghistorie project (vergaderingen, bijeenkomsten, excursies)
- Bijlage 6: Overeenkomst begeleiding commissie beheerplan
- Bijlage 7: Digitale Nieuwsbrieven
- Bijlage 8: Begrippenlijst bos en natuur

Figuren

- Figuur 1. Organisatie van het project
- Figuur 2. Beheerplan-niveau: tussen beleid en werkplannen
- Figuur 3. Gemiddelde bijgroei (m3/ha/jr) voor het Edese bosgebied (Verhelst, 2007)
- Figuur 4. Schematische weergave van doelstellingen en maatregelen.
- Figuur 5. Huidige en mogelijke toekomstige situatie nabij de Franse Kampweg

Figuren in bijlage 4:

- Figuur 6 Organogram Gemeente Ede
- Figuur 7 Organogram Afdeling Ruimtelijke Ontwikkeling en Beheer (ROB)
- Figuur 8. Organogram Afdeling Beheer Openbare Ruimte (BOR)

Tabellen

- Tabel 1. Deelgebieden en hun oppervlakte.
- Tabel 2. Onderverdeling Edese bos
- Tabel 3. Onderverdeling Noord- en Zuid Ginkel
- Tabel 4. Onderverdeling gemeentelijke eigendommen, omgeving Bennekom
- Tabel 5. Onderverdeling Noord-Oost Ede (omgeving Otterlo)
- Tabel 6. Onderverdeling Ede-Noord en Luntersche Buurtbos

Tabel 7.	Habitattypen Natura 2000 per deelgebied
Tabel 8.	Natuur-hotspots per deelgebied
Tabel 9.	Belangrijke cultuurhistorische elementen per deelgebied
Tabel 10.	Bijgroei bepaling voor de Edese bossen, bron: M. Verhelst, 2007
Tabel 11.	Houtoogstgegevens en modelberekeningen
Tabel 12.	Sterkte-Zwakte-Analyse Edese Bos
Tabel 13.	Sterkte-Zwakte-Analyse De Zanding (Otterlo)
Tabel 14.	Sterkte-Zwakte-Analyse Noord- en Zuid Ginkel
Tabel 15.	Sterkte-Zwakte-Analyse Bennekom
Tabel 16.	Sterkte-Zwakte-Analyse Ede-Noord en het Luntersche Buurtbos
Tabel 17.	Basisbegroting bosbeheer
Tabel 18.	Begroting beheermaatregelen - samenvatting

Samenvatting

Samenvatting

Gemeentelijke bossen en de rol van de Gemeente Ede

De gemeente Ede heeft ongeveer 2400 hectare aan “groen buitengebied” in haar bezit, waarvan 2000 opgaand bos en 400 ha natuur (heide, korte vegetaties, stuifzanden). Sinds 1893 is de gemeente boseigenaar. De gemeente vindt dat haar bos er is voor de Edenaren. Bovendien ondersteunt het bos het groene imago van de stad. Daarnaast vervult de gemeente Ede als bos-beherende organisatie een voortrekkersrol binnen de Zuid-West Veluwe, bijvoorbeeld als het gaat om de invulling van Natura2000-beleid en ervaringen met de participatieve benadering. Daarom kiest de gemeente Ede er al decennia lang nadrukkelijk voor om zelf eigenaar van de bosgebieden te blijven en het beheer op duurzame wijze uit te blijven voeren.

Aanleiding

Het vorige beheerplan uit 1996 heeft ruim tien jaar goed dienst gedaan en richting gegeven aan het beheer van de bossen van de gemeente Ede en het Luntersche Buurtbos¹. Richting het verstrijken van de looptijd van een beheerplan is het tijd om de planning te herzien en zo nodig de bakens te verzetten. Andere aspecten die herziening van het beheerplan vergen zijn de ontwikkelingen van Natura2000-beleid en de rol die bosgebruikers (zoals omwonenden, recreatieve gebruikers en verenigingen) in de gemeente Ede op zich hebben genomen ten aanzien van bos-beheer.

Mission statement

Het mission statement² voor beheer van bos en natuur in de Gemeente Ede is in dit plan als volgt geformuleerd: Het bieden van een structuurrijk, divers en natuurlijk bos, dat op duurzame wijze beheerd wordt, conform vigerend overheidsbeleid en regelgeving, zodat het zijn functies (naast natuur, houtproductie en recreatie ook cultuurhistorie en educatie) nu en in de toekomst optimaal kan vervullen.

Urban Forestry

De filosofie achter dit beheerplan is te omschrijven als de Urban Forestry-benadering. Urban Forestry streeft naar multifunctioneel bos en groen dat aan de diverse wensen van de lokale samenleving tegemoet komt. Het gaat daarbij nadrukkelijk uit van de bosgebruiker en zijn actieve deelname als belanghebbende en ervaringsdeskundige in bos- en natuurbeheer. Dit beheerplan kenmerkt zich door een open dialoog met groepen uit de samenleving, een integrale benadering en actieve bijdragen door alle participanten aan de totstandkoming van het plan.

¹ Het Luntersche Buurtbos is niet in eigendom van de gemeente Ede, maar wordt wel door de gemeente onderhouden.

² Lange-termijn doelstelling.

Geïntegreerd Bosbeheer in het bos

Er zijn in de voorgaande beheerperiode veel bossen (monocultures met houtproductiefunctie) omgevormd naar soortenrijker bos. Er zijn minder grootschalige kap- of verjongingsvlakten en er is meer structuur (gelaagdheid) ontstaan. Hieruit is indirect af te leiden dat de natuurwaarde, en daarbij komend de belevingswaarde, is verhoogd. Er kan in meerdere opstanden een hoger percentage van de bijgroei, namelijk ca. 70%, worden geoogst, waardoor de bosontwikkeling een positieve impuls zal krijgen. Houtproductie hoeft niet ten koste te gaan van de natuurwaarde. Daar waar de omstandigheden het toestaan, zijn weer gebieden aangewezen met hoofdproductie houtoogst. De zoneringskaart geeft aan welke functie in een bepaald deel van het bos het belangrijkst is. Let wel, in Ede blijft de integratie van functies van groot belang. De beheertypenkaart verdeelt het bos in een aantal types, met elk een toepasselijke set beheer-richtlijnen. Bijzondere inrichtingsprojecten, zoals de aanleg van corridors en bosranden zijn eveneens in kaart gebracht.

Geïntegreerd Bosbeheer, ook binnen de ambtelijke organisatie

De term Geïntegreerd bosbeheer werd voorheen gebezigd als het ging om het samengaan van bosfuncties. Een nieuwe invulling van het begrip Geïntegreerd Bosbeheer wordt in dit plan gemaakt door de integrale aanpak ook door te voeren in beleidsontwikkeling, planvorming en de organisatiestructuur. Zo wordt geconcludeerd dat het opstellen van integraal beleid (een Masterplan) nodig is, waarin alle aspecten van bos- en natuurbeheer, zoals o.a. begrazing, faunabeheer, beheer van wegen en veiligheid, in samenhang worden gezien en georganiseerd. Want tot ver in de jaren '90 was bosbeheer een taak van alleen de beheerafdeling. De functie van het bos is echter veranderd. Naast burgerparticipatie is bosbeheer (indirect) ook een zaak van andere gemeentelijke afdelingen. Dit vergt een andere aanpak bij totstandkoming en implementatie van het plan. De planvorming voor het bos wordt op deze wijze integraal aangepakt.

Prunus (Amerikaanse vogelkers)

Het prunusprobleem (overlast in de vorm van grote concurrentie voor inheemse boom-, struiksoorten en kruiden en het invasieve karakter van de soort) is onderkend en moet planmatig worden aangepakt. Als niet eerst het prunusprobleem wordt opgelost, heeft inzet op andere bosbeheermaatregelen (m.n. verjonging van gewenste, inheemse boom- en struiksoorten) weinig zin. Het gebruik van chemische bestrijding (glyfosaat) als toevoeging op andere bestrijdingsmethoden is hiervoor noodzakelijk.

Professionalisering en Taskforce GIS

Dit plan staat, naast een set beheermaatregelen, voor verdere professionalisering van de organisatie. Belangrijk onderdeel daarvan vormt het werken met GIS en databases, meer aandacht voor administratieve processen, het vastleggen / documenteren van beheerbeslissingen en maatregelen, samenwerking tussen afdelingen en een gerichtere aanpak van monitoring en evaluatie. GIS is ook hierbij een praktisch hulpmiddel en een "bindmiddel". Hiertoe zal meer aandacht worden besteed aan administratieve taken en zal een Taskforce GIS wordt opgezet.

Maatregelen - Top 10

1. Prunusbestrijding
2. Project- en beheer administratie; kaartgericht werken
3. Taskforce GIS
4. Taak- en rolverdeling medewerkers helder stellen
5. Samenwerking met ecologen (en GIS-afdeling) bewerkstelligen / structureren
6. Monitoring & evaluatie gevoerde beheer en vaststellen 0-situatie
7. Verder gaan met participatie (o.a. begeleidingscommissie)
8. Plan voor inzet vrijwilligers en stagiaires (stage-opdrachten voor scholieren / studenten, maatschappelijke stages en vrijwilligers)
9. Opstellen integraal beleid natuurbeheer ("Masterplan", inclusief bosbeheer, natuurontwikkeling, flora & faunabeheer, begrazing, etc.)
10. Natuurbrandpreventie.

Begeleidingscommissie

Om de goede samenwerking met werkgroepleden tijdens het opstellen van dit beheerplan een passend vervolg te geven, is gekozen voor het instellen van een begeleidingscommissie, die de implementatie van het beheerplan begeleidt, advies geeft en deelplannen uitwerkt. Zodra dit plan is goedgekeurd treedt de begeleidingscommissie in werking. De commissie wordt gefaciliteerd door de gemeente.

Financiën

Het beschikbare budget voor bosbeheer is ontoereikend om alle wenselijke beheermaatregelen uit te kunnen voeren. Met het basisbeheer is nu jaarlijks een bedrag van 4,5 ton gemoeid (het betreft man-uren en beheerkosten). Het toekennen van extra structurele capaciteit voor administratieve ondersteuning, het opzetten van een GIS-georiënteerde ambtelijke werkgroep is een absolute randvoorwaarde. Voor deze en andere aanvullende structurele beheermaatregelen, zoals prunusbestrijding, is jaarlijks een bedrag van ca. € 65.000,- nodig. Voor de eenmalige projecten die in dit kader zijn geformuleerd, zoals het uitwerken van plannen met betrekking tot speelbossen, gedenkbos, herstel wildwal en lanenplan, is eenmalig (en gefaseerd) ca. 2 ton nodig over de gehele beheerperiode, dus gemiddeld jaarlijks € 17.000,-.

Summary

Summary

Municipal forests and the role of the municipality of Ede

The municipality of Ede, Netherlands, has about 2400 hectares of “green areas”, of which 2000 ha comprise forests and 400 ha are defined as “nature” (meaning: heath lands, short vegetations and so-called “drifting sands”). Since 1893 the municipality has been a forest-owner. The municipality is of the opinion that the forest is there to serve the people of Ede. Besides that, the forest supports the green image of the city. The municipality of Ede fulfils a leading role within the South-West Veluwe region, for example where it comes to implementation of the Natura 2000-policy and experiences with the participatory approach. Therefore, the municipality chooses actively to continue to be forest owner and to manage the forests in a sustainable way.

Motivation

The previous management plan, written in 1996, had served well during the last ten years and given direction to the forest management of Ede’s properties and the “Luntersche Buurtbos”³. Forest management plans are prepared for a period of ten years, so time had come to develop a new plan and redefine management goals if necessary. Other aspects that required the revision of the management plan where the new (European) Natura 2000-policy and the role currently played by forest users in the municipality (like inhabitants, recreational users) regarding forest management.

Mission statement

The mission statement⁴ for forest management in the municipality of Ede has been formulated in this plan as follows: **offering a divers and natural forest, rich in structure, that will be managed in a sustainable way, according to current state policies and regulations, in order to fulfil the forest’s functions (besides functions regarding nature, wood production and recreation also culture historical and educational functions), in the best possible way today and in the future.**

Urban Forestry

The philosophy behind this plan can be described as the Urban Forestry approach. Urban Forestry strives for a multifunctional forest that best meets the divers wishes of the local community. The forest user is the starting point of this approach and his (/ her) active role as a stakeholder and experiences as a forest user are important ingredients for forest and nature management. This management plan can be characterized by an open dialogue with groups from society; an integral approach was taken with active contributions to the plan by all relevant participants.

³The Luntersche Buurtbos is a community forest, not owned by the municipality, though managed and maintained by the municipality of Ede.

⁴Long-term goal.

Integrated forest management

Integrated Forest Management is a concept in (Dutch) forestry focusing on the integration of forest functions. It promotes small-scale management interventions, the absence of monocultures, little or no wood production, and limited human intervention but rather using natural processes such as natural regeneration. The previous forest management plan (of 1996) was based on this concept.

In the previous management period, a vast part of the forest (monocultures with wood production) had been turned into multi-species forest. There are less large-scale clear-cut areas and there is more diversity and structure in the forest, through the development of forest layers within the forest. From this can be derived that the biodiversity, and with that the way visitors experience the forest, has been improved. Without stepping away from the concept of integrated forest management, a higher amount of the current growth, i.e. about 70%, can be harvested, which will give forest development a positive impulse. Harvesting wood doesn't have to harm biodiversity or nature values. Where conditions are right, thinning and harvesting will be allowed again (this after a period of very limited wood production). The forest zoning map makes clear which forest function is dominant in the respective parts of the forest. Integration of functions, however, will still be the lead principle. The forest management types map divides the forest in several types, each with a set of appropriate management directions/principles. Special projects, such as the development of forest corridors and gradual transitions, are also mapped.

Integration of functions, also within the public organization

The concept of Integrated Forest Management was used previously as applying to forest functions. A new aspect has been added to this definition in the current plan, by applying the integrated approach also in policy development, plan making and the organizational structure. One of the conclusions is that it will be necessary to make an integral policy (Master plan) which includes all aspects related to forest and nature management, such as grazing, fauna management, maintenance of roads and ensuring safety. So far, forest management has been seen as the task of forest managers only. However, forests currently fulfil another function as well. Besides participation of inhabitants, forest management should now (indirectly) also be considered by other municipal departments. This requires another approach during the development and implementation of a (management) plan.

Prunus serotina

There is a problem with the invasion of (seedlings of) *Prunus serotina*, an exotic and very invasive shrub species which makes life of native species (trees, shrubs and plants) hard. This problem has been recognised and needs a strategic approach. If the *Prunus* problem is not solved first, other management measures (such as regeneration of native species) do not make sense. Using chemical means (glyfosat / round-up) in addition to other control methods will be necessary.

Professionalization and GIS Taskforce

Besides comprising a set of forest management measures, this plan stands for a further professionalization of the organization. Important aspects in this respect are working with Geographical Information Systems (GIS) and databases, more accuracy in administrative processes, documenting management decisions and measures, cooperation between (municipal) departments, and a more specific approach of monitoring and evaluation. Also regarding cross-departmental cooperation, GIS techniques are important tools, e.g., to establish links and interactions between departments. More attention will be given to administrative tasks and an interdepartmental GIS Taskforce will be set up.

Forest Management Measures – TOP10

1. Combating *Prunus serotina*
2. Project and management administration; working methods based on maps
3. Setting up a GIS Taskforce
4. Making clear which tasks and roles apply to individual employees
5. Cooperation with ecologists (and the GIS department).
6. Monitoring & evaluation of forest management and describing the starting situation
7. Continue with the participatory approach (implementation committee)
8. Developing a plan and a list of specific tasks to make good use of volunteers and students.
9. Preparing an Integral Nature Management Policy (Masterplan), including forestry, nature development, management of flora and fauna, grazing, etc.
10. Preparing a Forest Fire Prevention Plan

Implementation committee

In order to continue the fruitful cooperation with local inhabitants as achieved during the participatory process to develop the present plan, the municipality of Ede has chosen to establish an Implementation Committee. This committee will guide the implementation of the management plan, will offer advice and can elaborate parts of the plan. As soon as this management plan has been approved by the municipal council, the implementation committee will start working. The committee will be facilitated by the municipality.

Finances

The available budget for forest management is not sufficient to carry out all necessary management measures as outlined in the management plan. Basic management requires a sum of € 450,000 per year, including personnel and management costs. Granting extra financial capacity for administrative support and establishing a GIS-oriented official working group are prerequisites. For these and other structural measures, such as fighting *Prunus serotina*, an extra amount of € 65,000,- is needed on an annual basis. For projects such as preparing a “Play Forest”, a memorial forest, restoration of cultural heritage and others, an amount of € 200,000 will be necessary during the next 10-year management period, i.e. approximately € 17,000 per year.

1. Inleiding

1. Inleiding

1.1 Waarom een nieuw beheerplan?

Het vorige beheerplan uit 1996 heeft een tiental jaren goed dienstgedaan en richting gegeven aan het beheer van de bossen van de gemeente Ede en het Luntersche Buurtbos⁵. En hoewel bosbeheer een kwestie van lange adem is, is het na het verstrijken van de looptijd van een beheerplan weer tijd om te herzien en om zo nodig de bakens te verzetten.

Daarnaast zijn er ook altijd ontwikkelingen die invloed hebben op de planvorming. De afgelopen jaren is er hard gewerkt aan de aanwijzing van Natura2000-gebieden. Nu de Veluwe is aangewezen als Natura2000-gebied, komt het aan op het maken van een gebiedsdekkend beheerplan. De gemeente Ede beheert slechts een klein deel van het totale Natura2000-gebied, maar zal haar beheer wel geheel conform de richtlijnen van Natura2000 moeten doen. Het opstellen van een nieuw beheerplan is een logische aanleiding om dit te concretiseren.

Een andere belangrijke reden voor herziening is de rol van recreanten en omwonenden van het bos. Een deel van de Edese burgers wil graag actief betrokken worden bij de toekomst van “hun” bos en hierover meepraten, meedenken en meebeslissen. Dit vereist een andere werkwijze dan voorheen werd gehanteerd bij het opstellen van een nieuw beheerplan. De stroming die hier vanuit de bosbouw al op heeft ingespeeld en volop in ontwikkeling is, heet “Urban Forestry” (“stadsbosbouw”), waarbij burgerparticipatie centraal staat.

Urban Forestry

De definitie van het European Forum on Urban Forestry (EFUF) luidt:

“Onder Urban forestry verstaan we het beheer van bomen en bossen rekening houdend met de fysiologische, sociologische, economische en esthetische waarden waar bomen de samenleving van voorzien. Het is een integrale benadering die niet alleen bos in of dichtbij de stad erkend, maar zich bezig houdt met alle vormen van groen waar bomen aan de basis staan, dus inclusief straatbomen, tuinen, parken en natuurgebieden.”

Meer info: www.efuf.org

Looptijd 2010-2022

In de gemeente Ede wordt gewerkt met dunningscycli van zes jaar. Een dunningsblok omvat ongeveer een zesde deel van het bos. Elk jaar wordt een dunningsblok behandeld (gedund). Na zes jaar is zodoende het hele bos aan de beurt geweest. Als looptijd voor dit nieuwe beheerplan is gekozen voor een periode van 12 jaar. Dit komt overeen met twee maal de dunningscyclus. Aanbeveling is om in het laatste jaar van een complete cyclus een beheer-evaluatie op te starten. Hiervoor moeten wel gegevens worden verzameld vanaf het moment dat dit beheerplan ten uitvoer wordt gebracht.

⁵ Het Luntersche Buurtbos is geen eigendom van de gemeente Ede, maar wordt wel door de gemeente onderhouden.

1.2 Werkwijze en projectorganisatie

Om grip te krijgen op het complexe gebied en de uitgebreide hoeveelheid informatie en de verscheidenheid aan waarden en belangen, is gekozen een aantal indelingen te hanteren.

Ten eerste is er de onderverdeling in deelgebieden, die het plangebied (per deelgroep) terugbrengen tot een “menselijke maat”.

Het gemeentelijk bosbezit van Ede is in het kader van deze opdracht onderverdeeld in vijf deelgebieden (zie ook Thema-kaart Ia) :

1. Het Edese Bos
2. Noord- en Zuid Ginkel
3. Bennekom
4. Noord-Oost Ede (Peppelenburg & Westerrode, Roekel, Otterlo)
5. Ede-Noord + Luntersche Buurtbos⁶.

Door tussentijdse uitwisseling en afstemming is ervoor gezorgd dat het totaalplan niet slechts een optelsom van deelplannen is, maar een integraal beheerplan vormt.

Binnen de deelgebieden is gewerkt met een aantal steeds terugkerende thema's, die grotendeels corresponderen met de waarden die het bos vertegenwoordigt en de functies die het vervult⁷:

- Natuur, flora- en faunabeheer
- Cultuur en cultuurhistorie
- Recreatie
- Houtproductie
- Educatie.

Werkgroepen

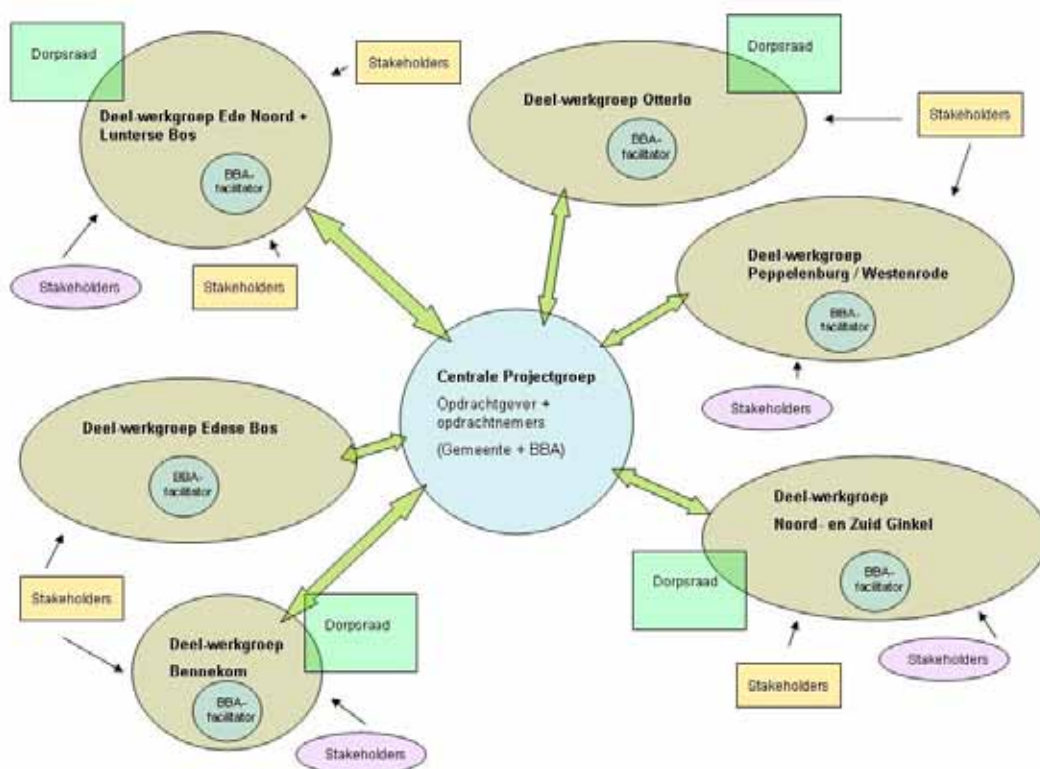
Dit beheerplan is niet door alleen maar adviseurs en ambtenaren opgesteld. Onder de werktitel “De Groene Ronde van Ede” zijn alle inwoners en belangengroepen van de gemeente in de gelegenheid gesteld op voorhand aandachtspunten aan te dragen tijdens één van de startavonden in september - oktober 2008. Ruim tachtig personen hebben hier gebruik van gemaakt. Van de avonden zijn verslagen gemaakt. De aangedragen aandachtspunten zijn zo goed mogelijk verwerkt.

Van de bezoekers van de startavonden hebben bijna dertig personen gehoor gegeven aan de oproep om deel te nemen in één van de werkgroepen om per deelgebied aan te geven waar het in dit beheerplan om moet gaan. Elk deelgebied kreeg een eigen werkgroep, variërend van vijf tot tien personen, mensen die op heel diverse manieren gebruik maken van het gemeentelijk bos of bij het bos betrokken zijn, met ieder zijn eigen achtergrond -van gepensioneerd ziekenhuisdirecteur-met-hond tot lid van de wielervereniging. Een aantal van hen had (beroepsmatig) een achtergrond die wat dichterbij een bosbeheerplan ligt, maar alle werkgroepleden waren in ieder geval zeer geïnteresseerd en op grond van hun ervaring zeer ter zake kundig. De werkgroepen zijn gefaciliteerd door één of twee mensen van Borgman Beheer Advies (BBA). Via die lijn werd ook contact onderhouden met het centrale projectteam. Zie figuur 1.

⁶ Het Luntersche Buurtbos (136 ha.) is geen eigendom van de gemeente maar wordt via een beheerovereenkomst wel beheerd door Gemeente Ede. De Stichting het Luntersche Buurtbos heeft als eigenaar aangegeven de samenwerking met de gemeente te willen voortzetten en mee te doen in het participatieve proces om te komen tot dit nieuwe beheerplan, dat ook door de Stichting wordt onderschreven.

⁷ In het oude bosbeheerplan (Klingen, 1996) waren de functies van het bos nog beperkt tot het “geïntegreerd bosbeheer”: natuur, recreatie en houtproductie (zie hoofdstuk 2).

De werkgroepen hebben een grote bijdrage geleverd aan het proces zowel als aan de inhoud van het beheerplan. Deze inzet wordt door de gemeente zeer gewaardeerd en zal worden voortgezet in de toekomst, wanneer het beheerplan ten uitvoer wordt gebracht.

Figuur 1. Organisatie van het project, schematische weergave.

Binnen elke werkgroep is een taakverdeling aangebracht:

- Penvoerder
- Natura2000-ambassadeur
- Recreatieambassadeur
- Kaartenmaker.

In enkele werkgroepen zijn bepaalde taken door meerdere mensen gedeeld uitgevoerd, of hebben enkele leden meerdere taken op zich genomen. Ook zijn er soms vanuit de aanwezige expertise aandachtspunten toegevoegd (bijv. cultuurhistorie- of landschapsambassadeurs).

Om werkgroepen ook over hun eigen gebiedsgrenzen heen te laten kijken heeft elke werkgroep een speerpunt meegekregen.

Edese Bos	: (recreatieve) zonering
Ede-Noord & Luntersche Buurtbos	: faunabeheer algemeen
Bennekom	: samenwerking met aanliggende particulieren
Noord- en Zuid Ginkel	: ecologische verbindingen
Noord-Oost Ede / Otterlo	: het concept 'Speelbos'.

Ondanks dat het niet altijd haalbaar bleek om alle werkgroepleden voor elke bijeenkomst bij elkaar te krijgen, is er veel, hard en met groot enthousiasme gewerkt. Hierdoor is het opstellen van dit beheerplan een uniek project geworden. En achter deze papieren weergave van het plan zit een enorm denkvermogen en probleemoplossend vermogen, dat nog in de tijd nog lang niet is uitgewerkt. Hiervan zal dankbaar gebruik worden gemaakt door het instellen van een begeleidingsgroep, die een belangrijke rol krijgt tijdens de implementatiefase van het beheerplan. In de aanbevelingen van dit rapport wordt hierop nader ingegaan.

Achterban

De bredere achterban is tijdens het proces op de hoogte gehouden door middel van een digitale nieuwsbrief, via persoonlijk gerichte email en via de website van de gemeente Ede. In een tijdsbestek van circa tien maanden zijn vier nieuwsbrieven uitgebracht (zie bijlage). Ruim zestig geïnteresseerden hadden zich persoonlijk op deze nieuwsbrief “geabonneerd”. Waarschijnlijk hebben meer personen de website bezocht, waarop verslagen en nieuwsbrieven zijn geplaatst. Eén van de aanbevelingen is om door te gaan met het publiceren van nieuwsbrieven en het verspreiden van informatie via de website.

Projectverantwoording

Vanuit de Urban-Forestry-gedachte is bewust gekozen voor een transparante werkwijze, waarin overleg en discussie centraal stonden. Met alle betrokkenen hebben we een intensief proces achter de rug, met veel bijeenkomsten in verschillende groepssamenstellingen. In de contacthistorie (bijlage) is te zien welke bijeenkomsten er zijn geweest, afgezet tegen de tijd. Om dit proces zoveel mogelijk vast te leggen, zijn verslagen gemaakt van nagenoeg alle bijeenkomsten. Deze zijn ook aangeleverd aan het archief van Gemeente Ede. Een deel staat bovendien op de website. De doorlooptijd van het proces is ongeveer één jaar geweest.

Projectteam

Een projectteam van adviseurs en ambtenaren heeft dit project getrokken.

Namens de gemeente:

Dhr. Jan Lub	opdrachtgever
Dhr. Rinus Boortman	projectleider
Mw. Wanda Zwart	voorman bedrijfsvoering

Namens Borgman Beheer Advies B.V. :

Dhr. George Borgman	projectleider, discussie- en excursieleider werkgroepen
Mw. Christine Naaijen	uitvoerend projectleider, projectsecretariaat, schrijfwerk
Mw. Liedeke Reitsma	GIS ⁸ -specialist
Dhr. Jeroen Oorschot	beheerevaluatie, excursieleider en interviews
Dhr. Cecil Konijnendijk	Urban Forestry en communicatiespecialist, dagvoorzitter.

⁸ Geografisch Informatie Systeem (GIS)- digitale kaarten - en informatiedatabase van het bos- en natuurbeheer.

1.3 Leeswijzer

Dit rapport is opgebouwd uit een aantal delen:

Deel 1 Wat hebben we?

Beschrijving van uitgangssituatie en kaders

In hoofdstuk 2 wordt de planmatige context geschetst: Hoe verhoudt dit plan zich tot andere visies en plannen?

In hoofdstuk 3 wordt het bos in kwalitatief en kwantitatief opzicht omschreven. Niet alleen door middel van teksten, maar ook met behulp van thema-kaarten.

Terugblik

In hoofdstuk 4 (Evaluatie) wordt teruggekeken op het voorgaande beheer, het functioneren van de organisatie en het effect van de genomen beheermaatregelen op het bos.

Deel 2 Wat willen we?

In hoofdstuk 5 maken we de stap naar de toekomst.

Eerst wordt in dit hoofdstuk een inschatting gemaakt van de kansen, knelpunten, sterkten en zwakten die de huidige situatie met zich meebrengt. Vervolgens zijn doelen gesteld voor de komende 10 jaar.

Deel 3 Hoe gaan we dat doen?

In hoofdstuk 6 worden beheermaatregelen voorgesteld (per thema) die ervoor moeten zorgen dat het bos het ideaalbeeld steeds dichterbij komt.

In de hoofdstukken 7 en 8 wordt het beheerplan (de beheermaatregelen) verder uitgewerkt in termen van kosten, planning, prioriteiten en randvoorwaarden.

Voor uitleg van afkortingen en bosbouwkundige termen is een begrippenlijst Bos- en natuurbeheer opgenomen (bijlage 8).

Deel 1

Wat hebben we?

**Beschrijving van
uitgangssituatie en kaders**

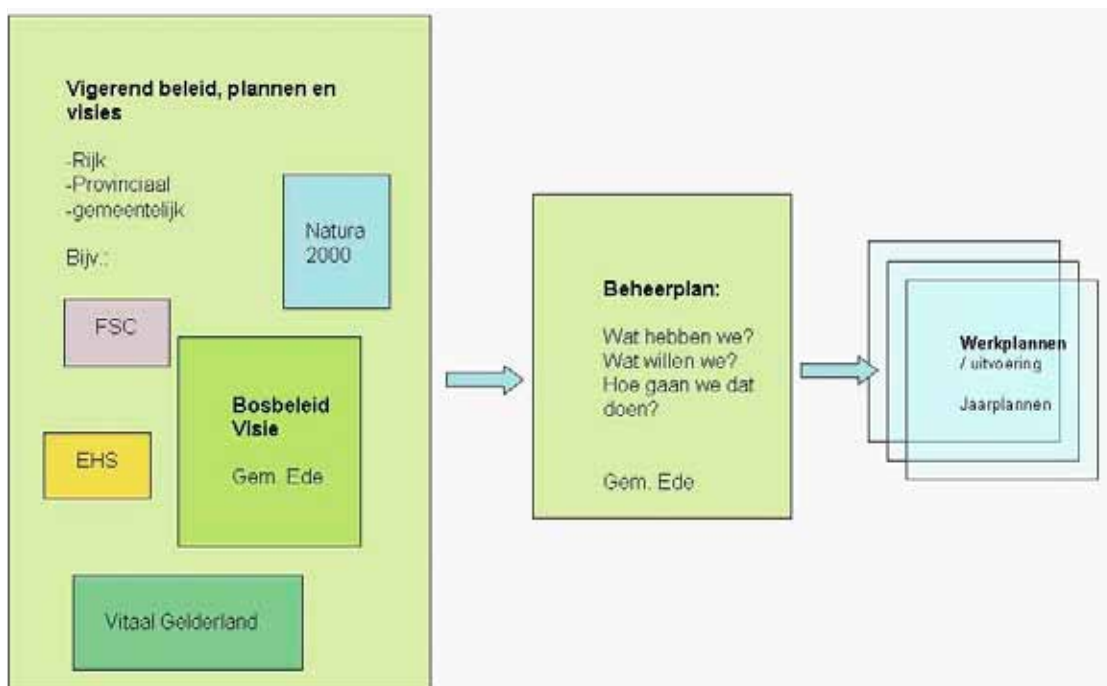
2. Planmatige context

2. Planmatige context

2.1 Niveau beheerplan

Dit beheerplan is de opvolger van het beheerplan van 1996 en de beheerlijnen die daar in 2002 aan zijn toegevoegd. Een beheerplan behoort een uitwerking te zijn van het vastgestelde beleid. In de Gemeente Ede is nog steeds het bosbeleidsplan uit 1991 van kracht. De visie die daarin staat verwoord is nog steeds tot op zekere hoogte actueel. Wel is het nodig om in dit beheerplan doelstellingen te concretiseren. Doelstellingen moeten meetbaar zijn, zodat het effect van beheermaatregelen geëvalueerd kan worden. Behalve de eigen visie vormen ook rijks- en provinciaal beleid en randvoorwaarden zoals gemeentelijke ruimtelijke ordening- en recreatieplannen, alsmede de beheervoorschriften vanuit FSC een kader voor het bosbeheerplan.

Een beheerplan geeft aan wat er globaal moet gebeuren in de komende tien jaar. Het beschrijft de beheermaatregelen en hun prioriteit. Als alles volgens plan gebeurt, zal dit leiden tot het beoogde streefbeeld. Om te weten wat er van dag tot dag moet gebeuren, moet het beheerplan verder worden uitgewerkt in jaarplannen (werkplannen). Dit is een belangrijke taak van de bosbeheerder.

Figuur 2. Beheerplan-niveau: tussen beleid en werkplannen

2.2 Een landschap aan plannen, visies en beleid

Overzicht van vigerend beleid dat de context vormt voor onderhavig beheerplan. Al deze plannen hebben in meer of mindere mate, direct of indirect, invloed op het beheerplan.

2.2.1 Rijk

Het Nederlands beleid wordt gevormd door diverse regulatieve en financiële instrumenten. De belangrijkste ten aanzien van bosbeheer zijn:

Regulatieve instrumenten:

- *De Ecologische Hoofdstructuur (EHS)*. De EHS is in 1990 geïntroduceerd in het Natuurbeleidsplan van LNV. Het moet natuurgebieden vergroten en met elkaar verbinden. Uitvoering van de EHS (o.a. middels het opstellen van natuurgebiedsplannen) ligt bij de provincies.
- *Boswet*. De eerste Boswet dateert van 1922 en werd in 1961 geactualiseerd. De Boswet is het voornaamste wettelijke instrument voor bos met als doel het handhaven van het bosareaal en andere houtige beplantingen.
- *Flora- en Faunawet*. Op 1 april 2002 is de Flora- en Faunawet (FFwet) in werking getreden. Deze wet regelt de bescherming van planten- en diersoorten.
- *Natuurbeschermingswet (NB-wet)*. De NB-wet regelt de bescherming van de zogenaamde natuurmonumenten, wetlands en de Europese Natura2000-gebieden
- *Wet Ruimtelijke Ordening (WRO)*. De WRO is in 2008 vernieuwd en reguleert op zowel Rijks-, provinciaal- als gemeentelijk niveau de ruimtelijke component van het bosbeleid.

Financiële instrumenten:

Programma Beheer. Sinds 1 januari 2000 worden subsidies via het Programma Beheer toegekend. De Provinciale Subsidieregeling Natuurbeheer (PSN) kent verschillende subsidievormen: de beheer-, recreatie, landschaps-, inrichtingssubsidie en de subsidie functieverandering. Sinds 1 januari 2007 is het Programma Beheer een provinciaal instrument. Vanaf 1 januari 2010 treedt het nieuwe Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer in werking (zie ook hoofdstuk 7).

Bosbeleidsplannen

De beleidsmatige basis voor stimulering van Geïntegreerd Bosbeheer in Nederland is het Bosbeleidsplan (LNV, 1993), de opvolger van het Meerjarenplan Bosbouw uit 1986. Uitgangspunt in het Bosbeleidsplan van 1993 was het verhogen van de natuurwaarde van het multifunctionele bos, zonder de houtproductiedoelstelling op te geven. De ambitieuze doelstelling op het gebied van houtproductie die is geformuleerd in het Bosbeleidsplan, is in de Nota Natuur voor Mensen, Mensen voor Natuur (LNV, 2000) losgelaten. Hierin wordt wel gesteld dat duurzame houtproductie in minimaal 70% van het bosareaal op het niveau van de afgelopen jaren mogelijk moet blijven. De natuur- en recreatiefunctie staan in de nota centraal. (bron: www.natuurbeheer.nu).

Zo formuleert LNV in de brochure “Het belang van bos, over het Nederlandse bosbeleid” (2004) de belangrijkste ‘plannen’ voor bos:

1. Beschermen van het bos
2. Zorgen dat het bos zo veel mogelijk functies vervult en dat het aan de behoeften van mensen tegemoet komt
3. Aanplanten van nieuw bos
4. Natuurlijker bos.

Agenda voor het Nederlandse Bos tot 2020

Eind 2008 is de “Agenda voor het Nederlandse Bos tot 2020” verschenen, waarin voorstellen worden gedaan vanuit en voor de bossector. LNV heeft hierin een trekkende rol vervuld. Aanleiding was een resolutie op Europees niveau die in 1998 is aangenomen. Vervolgens heeft de Europese Commissie alle lidstaten gevraagd om een Nationaal Bossen Programma op te stellen. Het traject om tot een Nationaal Bossen Programma te komen bestaat uit twee delen. Het eerste deel is bovengenoemde Agenda voor het Nederlandse Bos. Deze zal in de nabije toekomst door LNV worden gebruikt als input om te komen tot een Nationaal Bossen Programma. In de Agenda wordt aangegeven hoe het bos de huidige en toekomstige eisen van de (stedelijke) samenleving vervult en nog beter kan vervullen. Een aantal belangrijke agendapunten zijn:

- verhogen van de beleefbaarheid van bos (bijdrage tot levenskwaliteit)
- bevorderen van coördinatie en communicatie omtrent bos
- versterking van het concurrentievermogen op lange termijn door het “stapelen van functies” en het gebruik van duurzame grondstoffen en initiatieven.
- verbetering en bescherming van het milieu (o.a. biodiversiteit).

Bron: Agenda voor het Nederlandse bos tot 2020 – voorstellen van de bossector.

2.2.2 Provincie

Veluwe 2010

De Provincie Gelderland heeft op de Veluwe de taak om het economisch gebruik en het behoud van het gebied zorgvuldig op elkaar af te stemmen. Hiervoor is in 2000 het plan Veluwe 2010 opgesteld. Het programma Veluwe 2010 is in 2007 integraal opgenomen in het Provinciaal Meerjarenprogramma (PMJP) Vitaal Gelderland.

De Provincie voert Veluwe 2010 uit in samenwerking met veel andere partijen. Partners zijn onder andere zes rijksdepartementen, achttien gemeenten, terreinbeheerders, recreatie-organisaties, landbouwers, waterschappen en bedrijfsleven. Zij zijn vertegenwoordigd in de Veluwecommissie en in relevante stuurgroepen of projectgroepen.

In het plan zijn 48 projecten benoemd die de provincie Gelderland samen met andere partijen uitvoert op de Veluwe. De belangrijkste daarvan zijn: Ecoducten, Ecologische poorten, Fietstotaalplan, Groei en Krimp, Hart van de Veluwe, Imagoversterking Veluwe, Nationaal Landschap Veluwe, P-Veluwe, Radio Kootwijk en Veluwetransferia.

In 2005 is op verzoek van Provinciale Staten een tussenevaluatie gehouden over de voortgang van Veluwe 2010. Vijf jaar na de start blijken aansprekende resultaten geboekt te zijn en is zeventig procent van de projecten financieel gedekt.

Hert aan de Rijn

Een concreet project vanuit Veluwe 2010, is het Plan Hert aan de Rijn. De bedoeling is om de bestaande barrières op de zuidelijke Veluwe op te heffen zodat ook grotere zoogdieren vanuit het centrale deel van de Veluwe de Rijn kunnen bereiken. Wildviaducten over de snelwegen en spoorlijn en het verplaatsen van het industrieterrein Beukenlaan in Renkum zijn hierbij de duurste ingrepen. De plannen hiervoor zijn al in een vergevorderd stadium. Het plan is structureel onderdeel geworden van het provinciaal beleid in het project Renkumse Poort. Doelstelling is de verbinding tussen de Veluwe en de Rijn te herstellen door het verbinden van natuurgebieden en realisatie van ecopassages.

Hart van de Veluwe

Het provinciale plan Hart van de Veluwe heeft ten doel om de natuur-, recreatie en landschapspelijke waarden in en rondom Nationaal Park De Hoge Veluwe te versterken. Om dit doel te bereiken zijn maatregelen nodig die de toegankelijkheid voor mens en dier verbetert. Een concrete maatregel betreft het verbinden van de heidegebieden van verschillende eigenaren. Binnen de gemeente Ede speelt dit bij De Zanding (Otterlo). Bron: www.gelderland.nl

Nationaal Landschap

De Veluwe is in de Nota Ruimte (2005) aangewezen als Nationaal Landschap. Doel van de aanwijzing van de Nationale Landschappen is dat de kwaliteit van het landschap in deze gebieden wordt behouden en versterkt. Er is geen sprake van nieuw beleid. Alleen een stimuleringsregeling is aan de orde. Het landschap van de Veluwe, van stuifzanden tot aan rivier- en randmeerkust, krijgt een kwaliteitsimpuls. De Provincie Gelderland wil op de Veluwe graag aan de slag met de aanpak van complexe en integrale projecten, maar wel gekoppeld aan heel duidelijke doelen en randvoorwaarden. Daarvoor is beleid vastgelegd in Streekplan en Reconstructieplan. Het integraal Uitvoeringsprogramma (De groene long verzilverd) is in juli 2007 vastgesteld door Gedeputeerde Staten van de provincie Gelderland. Bron: www.gelderland.nl/nationalelandschappen

Ontwikkelingsplan Buitengebied Ede "Ruimte voor kwaliteit"

In mei 2008 is het Ontwikkelingsplan Buitengebied Ede door B&W goedgekeurd. Met dit Ontwikkelingsplan Buitengebied wil de gemeente Ede ruimte geven aan de dynamiek van het buitengebied. De gemeente Ede wil daarbij sturen op ruimtelijke kwaliteit. Het plan biedt een langetermijnvisie voor het buitengebied van Ede, met richtinggevende beleidsuitspraken voor de op te stellen bestemmingsplannen en ander ruimtelijk beleid. Daarnaast zet het plan concrete uitvoeringslijnen uit voor de korte en middellange termijn, vastgelegd in het Meerjarig Uitvoeringsprogramma Buitengebied Ede. Het Ontwikkelingsplan heeft onder andere geleid tot een overeenkomst met de provincie.

Overeenkomst gemeente Ede - Provincie

Provincie Gelderland en de gemeente Ede hebben in een overeenkomst concrete afspraken vastgelegd voor de periode 2009-2013 over de inzet van middelen afkomstig van respectievelijk het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG), de provincie en de gemeente voor verschillende projecten in het landelijk gebied. In onderling overleg hebben de partijen een Meerjarig Uitvoeringsprogramma opgesteld. Dit uitvoeringsprogramma is voortgekomen uit de doelstellingen die zijn opgenomen in de Bestuursovereenkomst 2007-2013, tussen Rijk en Provincie, het daaraan gekoppelde PMJP 2007-2013 en het Ontwikkelingsplan Buitengebied Ede. Het achterliggende idee van partijen hierbij is dat de uitvoering van belangrijke projecten in het landelijk gebied in een stroomversnelling komt en de samenwerking meer in het algemeen een efficiënte realisatie en effectieve inzet van menskracht en financiële middelen bevordert. De gemeente verplicht zich tot het uitvoeren van het Meerjarig Uitvoeringsprogramma Buitengebied Ede.

Natura 2000

De Europese Unie heeft een zeer gevarieerde en rijke natuur, die van grote biologische, esthetische en economische waarde is. Om deze natuur te behouden heeft de Europese Unie het initiatief genomen voor Natura 2000. Dit is een samenhangend netwerk van beschermde natuurgebieden. Voor Nederland gaat het in totaal om 162 gebieden. Inmiddels zijn er 119 gebieden voor definitieve aanwijzing in procedure gebracht, waaronder Natura2000 gebied nr. 57, De Veluwe.

Voor dit gebied wordt momenteel een beheerplan opgesteld door de Natura2000-voortrekker, in dit geval de Provincie Gelderland. De Gemeente Ede brengt onderhavig beheerplan in overeenstemming met Natura2000.

2.2.3 Gemeente (Ede)

Het bosbeleidsplan (1991) – Meer natuur in de Edese bossen (Klingen bomen)

Naar een nieuw evenwicht tussen bosbouw en natuurontwikkeling

In het bosbeleidsplan (1991) is bewust gekozen voor Geïntegreerd Bosbeheer, waarbij het samengaan van de functies natuur, recreatie en houtproductie is nagestreefd. Omdat men ervan uitging dat de functie natuur een achterstand had op dat moment, is relatief zwaar ingezet op natuurontwikkeling.

Citaat uit het voorwoord van de aanvulling op beheerplan (2002), door Dhr. Klingen:

“Rond 1990 is met het beheer van de bossen van de gemeente Ede een ommezwaai gemaakt. Was voorheen het beheer vooral gericht op de houtproductie, sinds het bosbeleidsplan ‘Meer natuur in het Edese bos’ (1991) is nadrukkelijk de ontwikkeling van natuur mede het doel van het beheer. Dat komt vooral tot uiting in de aanpak van de dunningen. Door de dunningen zijn in de afgelopen periode de mengingen versterkt en is het aandeel inheemse boomsoorten verhoogd.”

Bosreservaten

Een aantal gebieden op arme gronden is in het bosbeleidsplan (1991) aangewezen als bosreservaat (130 ha.). Hierin wordt een zeer extensief beheer gevoerd, wel worden invasieve exoten zoals Prunus bestreden. Bij invoering van het beheerplan in 1996 zijn de reservaten uitgebreid en is er een vierde aan toegevoegd, op de wat rijkere bodem van het Edese Bos (de zgn. A-locatie).

Beheerplan bossen Gemeente Ede (1996; Klingen Bomen)

Het beheer(s)plan uit 1996 is een vertaling van het beleidsplan. Er wordt gewerkt met 3 beheers-types (donker beheerstype, licht beheerstype en gemengd beheerstype) en daarnaast bestaan nog steeds de bosreservaten. Dunning is het belangrijkste sturingsinstrument. Het soort dunning is meestal de toekomst-bomen-dunning (waarbij vooraf T-bomen worden aangewezen). Daarnaast wordt geringd om het aandeel dood hout te verhogen en door stormhout niet te ruimen.

Herziening / aanvulling beheerplan (beheerrichtlijnen); (2002 - Klingen bomen)

De aanvulling beheerplan (beheerrichtlijnen; Klingen, 2002) geeft meer invulling bij het kiezen van toekomstbomen (prioriteiten-lijstjes) en geeft de toekomst van het bos in handen van de blusser.

Andere (gemeentelijke) plannen die van invloed zijn op bos:

- Nota zandwegen (mond. Mededelingen Mw. Tutert – Gem. Ede)
- Intergemeentelijke recreatieplan
- Dorpsplannen
- Wildbeleid Natuurmonumenten
- Dassen beleidsplan.

2.2.4 Overig beleid

2.2.4.1 FSC

FSC stelt eisen aan de beheerplanning, monitoring en de opvolging van deze zaken in relatie tot de biodiversiteit. Door gebruik te maken van de FSC-certificering houdt een onafhankelijke derde partij toezicht op de juiste wijze van beheer. Het bosbeheer van de gemeente is FSC-gecertificeerd. Sinds 2008 is er sprake van een groeps-certificering via de Bosgroep Midden Nederland in het groeps-certificeringsprogramma van de Unie van Bosgroepen.

De tien FSC criteria en principes bepalen sterk de speelruimte van het beheer van de bossen.

10 Uitgangspunten FSC:

1. Het bosbeheer voldoet aan de geldende nationale en internationale wetgeving, aan internationale verdragen en afspraken en aan de principes en criteria van FSC.
2. Eigendoms- en gebruiksrechten ten aanzien van land en bosproducten zijn duidelijk gedefinieerd, vastgelegd en rechtsgeldig.
3. De formele en traditionele rechten van de lokale bevolking op land en hulpbronnen worden erkend en gerespecteerd.
4. Het sociale en economische welzijn van de bosarbeiders en lokale gemeenschappen wordt door goed bosbeheer ook op de lange termijn in stand gehouden of verbeterd.
5. De producten en voorzieningen die het bos biedt worden zodanig efficiënt benut, dat de economische, sociale en ecologische functies van het bos ook op de lange termijn worden veiliggesteld.
6. De biodiversiteit, unieke ecosystemen en andere ecologische en landschappelijke waarden van het bosgebied worden in stand gehouden en beschermd.
7. Er wordt een beheerplan opgesteld en toegepast. In het beheerplan, dat steeds wordt geactualiseerd, staan lange termijn doelen en middelen duidelijk omschreven.
8. De toestand van het bos, de oogst, de handelsketen en managementactiviteiten worden regelmatig getoetst, evenals de sociale en ecologische effecten hiervan.
9. Bosbeheer in bossen met een hoge natuur- of cultuurwaarde wordt met extra zorg uitgevoerd, waarbij kenmerkende eigenschappen worden behouden en versterkt.
10. Bosplantages moeten eveneens volgens de principes 1 tot en met 9 worden beheerd. Bosplantages kunnen dienen als aanvulling op de houtoogst uit natuurlijke bossen, waarmee bovendien de (exploitatie) druk op natuurlijke bossen afneemt. Het behoud en herstel van natuurlijke bossen dienen tegelijkertijd te worden bevorderd.

2.2.4.2 Gedragscodes

Bos- en natuurbeheerders moeten hun reguliere beheerwerkzaamheden verantwoord en binnen de wettelijke verplichtingen kunnen uitvoeren. De Flora- en Faunawet, met haar vergunningen- en ontheffingenstelsel, vraagt om een zorgvuldige benadering van alle voorkomende werkzaamheden in bos en natuur.

Om, in het kader van reguliere beheerswerkzaamheden, goed te kunnen werken is door de minister van LNV het systeem van Gedragscodes geïntroduceerd. Voor reguliere beheerswerkzaamheden in bos- en natuurgebieden is door de minister van LNV een tweetal gedragscodes voor bos- en natuurbeheer vastgesteld.

De vastgestelde Gedragscode Zorgvuldig Bosbeheer geeft samen de Gedragscode Natuurbeheer duidelijke spelregels voor het verantwoord uitvoeren van reguliere werkzaamheden in bos en natuur in Nederland, binnen de kaders van de Flora- en Faunawet.

De reguliere beheerwerkzaamheden kunnen op basis van de gedragscode worden ondernomen. Dit vraagt extra inzet en voorbereiding van de beheerder en het beheerteam. Alle beheerwerkzaamheden worden in een checklist bos- en natuurbeheer vastgelegd, afhankelijk van de aard van de werkzaamheden. In de checklist leggen beheerder en uitvoerenden of aannemer voor aanvang van de werkzaamheden vast welke werkzaamheden ze uitvoeren en welke voorzorgsmaatregelen ze treffen voor bepaalde voorkomende plant- en diersoorten.

Bewerkte bron website: www.boschap.nl

2.2.5 Plannen per deelgebied

Naast de gemeentelijke beleids- en beheerplannen, zijn voor verschillende gebieden nadere uitwerkingen gemaakt. Vooral binnen het deelgebied Noord- en Zuid Ginkel is een flink aantal plannen nog actueel.

Edese Bos

Een deel van het Edese bos, een strook ten oosten en ten westen van de N304 (Apeldoornseweg) is in het kader van het Rijksoverheidsbeleid aangemerkt als A-locatie bos. Een A-locatie heeft nog kenmerken van natuurlijke bosgemeenschappen en is daarmee een in stand te houden relict. In het Edese Bos gaat het om een goed voorbeeld van een Droog Wintereiken-Beukenbos (Fago-Quercetum), zij het dat de gemeenschap hier en daar verstoord is. In 1998 is door I.M. Bouwma een beheersvisie voor deze A-locatie opgesteld dat in grote lijnen nog steeds wordt gevolgd.

Noord- en Zuid Ginkel

- *De huidige en toekomstige betekenis van het Ginkelse Zand*
Een pleidooi voor natuurontwikkeling in een kansrijk gebied W. Vos (Dorschkamp, 1990)
- *Beheersvisie voor het Ginkelse Zand*, M. Omvlee, in samenwerking met het Gemeentelijk Bosbedrijf Ede, begin '90-er jaren. (n.a.v. het rapport "De Huidige en toekomstige betekenis van het Ginkelse Zand, een pleidooi voor natuurontwikkeling in een kansrijk gebied. De Dorschkamp, rapport nr. 618, W. Vos, 1990).
- *VlinderDas – Een natuurlijk toekomstbeeld voor De Ginkel* (Nieuwland, 1991). (inrichtings- en beheerplan voor Landbouwenclave De Ginkel). Plannen voor optimalisatie natuurwaarden met behoud van de agrarische functie.
- *Gebiedsvisie De Ginkel – Actualisatie van het plan VlinderDas* (Land & Co, 2004).
Voor de Plas van Gent, is in 2007 een specifiek beheerplan opgesteld. (Nieuwland, 2007)
Veel beheermaatregelen, waarvan een groot aantal gericht op de waterkwaliteit, zijn uitgevoerd. Dit heeft een positieve invloed gehad op het voorkomen van flora en fauna, gezien de Inventarisatie van Vlinderdas, in 2007 en 2008 (KNNV, 2009). Natuurontwikkeling in landbouwenclave de Hindekamp. Het Plan VlinderDas is vermeld op de kalender van succesvolle landschapsherstel-projecten van de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap (vm. Das & Boom), voorjaar 2009!

Otterlo – de Zanding

- Beheersplan De Zanding en de Heide 2004-2014 (Ecol. Adviesbureau STL, 2004)
- Plan Hart van de Veluwe (verbinden de Zanding met heide van Nationaal Park Hoge Veluwe). Visie en uitvoeringsprogramma Hart van de Veluwe, Provincie Gelderland, 2007.

Luntersche Buurtbos

Het Luntersche Buurtbos is geen eigendom van de gemeente maar wordt wel onderhouden door Gemeente Ede. Hiervoor is in 2005 een beheerplan opgesteld dat loopt tot 2010.

Bennekom – de Heide

Beheersplan De Zanding en de Heide 2004-2014 (Ecol. Adviesbureau STL, 2004)

2.3 Organisatiestructuur

Intern

Belangrijk om aan te geven in het beheerplan is wie dit allemaal moeten gaan doen. Een hoofdrol is natuurlijk weggelegd voor de afdeling Ruimtelijke Ontwikkeling en Beheer van de gemeente zelf. In bijlage 4 zijn organogrammen van de verschillende afdelingen weergegeven.

De sector Ruimtelijke Ontwikkeling en Beheer (ROB) bestaat uit:

1. Hoofdafdeling Beheer
2. Hoofdafdeling Grondzaken
3. Hoofdafdeling Ontwikkeling (waaronder de afdeling ecologie)
4. Hoofdafdeling Realisatie
5. Hoofdafdeling Vergunningen & Handhaving
6. Hoofdafdeling Managementondersteuning & Control.

Hoofdafdeling Beheer bestaat uit:

- Afdeling Wijkbeheer
- Afdeling Toezicht
- Afdeling Beheer Openbare Ruimte (BOR)
- Afdeling Advies en Consult.

De Afdeling Beheer Openbare Ruimte heeft 4 uitvoerders, waaronder een uitvoerder bos, natuur, landschap en begraafplaatsen. Onder elke uitvoerder werken één of meer beheerders. Daarnaast zijn er een aantal uitvoerende mensen, nl. de meewerkend voorman (m/v) en medewerkers uitvoering. De afdeling ecologie maakt deel uit van de hoofdafdeling ontwikkeling. Een deel van de werkzaamheden wordt in eigen beheer uitgevoerd, conform de opgestelde jaarplannen (of werkplannen). Andere werkzaamheden (bijvoorbeeld het uitvoeren van dunningen) worden meestal uitbesteed aan gespecialiseerde aannemers.

Extern

Gemeente Ede neemt deel aan verschillende formele en informele overlegstructuren en projectgroepen.

Ook vrijwilligers dragen hun steentje bij. Met name in de prunusbestrijding, op het gebied van Flora- en Fauna inventarisatie en voor het uitzetten en onderhouden van recreatieve routes zijn veel mensen (in verenigingsverband) actief.

Gemeente Ede neemt deel aan:

Beheerdersoverleg Veluwe (1 x per 2 maanden?)

Projectgroep Natura2000

Gemeente Ede is actief als lid, donateur of geregistreerde van:

- Boschap
- Koninklijke Nederlandse Bosbouw Vereniging (KNBV)
- Bosgroep

3. De bossen van de gemeente Ede

3. De bossen van de gemeente Ede

Dit hoofdstuk geeft een beschrijving van de huidige situatie: Wat hebben we, anno 2009. De situatie is grotendeels en zo veel mogelijk letterlijk “in kaart gebracht”. Dit hebben we gedaan door het maken van een aantal thema-kaarten. Samen geven deze kaarten de huidige situatie en de “verwachtingen” weer, die bijvoorbeeld vanuit het beleid aan dit thema worden gesteld.

Het gaat om de volgende thema-kaarten, die elk weer zijn opgebouwd uit een aantal laagjes.

Themakaart I Eigendomssituatie en deelgebieden

Themakaart II Natuur, flora en fauna

Themakaart III Cultuur en cultuurhistorische elementen

Themakaart IV Recreatie

Elk thema wordt in onderstaande tekst nader toegelicht.

3.1 Eigendomssituatie en deelgebieden

De gemeente Ede heeft ongeveer 2400 hectare in haar bezit, waarvan 2000 bos en 400 ha natuur. Sinds 1893 is de gemeente bouseigenaar.

Een duidelijk politieke keuze van de gemeente is om het bos nadrukkelijk niet af te stoten (zoals sommige andere gemeenten hebben gedaan), maar om het zelf te blijven beheren. De reden daarvan is dat de gemeente vindt dat het bos er is voor de Edenaren en omdat dit het (groene) imago van de stad ondersteunt. De gemeente heeft een eigen beheerafdeling die het beheer van de bosgebieden op zich neemt. Het lijkt misschien logisch, maar de keuze om het beheer ook zelf uit te voeren ligt lang niet voor elke gemeente voor de hand. Hoewel de beheerafdeling van de gemeente Ede organisatorisch misschien verbeterpunten heeft, is de basis goed: een team van mensen met expertise en de benodigde middelen om het beheer mee uit te voeren.

Het gemeentelijk bosbezit van Ede is in het kader van deze opdracht onderverdeeld in 5 deelgebieden (zie ook Themakaart I):

Tabel 1. Deelgebieden en hun oppervlakte.

Deelgebied	Oppervlakte
1. Het Edese Bos _____	498 ha.
2. Noord- en Zuid Ginkel _____	1030 ha.
3. Bennekom _____	77 ha.
4. Noord-Oost Ede (Roekel, Otterlo) _____	603 ha.
5. Ede-Noord + Luntersche Buurtbos _____	253 ha.
Totaal _____	2461 ha.

N.B.: oppervlakten zijn berekend op basis van de GIS-kaart, laag deelgebieden. Die komt niet in alle gevallen precies overeen met de kadastrale oppervlaktes. Ook door het al dan niet meetellen van gemeentelijke wegen buiten de deelgebieden kunnen verschillen ontstaan.

3.1.1 Het Edese Bos – kenschets

Tabel 2. Onderverdeling Edese bos

Landgoed Kernhem _____	59 ha.
Edese Bos – oost _____	197 ha.
Edese Bos – west _____	241 ha.
Totaal Edese Bos _____	498 ha.

Het *Edesche Bosch* (Edese Bos) behoort tot de oudste bossen van ons land, want in 1426 wordt het al vermeld in een leenbrief van het huis Kernhem. Het bos was vroeger eigendom van dertien boeren.

De oostelijke zijde is een stuwwal, met wat rijkere lemige grond. Binnen het gebied domineren de duinvaaggronden en holtpodzolen; de holtpodzolen zijn het rijkste type - dit verklaart de hoge bijgroei-cijfers.

De bijgroei op de relatief rijke grond aan de oostzijde is hoog: ca. 10 m³ / ha / jr. voor het eiken-beukenbos. Douglas die buiten het bosreservaat veel voorkomt, kent zelfs een bijgroei van tussen de 14-20 m³ / ha / jr. Aan de westzijde wordt een bijgroei van ca. 6-8 m³ / ha / jr gehaald.

Bron: *Bijgroei bepaling voor de Edese bossen*, Marianne Verhelst, 2007 en mondelinge mededelingen Rinus Boortman.

Aan de oostkant bevindt zich een zogenaamde A-locatie bos (zowel aan oost- als aan westkant van de N304), een wintereiken-beukenbos dat zeer wordt gewaardeerd vanwege de hoge natuurwaarde en om die reden zo goed mogelijk beschermd en in stand gehouden als bosreservaat. Daar omheen bevindt zich een buffer. Hierin staat veel beuk en wintereik. In het reservaat en de buffer wordt prunus zo intensief mogelijk bestreden. Zowel hier als in het bosreservaat is het lastig om de zeldzame wintereik erin te houden. Beuk is een sterke concurrent. In de beheerichtlijnen wordt hier verder op ingegaan. Vroeger is dit bos gebruikt voor coulisen, dus voor de jacht. Delen zijn ooit als eikenhakhout beheerd (malebos).

Het bos aan de oostzijde is structuurrijk, alle leeftijdsklassen zijn vertegenwoordigd. In het Edese bos komen nog meer soorten voor: zo is er het tsugabosje. Aan de westzijde is eerder sprake van “bomenakkers” van grove den. Er is weinig menging, weinig loofboomsoorten, minder variatie in leeftijd en dus minder structuur.

Dit bos vervult verschillende functies. Naast de natuurfunctie (in het bosreservaat en omliggende gebied) is de recreatiedruk hier ontzettend hoog, vanwege de functie als uitloopgebied vanuit de stad Ede. Met name wandelaars en fietsers gebruiken dit gebied intensief. De zuidoostpunt is gedefinieerd als hondenloopgebied (zie ook themakaart IVa).

3.1.2 Noord- en Zuid Ginkel – kenschets

Tabel 3. Onderverdeling Noord- en Zuid Ginkel

Ginkel - Noord (ten noorden van N224): _____	743 ha.
_____ (incl. VlinderDas)	
Ginkel - Zuid (ten zuiden van N224): _____	286 ha.
Landbouwenclave (VlinderDas): _____	ca. 150 ha.
Totaal Noord- en Zuid Ginkel: _____	1030 ha.

Ook dit deel was vroeger onderdeel van een landgoed, en wel dat van de Baron van Wassenaar. Er is nog steeds sprake van de landbouwenclave Ginkel. De Hindekamp was vroeger een jachthuis, nu onderdeel van de landbouw-enclave (manege).

Het gebied VlinderDas (landbouwenclave) ligt ingeklemd tussen 3 stuwwallen. Hierdoor kan het water moeilijk weg. Het gebied ligt 17 meter boven NAP. Vanwege een keileemlaag in landbouwenclave is er sprake van een schijngrondwaterstand. Er zijn drie plassen: de Plas van Gent, de Kreelse Plas en de Heibloemplas. Al met al een vrij nat biotoop, waarin veel verschillende plant- en diersoorten voorkomen, waaronder relatief veel rode-lijst soorten. De bossen van Noord- en Zuid Ginkel verschillen qua biotoop volkomen van het gebied van de landbouwenclave (VlinderDas). Op de Noord-Ginkel en het Ginkelse Zand staat veel grove den. Ook op het Zandbos (Zuid Ginkel) staan (oude) grove dennen, zgn. vliegdennen, die zich hier op spontane wijze gevestigd hebben. Het gebied kenmerkt zich door diversiteit. Naast opgaand (dennen)bos, is er heide, agrarisch gebied (de enclave), ondergestoven landbouwgronden, plassen en verschillende overgangszones. Dit uit zich dan ook in veel verschillende habitats en een hoge natuurwaarde. In het noordelijke deel is een vlinderreservaat aangelegd (het betreft een open corridor door het bos), waar niet alleen vlinders, maar ook reptielen van kunnen profiteren. Het verleden van heidevelden en (stuif)zanden is op plaatsen nog zichtbaar. In het verleden hebben maar liefst zeven schaapskooien in het gebied gestaan. Delen van de Noord-Ginkel worden nog steeds begraaasd, maar nu door paarden en koeien.

De bijgroei van het bos buiten de landbouwenclave is relatief laag (arme grond). Het prunusprobleem daarentegen is hier zeer groot.

De recreatieve druk is relatief laag; wel hoge druk rondom parkeerplaatsen.

3.1.3 Bennekom – kenschets

Totale oppervlakte: 77 ha.

Tabel 4. Onderverdeling gemeentelijke eigendommen, omgeving Bennekom.

Deze paragraaf is grotendeels geschreven door de werkgroep Bennekom. Vanwege de versnipperde ligging van de gemeentelijke eigendommen rondom Bennekom is gekozen voor een tabelvorm.

	1	2	3	4	5
	Prins Hendrikweg	De Heide (Oost Breukelderweg)	Celtic Fields (Panoramaweg / Bosbeekweg)	Spoortalud west	Spoortalud oost
	18,9 ha	27,3 ha	8,2 ha	4,2 ha	18,8 ha (incl. spoor en bermen)
Type (naald, loof, heide)	gemengd bos	heide, hakhout	open naaldbos met een structuurrijk open heideveld	naaldbos / loofbos	smal open terrein met diverse jonge begroeiing van berk, eik en heidepollen
Bodem, geomorfologie	podzolgrond	holtpodzol, stuwwal	podzolgrond	hoogte verschillen	voedselarme grond; mogelijk wel verrijking door naastgelegen landbouwactiviteiten
Geschiedenis		is al bos op kaart 1850, aanleg eikenhakhout 1850-1900, Celtic Fields	500 voor Chr. als landbouwterreintjes aangelegd aan weerszijden van de Panoramaweg. Vermoedelijk door latere houtkap is het heideterreintje weer ontstaan. Er bevinden zich tevens prehistorische grafheuvels.	is al bos in 1850	
Beheer-geschiedenis	Jarenlang “niets doen”	Eikenhakhout tot 1930 gekapt; kleinschalig 0,25 ha geplagd 1990 (zie ook beheerplan de Zanding en de Heide)	Jaarlijks bramen verwijderd, eikenopslag/vliegden verwijdering op heideveld. Bos is nogal open met relatief grote h/d-verhouding: te laat gedund?		

3.1.4. Noord-Oost Ede – kenschets

Tabel 5. Onderverdeling Noord-Oost Ede (omgeving Otterlo)

Peppenburg & Westerrode	246 ha
Roekel	271 ha
De Zanding – Otterlo	74 ha
De Belt	12 ha
Totaal Noord-Oost Ede	603 ha

Het deel Peppenburg & Westerrode is vernoemd naar twee oude boerderijen. Het is een oud landgoedbos, met veel beukenlanen. Peppenburg & Westerrode is ontstaan op een uitgestoven hoogte (relatief rijke grond) en kent verschillende boomsoorten, hoofdzakelijk naaldhoutsoorten, zoals douglas, larix en grove den. Loofhout komt voornamelijk in de lanen voor (beuk). Deze lanen zijn inmiddels in de aftakelingsfase, maar zijn daardoor des te aantrekkelijker voor bijv. vlermuizen en boommarters. De bijgroei op Peppenburg & Westerrode is meer dan 10m³ / ha / jr. De grond is rijker dan op bijv. Roekel (waar de bijgroei lager is).

Roekel (het Roekelse Bos) is een uitgestoven laagte op arme grond, waarop met name grove dennenbos staat. Op Roekel zijn feitelijk drie soorten opstanden (grove den; veelal aangeplant):

- bos van 30 jr. oud (aangeplant)
- bos aangeplant in 1920
- bos aangeplant net na WO II.

Op Roekel is het prunusprobleem relatief groot. Hier is het lastig om structuur in het bos te krijgen, want als er verjongingsgaten worden gemaakt, profiteert de Prunus. Op Roekel wordt begraaasd met paarden en twee soorten koeien (vanuit Planken Wambuis van Natuurmonumenten). Hiervoor is een raster aangebracht. Het noordelijke deel van Roekel (ten noorden van de Roekelsebosweg) is hondenlosloopgebied.

Heide- en stuifzandgebied De Zanding - nabij Otterlo - werd van oorsprong als markegrond gebruikt door de gemeenschap. De heide biedt nu een habitat aan veel verschillende soorten. Daarnaast zit er op de Zanding veel wild. Op De Zanding zijn natuur en recreatie beide belangrijke functies. Hiertussen bestaat een spanningsveld.

Bijzondere elementen in dit gebied zijn:

- De oude laanstructuur op Peppenburg & Westerrode
- Wolfsbergen (zandheuvelds) tussen Roekel en Peppenburg & Westerrode
- Heide en stuifzandgebied op de Zanding.

3.1.5 Ede-Noord en het Luntersche Buurtbos - kenschets

Tabel 6. Onderverdeling Ede-Noord en Luntersche Buurtbos

Ede-Noord	117 ha
Luntersche Buurtbos*	136 ha
Totaal	253 ha

*) Het Luntersche Buurtbos is grotendeels in eigendom van de Stichting maar wordt onderhouden door Gemeente Ede.

Voor 1886 was het heideland rond Lunteren gemeenschappelijk bezit van de arme boeren van de buurten Lunteren en Meulunteren. Notaris van den Ham was van mening dat het communale bezit van de dorre en onvruchtbare markegronden een economische ontwikkeling van de boerenbevolking in de weg stond. Hij lobbyde bij de overheid voor een wetswijziging die er in 1886 ook kwam, waardoor een verdeling mogelijk werd. Hierna waren rechthebbenden vrij om hun deel te verkopen. Omdat veel boeren liever geld in de knip hadden dan het bezit van een waardeloos stuk grond, bood Van den Ham hen de gelegenheid de smalle, lange rechthoekige stukken grond aan hem te verkopen. Van den Ham had het ideaal om voor Lunteren een "buurtplantsoen" te scheppen. Van den Ham heeft zelf een ontwerp gemaakt van het buurtplantsoen, dat de vorm moest krijgen van een boom

met bladeren. De arbeid voor de aanplant, die in 1889 begon werd, uitsluitend in de wintermaanden, als werkverschaffing tegen een laag loon geleverd door de dan werkloze bevolking. Toen van den Ham in 1912 overleed, bleek dat hij had bepaald dat de gronden ten goede moesten komen aan de bevolking en dat voor het beheer een stichting “Het Luntersche Buurtbosch” in leven moest worden geroepen.

Bron: website <http://www.hetlunterschebuurtbosch.nl>

Het Luntersche Buurtbos is een parkachtig bos met een bijzondere samenstelling (veel bijzondere boomsoorten) en kleinschalig van opzet. Hier en daar dreigt een al te massale verjonging van o.a. Amerikaanse eik. Het Luntersche Buurtbos bevat naast natuur een aantal bijzondere cultuurhistorische en archeologische elementen. De ligging nabij de kern van Lunteren en het parkachtige karakter met diverse cultuurhistorische elementen maken het een interessant bos voor verschillende groepen recreanten. Daarnaast spelen natuur en landschap een rol.

Het bos in het gebied Ede-Noord bestaat vooral uit fijnspar en oude grove den. De grove dennenbossen op Ede-Noord zijn vooral belangrijk als verbinding tussen het Edese Bos en het Luntersche Buurtbos, ook voor het wild.

3.2 Natuur, flora en fauna

De themakaarten Natuur (bijlage) geven inzicht in de huidige natuurwaarden, zoals ze door verschillende instanties worden ingeschat (o.a. op basis van inventarisaties, bodemkaarten en literatuur). Als er sprake is van een hoge (potentiële) natuurwaarde, heeft ofwel het rijk (EHS⁹) of de provincie (N2000¹⁰) dit erkend door deze gebieden te begrenzen c.q. aan te wijzen.

De themakaart Natuur is o.a. opgebouwd uit de volgende lagen:

- Begrenzing EHS
- Habitattypenkaart Natura2000
- Bestaande rasters (voorlopige inventarisatie)
- Natuurreservaten en bestaande ecologische corridors

Bovenstaande opsomming geeft een beeld van gebieden die het, vanwege hun hoge natuurwaarde, waard zijn om beschermd en verder ontwikkeld te worden. De themakaart Natuur van de gemeente Ede, zoals in dit beheerplan opgenomen, kan nog verder worden aangescherpt door het toevoegen van de interpretatie van eigen flora- en fauna inventarisatiegegevens en een inventarisatie van aanwezigheid van prunus. Het maken van een zogenaamde Natuurwaarden-interpretatie-kaart zou een taak kunnen zijn van de GIS-taskforce, waarbij de ecologen van de afdeling Ontwikkeling een cruciale rol spelen. In dit beheerplan is een eerste aanzet voor zo'n kaart gemaakt door het benoemen van Natuur-Hotspots (zie tabel 8). De terreinkennis van werkgroepleden was hierbij bepalend.

Bijna alle deelgebieden liggen vanwege de begrenzing binnen de Ecologische Hoofdstructuur. Deze status werkt positief voor het bosbeschermingsbeleid dat de gemeente Ede toepast en heeft geen verdere consequenties voor het beheer. Doordat de EHS jaarlijks wordt herbegrensd is het van belang steeds uit te gaan van het meest recente (vastgestelde) kaartmateriaal.

⁹ Ecologische HoofdStructuur (EHS), zie Begrippenlijst Bos- en Natuur in de bijlage.

¹⁰ N2000 staat voor Natura2000

Bestudering van de N2000-Habitattypenkaart levert het volgende beeld op per deelgebied.

Tabel 7. Habitattypen Natura 2000 per deelgebied

Deelgebied	Habitatype (N2000)
Edese Bos	H4030 Droge heiden H9120 Beuken-eikenbossen met hulst H9190 Oude eikenbossen
Noord- en Zuid Ginkel	H2310 Stuifzandheiden met struikhei H3130 of H3160 Zwakgebufferde vennen of zure vennen H4030 Droge heiden H4030 + H2310 Droge heiden of stuifzandheiden met struikhei H9120 Beuken-eikenbossen met hulst H9190 Oude eikenbossen
Bennekom	H9120 Beuken-eikenbossen met hulst H4030 Droge heiden H9190 Oude eikenbossen
Noord-Oost Ede (Roekel, Otterlo)	H4030 Droge heiden H9190 Oude eikenbossen
Ede-Noord & Luntersche Buurtbos	H9190 Oude eikenbossen H4030 Droge heiden

Kijken we op de kaart (Natura2000habitats; versie eind november '08), dan zien we dat de meest voorkomende habitattypen de **Beuken-eikenbossen met hulst (H9120)** en de **Droge heiden (H4030)** zijn. Oude eikenbossen (H9190) komen nauwelijks voor. Aangetekend moet worden dat deze kaart nog niet definitief is vastgesteld. Ook hier is het dus van belang steeds het meest recente kaartmateriaal te gebruiken. Gebieden die als Natura2000-habitat worden aangewezen zullen in stand worden gehouden en waar mogelijk verder ontwikkeld worden.

Er is op het moment van opstellen van dit beheerplan nog geen gebiedsdekkend beheerplan voor het hele N2000-gebied Veluwe vastgesteld. De provincie is hiermee bezig. Bij het opstellen van het beheerplan voor de gemeentelijke eigendommen van Gemeente Ede is, in overleg met de Provincie en op basis van de reeds beschikbare literatuur, zoveel mogelijk rekening gehouden met Natura2000-doelen.

Natuurreservaten

De natuurreservaten zijn in feite de bos- en wildreservaten uit het vorige beheerplan, veelal uitgebreid in oppervlakte. Ze staan weergegeven op themakaart IId. Nu wordt gekozen voor de term "natuurreservaten", omdat dit beter past bij de integrale benadering van de bescherming van natuur als ecosysteem (waarin zowel bos / bomen, wild, als overige flora en fauna een rol spelen). In natuurreservaten spelen vaak ook andere functies een rol, denk bijvoorbeeld aan de landbouw-functie in de enclave Vlinderdas op de Noord-Ginkel. Daar gaan landbouw en natuur

hand in hand. De natuurreservaten zijn in principe toegankelijk voor publiek (op wegen en paden, van zonsopgang tot zonsondergang), met uitzondering van de rustgebieden en het herenreservaat.

Bestaande ecologische corridors en bosranden

Er is tijdens de laatste beheerperiode al e.e.a gedaan om gebieden met elkaar te verbinden en de versnippering tegen te gaan. Bestaande ecologische corridors en bosranden zijn in kaart gebracht. Er zullen echter nog nieuwe corridors en bosranden worden aangelegd, ter verhoging van de natuurwaarde. Dit is uitgewerkt in het hoofdstuk Beheermaatregelen.

“Natuur-Hotspots”

Tijdens de bijeenkomsten van de werkgroepen is een inventarisatie gemaakt van plaatsen die vanwege hun hoge natuurwaarde of juist vanwege hun kwetsbaarheid beschermd dienen te worden.

Tabel 8. Natuur-hotspots per deelgebied

Deelgebied	Hotspots Natuurwaarde
Edese Bos	<ul style="list-style-type: none"> • Beukenbos • Stuwwal • Wintereik • Oude boselementen
Noord- en Zuid Ginkel	<ul style="list-style-type: none"> • Zandbossen • Plassen (Kreelse plas, Plas van Gent, Heibloemplas) • Westerbergen • Kleine ‘inpanidige’ heideveldjes • Beekdal
Bennekom	Heide en celtic fields
Noord-Oost Ede (Roekel, Otterlo)	<ul style="list-style-type: none"> • Wolfsbergen (zandheuvelds) tussen Roekel en Peppenburg & Westerrode • De Zanding: heide en stuifzand
Ede-Noord & Luntersche Buurtbos	Behoud samenhang van de bossen: aantal cruciale percelen

Het maken van een Interpretatiekaart Natuurwaarden op basis van beschikbare ecologische gegevens (Ecolog), zou een logische uitwerking zijn op deze Natuur-Hotspots-inventarisatie.

Faunabeheer, begrazing en maaibeheer

Faunabeheer, begrazing en maaibeheer maken onlosmakelijk deel uit van het bos- en natuurbeheer. Aangezien integraal beleid hiervoor nog ontbreekt, wordt aanbevolen deze thema's in samenhang te bekijken. Rasters, hekken en roosters zijn zoveel mogelijk op kaart ingetekend, zodat een voorlopig beeld ontstaat van de toegankelijkheid van het gebied voor wild, grote grazers (en recreanten). De natuur is gebaat bij zo weinig mogelijk hekken (ook beleid Veluwe 2010). Het plaatsen en weghalen van rasters zal evenwel in samenspraak met aanpalende terreinbeheerders moeten gebeuren.

Prunuskaart

De veelvuldige aanwezigheid van prunus (Amerikaanse vogelkers) is van grote invloed op het nemen van beheermaatregelen en het beschermen van gebieden met een hoge natuurwaarde. Vaak is het noodzakelijk om eerst de prunus te bestrijden, alvorens andere beheermaatregelen kunnen worden genomen. Het prunusprobleem is nog niet in kaart gebracht. Het is belangrijk dit wel te doen, om overzicht te krijgen van de exacte omvang van het probleem, zodat een effectieve en efficiënte bestrijdings- of beheersingsstrategie kan worden uitgewerkt.

3.3 Cultuur en cultuurhistorie

De bossen van de gemeente Ede en het Luntersche Buurtbos zijn rijk aan cultuurhistorische elementen. Van schaapskooien tot wildwallen, het landschap geeft in belangrijke mate de geschiedenis weer. Vanuit de werkgroepen is aangegeven dat maar weinig bezoekers weten van dat verleden. Dit is een interessant aanknopingspunt voor de toekomst. Door mensen te wijzen op deze cultuurhistorie kan het landschap beter begrepen en beleefd worden.

Hoewel het ondoenlijk is om alle cultuurhistorische elementen te benoemen hier een overzicht per deelgebied. Vanuit de werkgroepen wordt nadrukkelijk aandacht gevraagd voor dit “landschappelijk erfgoed”.

Tabel 9. Belangrijke cultuurhistorische elementen per deelgebied

Deelgebied	Belangrijke cultuurhistorische elementen
Edese Bos	<ul style="list-style-type: none"> • Doolhoflaan (beuken) • Oude wildwal, of tra met grove dennen (> 275 jaar oud) • Park Kernhem (landgoed), beschermd stadsgezicht • Restanten eikenhakhout (niet meer als hakhout beheerd) • Ieperse weg • Oude Wekeromse weg
Noord- en Zuid Ginkel	<ul style="list-style-type: none"> • Oude eendenkooi (plassen) • Hessenweg, deels nog zichtbaar in het landschap • Oude lanen (beukenlaan, berkenlaan, Am. Eik) • Mechelse Kuil • Wildwallen • Westerbergerlaan • Landbouwenclave De Ginkel (Vlinderdas) • Grafheuvels (o.a. Noord-Ginkel) • droog dal Renkumse Beek (sprengenbeek)
Bennekom	<ul style="list-style-type: none"> • Eikenhakhout De Heide • Celtic fields • Grafheuvels
Noord-Oost Ede (Roekel, Otterlo)	<ul style="list-style-type: none"> • Lanenstructuur Peppelenburg & Westerrode • Heide (en stuifzand) op de Zanding
Ede-Noord & Luntersche Buurtbos	<ul style="list-style-type: none"> • De Koepel (uitzichttoren) • Bladpatroon • Notarisbank • Eendjesvijver • Middelpunt van NL • vdHam bank • Dingerboom • Paaskolk • Poelheide

De themakaart Cultuurhistorie (III), met o.a. lanen en de archeologische indeling van de RACM, geeft een voorlopig overzicht van wat er (nog) is. Grafheuvels zijn alleen op deze kaart ingetekend als ze door de RACM geregistreerd en bestudeerd zijn. Het thema Cultuurhistorie zal verder bestudeerd en uitgewerkt moeten worden.

3.4 Recreatie

Er wordt veel gerecreëerd in de gemeentelijke bossen. In het ene deelgebied wat meer dan het andere. Het Edese Bos is bijvoorbeeld populair als uitloopgebied voor de Edenaren. Maar ook recreanten uit binnen en buitenland brengen regelmatig een bezoek. Op een mooie zondagmiddag is het daarom vaak moeilijk om een plekje voor de auto te vinden, met alle gevolgen van dien.

Soms is hoge recreatiedruk contraproductief voor een optimale functievervulling, bijvoorbeeld als het de draagkracht van het terrein overschrijdt en daarmee de ontwikkeling van natuurwaarden tegengaat.

Op de themakaart recreatie (bijlage) staat aangegeven welke voorzieningen, zoals parkeerplaatsen, picknickbanken en routes er momenteel zijn.

In dit beheerplan is voor wat betreft de gewenste aanpassingen aan de recreatieve voorzieningen uitgegaan van signalen die vanuit de werkgroepen zijn gegeven. Zo is er meer behoefte aan uitdagende ATB-routes en schiet de parkeercapaciteit op bepaalde plaatsen tekort.

Een belangrijke vraag is: hoeveel mag het recreatieve gebruik van de bossen van de gemeente Ede nog groeien? Op welke plaatsen kan dat wel en op welke niet? Hoe gaan recreatie en de andere functies van het bos op dit moment samen en hoe zal zich dat ontwikkelen?

Het is bekend dat de recreatieve druk kan worden gereguleerd door middel van een gericht aanbod aan recreatieve voorzieningen. Door middel van een duidelijke geleiding, o.a. door parkeerplaatsen en startplekken van routes, is recreatie goed te zoneren: daar waar weinig faciliteiten zijn, komen veel minder mensen en blijft de rust gehandhaafd. Om goede maatregelen vanuit recreatieoogpunt te kunnen nemen is meer objectieve informatie nodig over huidig recreatief gebruik, de behoefte aan bepaalde voorzieningen en het effect van recreatie op natuurontwikkeling. Een recreatiestudie kan de nodige verdieping geven.

Haat-liefde-verhouding tussen de functies natuur en recreatie

De maatregelen op het gebied van recreatie die in dit beheerplan worden voorgesteld zullen er niet toe bijdragen dat de natuurlijke draagkracht van het terrein wordt overschreden. De ecologen en werkgroepleden hebben aangegeven waar vanwege een hoge natuurwaarde verdere ontwikkeling van recreatieve functies niet wenselijk is. Dit is vertaald in de themakaart zoneringsring. Op andere plaatsen is nog wel beperkt ruimte voor ontwikkeling of een aangepast aanbod voor de recreant.

3.5 Houtproductie

De bijgroei van de gemeentelijke bossen is in april 2007 bepaald door Marianne Verhelst in opdracht van de gemeente Ede (voor bronvermelding zie literatuurlijst). Afhankelijk van de grondsoort en de boomsoort en groeiplaats laten de bomen een bijgroei zien van tussen de 3 en 14 m³ per hectare per jaar, gemiddeld 6,8 m³ / ha / jr.

Tabel 10. Bijgroei bepaling voor de Edese bossen, bron: M. Verhelst, 2007.

Deelgebied	Gemiddelde bijgroei (in m ³ / ha / jr.
Edese bos west	9,72
Edese bos oost	6,45
Roekel	5,05
Peppenburg & Westerrode	8,62
Noord-Ginkel	5,92
Zuid-Ginkel	5,31

Om actief te werken aan bosontwikkeling, moet een flink percentage van de bijgroei worden geoogst. 70% van de bijgroei wordt vaak aangehouden. Tijdens een dunning wordt hierdoor een groot aantal bomen weggehaald, waardoor de (potentiële) groei wordt geconcentreerd op de overgebleven exemplaren. Bij een lager oogstpercentage (natuurlijk in detail afhankelijk van de boomsoort) stokt de diktegroei van de opstand, waardoor in de toekomst een verminderde stabiliteit (o.a. grotere stormgevoeligheid) kan gaan ontstaan, en waardoor niet de optimale ontwikkeling uit het bos wordt gehaald. Het is belangrijk niet uit te gaan van gemiddelde bijgroei-gegevens, maar de getallen te gebruiken die ter plaatse (in de opstand) gelden.

De gevolgde werkwijze is als volgt: jaarlijks wordt in één van de 6 dunningsblokken een dunning uitgevoerd. Een medewerker van de gemeente markeert het bos in het dunningsblok dat aan de beurt is, dit is het zogenoemde blessen. Een belangrijke werkzaamheid van het eigen beheer. Het blessen wordt volgens de beheerrichtlijnen en prioriteitenlijstjes, model 2002 uitgevoerd. Het hout wordt hoofdzakelijk op stam verkocht aan een houthandel/aannemer. De houtkopende aannemer voert de dunning uit conform de Gedragscode Zorgvuldig Bosbeheer en de voorgeschreven werkwijze van duurzaam bosbeheer conform de FSC-richtlijnen. De aannemer verricht alle noodzakelijke handelingen voor het vellen en afvoeren van het gebleste hout. Ook het transport van het hout wordt door de aannemer verzorgd. De medewerker van de gemeente voert directie over het werk en zorgt ervoor dat de bosgebruiker wordt geïnformeerd omtrent de werkzaamheden.

De prijs is sterk afhankelijk van ontwikkelingen in de mondiale houtmarkt. De ontwikkelingen van de houtmarkt worden extern bewaakt door de Bosgroep. Jaarlijks wordt de houtprijs op basis van indexering en actuele markt bepaald. Het hout wordt op stam onder een raamcontract verkocht, met dien verstande dat jaarlijks wordt beoordeeld of de prijsbieding voldoet aan de reële marktprijs.

Een berekening op hoofdlijnen, uitgaande van ca. 1600 hectare “dunbaar” bos en een dunningscyclus van 6 jaar, laat het volgende zien:

Tabel 11. Houtoogstgegevens en modelberekeningen

Totaal hectares bos	2000 ha	alle hectares bos: inclusief lanen, singels en houtwallen e.d
Totaal ha. te bewerken bos	1600 ha	(2000 minus 400 ha. natuurreservaten) hectares bos die nog bewerkt kunnen worden in de komende jaren
Bijgroei m ³ per hectare/jaar	6,8	te verwachten gemiddelde bijgroei (gegevens M. Verhelst, 2007)
Dunningscyclus	6	om de hoeveel jaar wordt teruggekomen in een bepaald dunningsblok
Jaarlijkse bijgroei te bewerken bos	10880 m ³	theoretisch oogstbaar volume
Toegestane oogst per jaar (max. te realiseren oogst)	10880 m ³	verdeeld binnen het dunningsblok van dat jaar op basis van aanwas en hectares
Aantal te dunnen hectares per jaar	266 ha	gemiddelde grootte van een dunningsblok (=1/6 van 1600 ha)
Toegestane maximale oogst per hectare	41 m ³	geldt voor een hectare in het dunningsblok (op basis van 100% van de bijgroei oogsten)
Gerealiseerde oogst		
Gerealiseerde oogst 2001	1427 m ³	Werkblok Edese Bos Oost
Gerealiseerde oogst 2002	4390 m ³	Werkblok Luntersche Buurtbos, Edese Bos West, Roekel, Westerrode, de Koepol
Gerealiseerde oogst 2003	4603 m ³	Werkblok Luntersche Buurtbos, Edese Bos West
Gerealiseerde oogst 2004	4112 m ³	Werkblok Roekel, Otterlo, Wekerom
Gerealiseerde oogst 2005	3683 m ³	Werkblok Zuid Ginkel, Luntersche Buurtbos
Gerealiseerde oogst 2006	6986 m ³	Werkblok Noord Ginkel
Gerealiseerde oogst 2007	6135 m ³	Werkblok Edese Bos Oost
Gerealiseerde oogst 2008	8382 m ³	Werkblok Edese Bos West
Gerealiseerde oogst 2009	6212 m ^{3*}	Werkblok Koepol, Westerrode, Wekerom, Immenweg *) hoeveelheid gebaseerd op blesstaat
Gemiddelde oogst		
Gemiddelde oogst per jaar	5103 m ³	
Oogst / bijgroei	46,9 %	

Door de gemiddelde oogst (per hectare binnen het dunningsblok) te delen op de gemiddelde bijgroei, wordt een indicatie verkregen over het percentage van de bijgroei dat is geoogst. Uitgaande van bovenstaande gegevens is dat gemiddeld bijna 47%. Als richtlijn om gericht te sturen in de bosontwikkeling wordt vaak 70% gebruikt. Toekomstbomen worden natuurlijk niet gedund: zij vormen de blijvende opstand.

Terugblik

4. Evaluatie voorgaand beheer

4. Evaluatie voorgaand beheer

In 1991 is voor het gemeentelijk bosbezit van Ede het Bosbeleidsplan opgesteld met als uitgangspunt het geïntegreerd samengaan van natuur, recreatie en houtproductie. Het rapport had als titel: “Meer natuur in de Edese bossen”. Logischerwijs was een belangrijke doelstelling van dit beleidsplan het verhogen van de natuurwaarde. Het middel hiertoe was “geïntegreerd bosbeheer”. Het beleidsplan biedt nog steeds voldoende speelruimte om als uitgangspunt bij het nieuw op te stellen beheerplan te dienen. Door o.a. de ontwikkelingen met betrekking tot Natura2000 en biodiversiteit is meer natuur nog steeds een doelstelling. Maar zoals Ede’s bosbeheerder Rinus Boortman zegt: “Natuur is pas natuur als mensen ervan kunnen genieten”. Dit geeft al aan dat beleving en recreatie minstens zo belangrijk zijn.

Het beheerplan voor de gemeentelijke bossen is in 1996 opgesteld door Klingen Bomen, voor de gebruikelijke 10 jaar, dus voor de periode tot 2006. In 2002 is het beheerplan op praktische wijze aangevuld door het formuleren van beheerrichtlijnen. De doelen uit het beheerplan zijn in zeer algemene termen verwoord. Hierdoor is moeilijk te bepalen of ze gerealiseerd zijn.

De bossen van de gemeente Ede waren ooit één van de eerste zelfstandig FSC- gecertificeerde bossen van Nederland (1996). Het beheer onder een certificering stelt eisen aan de werkwijze en verantwoording van het beheer. Het huidige beheer is sinds 2008 gecertificeerd via de groeps-certificering van de Unie van Bosgroepen.

Monitoring en interpretatie van het beheer zijn belangrijke elementen voor FSC-certificering. Deze taak heeft voortdurend aandacht nodig van de beheerder en soortspecialisten.

In het beheerplan van 1996 zijn o.a. suggesties gedaan voor het opzetten van een monitoringstelsel voor bos en bosbeheer. De gemeente Ede heeft een monitoringstelsel waarin flora- en faunawaarnemingen worden verwerkt: Ecolog. Dit is in gebruik door de Afdeling Ontwikkeling. Hierin worden echter geen bosbouwkundige gegevens, zoals beheermaatregelen, bosstructuur en soortensamenstelling opgenomen. Wel zijn in de afgelopen beheerperiode bosbouwkundige inventarisaties gedaan met Woodstock¹¹, in 2000, 2002 en 2007. Er wordt niet meer gewerkt met de “oude” opstandslegger, waarin standaard belangrijke opstandsgegevens als oppervlakte, jaar van aanleg/ontstaan en aanwezige boomsoorten zijn opgenomen. Er zijn nu mogelijkheden om het systeem van de opstandslegger te moderniseren (te digitaliseren).

Er is dus weinig documentatie over de uitgevoerde beheermaatregelen over de afgelopen periode. De informatie die er is zit verspreid door de organisatie en is niet aan elkaar gekoppeld. Dit maakt het lastig om het gevoerde beheer te evalueren en te bezien in welke mate de gestelde doelen behaald zijn. Om deze reden is gekozen het beheerplan te evalueren door middel van interviews. Doel is om een indruk te krijgen van het gevoerde beheer en om de kennis uit de hoofden van de beheerder en andere medewerkers tastbaar te maken. Daarnaast hebben de gesprekken binnen de werkgroepen een goed beeld gegeven. Aangezien de werkgroepleden ook hun achtergrond hebben in verschillende organisaties en ondernemingen (zoals o.a. wielerverenigingen, scoutinggroepen, ruiterverenigingen, dorpsraden, recreatieondernemingen, hebben deze mensen een redelijk representatief beeld van “de bezoeker” van de Edese bossen kunnen weergeven, zowel van Edenaren als van recreanten van andere afkomst.

¹¹ Woodstock is een inventarisatiemethode, waarbij een (digitale) boomklem wordt gebruikt. Steekproefsgewijs worden gegevens van bomen verzameld zoals soort, leeftijdsklasse, diameter, hoogte en bijgroei. Aan de hand van berekeningen ontstaat inzicht in de soorten- en leeftijdsamenstelling, staande houtvoorraad en bijgroei per soort van het bos.

In het kader van de evaluatie van de afgelopen beheerperiode zijn de volgende personen geïnterviewd:

- Dhr. Rinus Boortman, uitvoerder bossen afdeling BOR
- Mw. Wanda Zwart, meewerkend voorman bossen afdeling BOR
- Dhr. Jan Lub, beleidsmedewerker afdeling Ontwikkeling
- Dhr. Carlo van Rijswijk, Dhr. Frans van Bommel, ecologen bij de afdeling Ontwikkeling
- Dhr. Jan van den Born, Dhr. Gert Ribbers, Dhr. Jan Nab, medewerkers dagelijks beheer afdeling BOR
- Dhr. Jan Otter, coördinator afdeling Toezicht
- Rob Boks, BOA bij de afdeling Toezicht.

De volgende thema's worden in deze beheerevaluatie besproken:

- Referentiepunt bij de beheerevaluatie: de "oude" doelstellingen
- Geïntegreerd samengaan van functies
- Werken met deelplannen
- Meer mengingen (ipv monocultures), meer structuur en het bevorderen aandeel inheemse boomsoorten
- Ecologie en bosbeheer
- Instellen van bosreservaten
- Dood hout (leeft)
- Faunabeheer
- Begrazing
- Prunusbestrijding
- Houtoogst en bijgroei
- Werkwijze bij dunningen
- Beleving van het bos
- Communicatie met bewoners
- Samenwerking met burens
- Evaluatie procesmatige aspecten
- Werkorganisatie
- Financiën.

Referentiepunt bij de beheerevaluatie: de "oude" doelstellingen

Doel van het vorige beheerplan was om invulling te geven aan het bosbeleidsplan (1991), wat kort omschreven was als het vergroten van de natuurfunctie van het bos, door:

- het geïntegreerd samengaan van de functies natuur, recreatie en houtproductie
- natuurontwikkeling als substantieel onderdeel van het bosbeheer.

Om deze doelstellingen te behalen is gekozen voor geïntegreerd bosbeheer. Deze doelstellingen zijn in het beleidsplan (1991) als volgt uitgewerkt:

- a. bevorderen aandeel inheemse boomsoorten (maar niet "uitroeien" van exoten)
- b. structuurrijk bos (dat kan ontstaan onder lichtboomsoorten, zoals eik)
- c. mengingen (i.p.v. monocultures)
- d. instellen van bosreservaten.

In 2002 is door Klingen Bomen teruggekeken op tien jaar bosbeleidsplan en is het beheerplan van 1996 aangevuld met beheerlijnen. Doelstellingen zoals ze in het plan van 2002 zijn omschreven:

- De hoofdopdracht voor het bosbeheer is het creëren van bos wat aangenaam is voor de bezoekers. Dit gebeurt in de eerste plaats door het laten ontstaan / creëren van “natuurlijke bosbeelden”.
- De natuurdoelstelling staat omschreven als: actief streven naar mengingen en structuurvariatie, substantieel aandeel inheemse boomsoorten, benutten van natuurlijke verjonging en het laten liggen van stormhout, afstervende en dode bomen.
- Over houtproductie werd gezegd dat die benut mag worden, voor zover dat niet ten koste gaat van de functies beleving en natuur.

Geïntegreerd samengaan van functies

Er is altijd wel, in bepaalde mate, sprake van “het samengaan van functies”. Met name natuurontwikkeling heeft in de afgelopen beheerperiode meer aandacht gekregen en dat is zeer positief. De volgende stap is om een integrale benadering te ontwikkelen om het (dagelijks) beheer vorm te geven. Natuurontwikkeling is daarin een vaste denkstap, naast bijvoorbeeld recreatie of houtproductie.

Cultuurhistorie is een bosfunctie die onderbelicht is geweest in de afgelopen periode, evenals de educatieve functie die het bos kan vervullen. Naar de huidige inzichten verdienen cultuurhistorie en educatie het om genoemd te worden, naast de bekende functies natuur, recreatie en houtproductie.

Werken met deelplannen

De algemene indruk bij de medewerkers van de gemeente Ede is dat met name natuurontwikkeling veelal via deelprojecten wordt gerealiseerd, bijvoorbeeld door de aanleg van corridors, of het instellen van reservaten. Daarmee worden zeker resultaten behaald, maar blijft natuurontwikkeling geen geïntegreerd onderdeel van de dagelijkse bosbeheerpraktijk, omdat het als het ware geïsoleerd wordt van de andere beheermaatregelen.

Er zijn echter ook vaak goede argumenten om met deelplannen te werken. Zo is er in de afgelopen beheerperiode een verdiepend plan opgesteld voor o.a. de Plas van Gent, de landbouwenclave Vlinderdas, het Ginkelse Zand, etc. Op zich is het niet verkeerd om te werken met deelplannen, als maar duidelijk is waar plannen elkaar raken, wat hun status is, hoe ze elkaar aanvullen en hoe ze zich tot het grote Masterplan (beleidsplan én beheerplan) verhouden. We constateren echter dat dit Masterplan, waarin de gehele productiekolom omtrent bos integraal benaderd wordt, ontbreekt. Verder moet in ieder deelplan aandacht zijn voor alle eerder genoemde functies en de intergratie ervan.

Deelplannen en een integrale benadering - het lijkt tegenstrijdig. Er is ook wel een spanningsveld tussen enerzijds de specialisatie van een deelplan en anderzijds de integrale benadering die wordt nagestreefd. Hierin moet een redelijke en logische balans worden gevonden, waarbij de geproduceerde plannen zoveel mogelijk antwoord geven op beheervragen, zonder een bepaalde bosfunctie daarbij tekort te doen.

Wat ontbreekt in de serie deelplannen, is bijvoorbeeld een lanenplan. Er is geen overzicht van waar de lanen liggen en hoe daar in de toekomst mee omgegaan moet worden. In een lanenplan, maar ook in elk ander deelplan, moet niet alleen de cultuurhistorie uit de verf komen, maar moeten ook de aspecten natuur en recreatie worden belicht. Zo worden sommige laanbomen door marters of vleermuizen bewoond. Een mooi voorbeeld van de noodzaak om cultuurhistorie en natuur in dit geval integraal te benaderen.

Het ontbreken van een natuurbrand-preventie-plan wordt door de beheerder als een risico ervaren. Natuurbrand-risico's, preventie en bestrijding moeten in samenhang met bosontsluiting en dergelijke worden bekeken.

Voor een betere inzet van vrijwilligers en stagiaires zou ook een opdrachtenplan op de plank moeten liggen. Dat ligt er nu niet, zodat opdrachten vaak ad hoc worden bedacht. Uit de werkzaamheden die sowieso moeten gebeuren kan een selectie worden gemaakt van werkzaamheden, van verschillend niveau, die eenvoudig door derden kunnen worden uitgevoerd. (bijv. vast onderdeel van het jaarplan of werkplan). Begeleiding van vrijwilligers en stagiaires en persoonlijk contact met de vaste medewerkers blijft echter belangrijk.

Meer mengingen (i.p.v. monocultures), meer structuur en het bevorderen aandeel inheemse boomsoorten

In de gemeentelijke bossen is de structuur¹² de afgelopen jaren verbeterd door het maken van verjongingsgaten. In plaats van vlaktegewijs te kappen aan het einde van de omloop, worden gefaseerd gaten gemaakt in de opstand. Een groot aantal monocultures (bijv. gelijkjarige grovedennen opstanden) is omgevormd. Omvorming is het veranderen van monocultures in mengingen, waarin een hoofdrol wordt weggelegd voor inheemse soorten. Er zijn gaten gezaagd waarin verjonging is opgekomen. Dit heeft een vergroot aandeel inheemse (loofhout)soorten met zich mee gebracht. De gelijkjarigheid is doorbroken, waardoor meer structuur is verkregen. Een andere manier om het aandeel inheemse boomsoorten te verhogen, is door exoten weg te halen, ten gunste van de overblijvende bomen. Dit is op een aantal plaatsen gebeurd, met name tijdens de reguliere dunningen. Eik, beuk en berk werden dan bevoordeeld ten opzichte van soorten als Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik of douglas.

In theorie kan het bevorderen van inheemse bomen leiden tot minder biodiversiteit. Deze aspecten moeten dus altijd in samenhang worden gezien.

De monitoring van deze ontwikkelingen is in de vorige beheerperiode niet gerealiseerd, er kunnen dus geen gefundeerde conclusies aan worden verbonden. Het gevoel overheerst dat er meer ontwikkeling is gerealiseerd.

Waar precies omvorming, verjongingsgaten en/of structuurverbetering heeft plaatsgevonden, is niet op kaart vastgelegd. Bovendien zijn de doelstellingen niet gekwantificeerd. Er zijn dus moeilijk harde conclusies aan te verbinden.

Ecologie en bosbeheer

Er is binnen de gemeente veel ecologische kennis: in het Ecolog-systeem worden zoveel mogelijk waarnemingen vastgelegd. Op basis van Ecolog zijn potentiële natuurwaarden beter in beeld gebracht. Er zijn ruim 25.000 gegevens, maar interpretatie en conclusies ontbreken, net als een vertaling naar de bosbeheerpraktijk, doordat er te weinig structurele afstemming is tussen de afdeling bosbeheerder en de afdeling ontwikkeling (waar ecologie onder valt).

Instellen van bosreservaten

Na vaststelling van het bosbeleidsplan (1991) zijn er drie bosreservaten aangewezen, die bij het opstellen van het vorige beheerplan (1996) in oppervlakte zijn uitgebreid. Er is later ook een vierde reservaat aan toegevoegd. In de bosreservaten worden weinig beheermaatregelen toege-

¹² In het bos kan sprake zijn van horizontale en verticale structuur. De verticale structuur betreft de gelaagdheid van het kronendak tot de bosbodem. Als alle lagen, mos-, kruid-, struik- en boomlaag aanwezig zijn, is er sprake van een goede verticale structuur. De horizontale structuur uit zich in diversiteit tussen en binnen beheervakken. Een qua soorten en leeftijd gemengd bos met open plekken en verjongingsgroepen is structuurrijk (mozaïekvorming). Bosgebieden met een goede structuur (zowel horizontaal als verticaal) kenmerken zich door een hoge natuurwaarde.

past. Hoofdzakelijk wordt er de Amerikaanse vogelkers bestreden; de reguliere bosdunningen vinden plaats met grotere tijdsintervallen. Er is natuurlijk ruimte en tijd gegund aan een natuurlijke processen en ongestoorde ontwikkeling, maar of de natuurwaarde in de bosreservaten sinds 1991 ook daadwerkelijk gestegen is, is moeilijk objectief vast te stellen. Daarvoor zou een uitgebreid ecologisch en vergelijkend onderzoek nodig zijn. Het effect van het instellen van bosreservaten is sowieso een zaak van lange adem. Reden te meer om hier op consequente wijze mee door te gaan.

Dood hout (leeft)

Naar schatting is er (gemiddeld) in de gemeentelijke eigendommen meer dan 10% dood hout. Echter, er zijn geen concrete inventarisatiegegevens over het aandeel dood hout in het Edese bosgebied beschikbaar. Onderscheid moet worden gemaakt tussen staand en liggend dood hout. Hier en daar zijn bomen geringd om het aandeel dood hout te verhogen. 10% dood hout is de richtlijn voor de subsidies voor natuurbeheer in het kader van Programma Beheer. Geadviseerd wordt, in een volgende (woodstock)bosinventarisatie de opname van dood hout mee te nemen.

Faunabeheer

Het faunabeheer valt niet onder de afdeling BOR, maar onder de afdeling Toezicht. Het faunabeheer is uitbesteed aan Natuurmonumenten (Planken Wambuis), en dit blijkt in de praktijk goed te werken. Het is echter niet duidelijk of het faunabeheer aansluit op de doelen die voor bos- en natuurbeheer zijn gesteld. Beleid op dit vlak ontbreekt vooralsnog. Mede naar aanleiding hiervan constateren we de noodzaak om te werken aan geïntegreerde planvorming (beleid en beheer) van de gehele productiekolom die met bos te maken heeft (flora & faunabeheer en jacht, bosbeheer, houtproductie/ exploitatie, ecologie, natuurontwikkeling).

Begrazing

Delen van het bos / heidegebied op Roekel en de Noord-Ginkel worden begraaasd. Paarden en koeien van Natuurmonumenten worden ingezet hiervoor ingezet. De begrazingsdruk is laag (80 grootvee-eenheden op 6000ha.), maar toch worden door de ecologen vraagtekens geplaatst bij de functionaliteit van begrazing voor natuurontwikkeling. Ervaringen met begrazing zijn nog niet geëvalueerd. Beleid voor de toekomst en evt. veranderde inzet van grote grazers moet nog worden uitgewerkt.

Prunusbestrijding

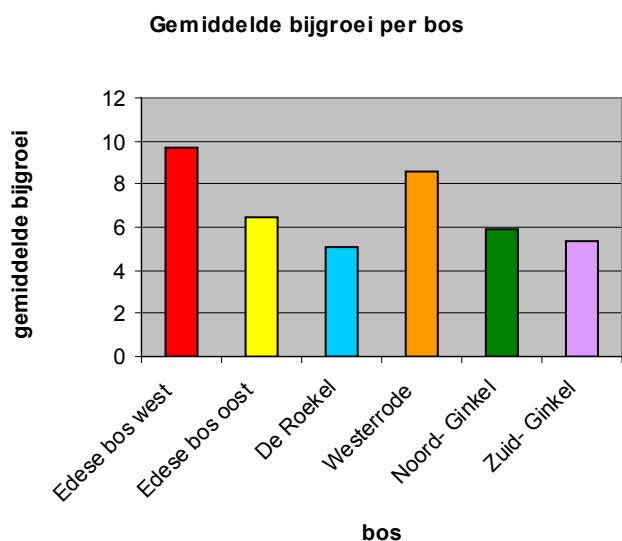
De sterke aanwezigheid van Amerikaanse vogelkers (*Prunus serotina* – “prunus”) is een groot probleem in de bossen van Ede, vanwege de explosieve uitbreidingskracht, de grote concurrentiekracht tegenover inheemse soorten en de lage natuurwaarde vanwege de uitheemse herkomst. Het probleem zal snel groter worden als er niets aan wordt gedaan. In Ede komt prunus in alle stadia voor, van kiemplant tot volwassen bomen, en in alle denkbare dichtheidsgraden. In het verleden is er veel geld gestoken in bestrijding prunushaarden. Het ontbreekt echter aan een bestrijdingsstrategie. Op basis van waarnemingen in het veld kun je het moment dat Ede is gestopt met de mechanische prunusbestrijding zien. Dit moment valt samen met het verminderen van draagvlak binnen de politiek (beperkt budget) en het uitvallen van de tractor met kraan in 2002. Bovendien was chemische bestrijding in de afgelopen beheerperiode niet toegestaan.

Andere beheermaatregelen ten behoeve van bosverjonging en aansturing op een ondergroei en mantelvegetatie van inheemse struiksoorten hebben weinig zin als de prunus niet onder controle gehouden kan worden. Er is inmiddels ervaring opgedaan met prunusbestrijding. Zo moet

eerst de zaadbron geëlimineerd worden, daarna de omringende gebieden. Prunusvrije gebieden moeten vrijgehouden worden van prunus. Het maken van een specifiek prunusbestrijdingsplan, ondersteund met kaartmateriaal en met de nodige “gereedschappen” voor de uitvoering, is absolute noodzaak.

Houtoogst en bijgroei

Het doel van het bos van de gemeente Ede is het instandhouden van het bos met geïntegreerde functies. Houtproductie is één van die functies, maar het is geen doel op zich om jaarlijks een bepaalde hoeveelheid hout te oogsten. Houtoogst is in de afgelopen jaren een bijproduct dat vrijkomt bij dunning. Dunning is een manier om de bijgroei te concentreren op de blijvende bomen, die invulling geven aan soortenmenging, bosklimaat en bosbeeld.

Figuur 3. Gemiddelde bijgroei (m3/ha/j) voor het Edese bosgebied (Verhelst, 2007)

Uit een studie van Marianne Verhelst (2007) en gerealiseerde oogstgegevens (zie ook tabel 11) blijkt dat 47% van de bijgroei is geoogst, gemiddeld genomen over de afgelopen 9 jaar en over de verschillende deelgebieden. Er kan waarschijnlijk meer geoogst worden, met een positief effect op de bosontwikkeling. De beschikbare gegevens moeten daarvoor wel per dunningslocatie vertaald worden in een hoeveelheid hout en een dunningspercentage, gerelateerd aan de bijgroei ter plaatse.

Waar precies omvorming, verjongingsgaten en/of structuurverbetering heeft plaatsgevonden, is niet op kaart vastgelegd. Bovendien zijn de doelstellingen niet gekwantificeerd. Er zijn dus moeilijk harde conclusies aan te verbinden. Het verdient de aanbeveling deze activiteiten en ontwikkelingen in de toekomst te gaan vastleggen en te combineren met de periodieke systematische bosinventarisatie, zodat er beter inzicht in de bosontwikkeling ontstaat.

Werkwijze bij dunningen

De dunning is in feite de belangrijkste beheermaatregel, die grote invloed heeft op de ontwikkeling van de blijvende opstand. In Ede wordt gewerkt met zes dunningsblokken van ca. 300 ha op een totaal van bijna 2000 ha actief beheerd bos. Binnen het blok dat in een bepaald jaar aan de beurt is, wordt gekeken welke vakken aan dunning toe zijn. Dit is de verantwoordelijkheid van de beheerder.

Bepalend voor het uitzetten van een dunning is het bleszen, waarbij de bomen die moeten wijken een merkteken krijgen. De rol van de blesser is vaak onderschat. De toekomst van het bos ligt namelijk in handen van de blesser. Die moet dus een goede doelgerichte instructie krijgen en voldoende vakkennis hebben. In Ede ontbreekt een goede blesinstructie en wordt het bleszen niet altijd uitgevoerd door medewerkers die daarvoor zijn opgeleid (wel hebben zij meerdere jaren ervaring opgebouwd). Er wordt wel gewerkt met prioriteitenlijstjes (welke boom krijgt prioriteit), maar dat is niet voldoende om actief te sturen in de bosontwikkeling. Handig hulpmiddel bij het bleszen is het aanwijzen van toekomstbomen. Dit gebeurt niet overal of het is niet duidelijk in het veld. Op Roekel zijn bijvoorbeeld eiken vrijgesteld, maar die zijn nu niet meer terug te vinden. Het meest efficiënt is als toekomstbomen voor langere tijd worden aangegeven, en niet slechts voor één dunningsronde. Toekomstbomen worden in Ede niet opgesnoeid, waardoor ze ook niet op die manier herkenbaar zijn. Bij het al of niet opsnoeien zijn echter ook andere argumenten van belang dan de herkenbaarheid van toekomstbomen, zoals de verbetering van de houtkwaliteit.

In Ede wordt niet gestuurd op houtkwaliteit of sortimenten. Het bepalen van sortimenten is vooral zaak van de aannemer of houthandelaar. Dit valt feitelijk buiten het bereik van de gemeente Ede, doordat er voor gekozen is het hout op stam te verkopen. De vraag is of er gericht moet worden beheerd op bepaalde (haalbare) houtkwaliteit – hierop wordt in hoofdstuk beheermaatregelen ingegaan.

Een andere belangrijke keuze die wordt gemaakt tijdens de dunning, is het aanwijzen van verjongingsplekken. Locatie en grootte zijn bepalend voor de te verwachten soort verjonging. Ook hiervoor is een goede instructie noodzakelijk. In Ede gebeurt dit echter nog teveel “op goed gevoel”. Waar precies dunning heeft plaatsgevonden, op welk moment, en waar verjongingsgaten zijn aangebracht, is niet op kaart vastgelegd. De aanbevelingen van Klingen met betrekking tot monitoring zijn dus niet opgevolgd.

Voor de uitvoering van de dunning wordt een protocol gebruikt (opgesteld in 2000 door EAR for Nature – het vroegere samenwerkingsverband tussen de gemeenten Ede, Arnhem en Renkum). Dunning (houtoogst) wordt veelal uitgevoerd door gespecialiseerde aannemers. Vanuit de afdeling beheer wordt geconcludeerd dat dit goed loopt. Er zijn meerjarige afspraken gemaakt en de aannemers volgen het protocol. Het feit dat vanuit de gemeente dagelijks toezicht op het werk van aannemers wordt gehouden komt ten goede aan de kwaliteit van het werk. De gemeente kondigt de werkzaamheden in een bepaald dunningsblok vooraf aan in de plaatselijke krant en middels informatieborden bij de ingangen van het dunningsblok.

De Permar (werkvoorziening) verricht op contractbasis werkzaamheden voor de gemeente. Permar is volgens de gemeente beperkt in te zetten omdat haar medewerkers in sommige gevallen te weinig kennis van zaken (zoals kennis van boomsoorten en snoeien) blijken te hebben. Echter, een goede aansturing en een goede selectie van geschikte werkzaamheden zijn sleutels tot succesvolle uitvoering. Vanuit de sociale rol van de gemeente en uit oogpunt van kostenefficiëntie blijft de inzet van de Permar interessant.

Houtoogst gebeurt “op aflossing”. Dit betekent dat tijdens het bleszen de hoeveelheid te oogsten hout alleen steekproefsgewijs wordt gemeten. Ter controle worden de houtstapels gemeten voordat deze afgevoerd mogen worden.

Vanuit de werkgroepen is naar voren gekomen dat men de ingrepen te grootschalig vindt en dat de grote machines waarmee gewerkt wordt een grote impact hebben. Er gebeurt het e.e.a. aan publieksbegeleiding voorafgaand aan de houtoogst, maar er is behoefte een intensiever communicatietraject voorafgaand aan de uitvoering van beheermaatregelen.

Beleving van het bos

Er is geen uitgebreide studie gedaan naar de waardering van de gemeentelijke bossen door de gebruikers (omwonenden en recreanten). Wel zijn er gesprekken geweest, met onder andere de werkgroepleden, waarin zij o.a. aangeven dat een ongelijkjarige menging beter aansluit bij het “streefbeeld” van bos dat zij voor ogen hebben. Daarnaast is diversiteit en afwisseling belangrijk. Een structuurrijk bos is dus niet alleen vanuit de ecologie belangrijk, maar wordt ook nog eens beter gewaardeerd door bezoekers.

De gemeentelijke bossen worden goed bezocht. Blijkbaar sluit het recreatieve aanbod aan bij de behoefte, hoewel er volgens de medewerkers van de gemeente ook sprake is van te grote bezoekersdruk of zelfs op bepaalde locaties overlast (met name met parkeren, gebruik door hondenfietsers-ruiters, mountainbikers en homo-ontmoetingsplaatsen).

Bezoekers hebben ook behoefte aan uitleg/educatie. Als mensen beter begrijpen wat ze zien, door bijvoorbeeld een toelichting op een bord of een verhaal van een excursieleider, is de beleving intenser. Educatiemogelijkheden gericht op kinderen / (basis)scholen zijn nog niet of nauwelijks ingevuld.

Communicatie met bewoners

De communicatie met bewoners en gebruikers van het bos is niet altijd even goed verzorgd. Een voorbeeld hiervan is dat de afvalbakken zijn weggehaald, op basis van goede argumenten, maar zonder het publiek hierop voor te bereiden door middel van communicatie. Ook blijkt de informatievoorziening omtrent houtoogst tekort te schieten, terwijl de gemeente hier wel inspanningen voor verricht. Dit komt niet ten goede aan het draagvlak voor de (machinale) houtoogst, onder het motto “onbekend maakt onbemind”. Gezien het getoonde enthousiasme en de “informatie-honger” van een groot aantal burgers, ligt hier een duidelijke behoefte die met relatief eenvoudige middelen kan worden vervuld. Dit kost natuurlijk tijd (mankracht) en energie, maar zal ongetwijfeld leiden tot vergroting van draagvlak en meer begrip voor bosbouwkundige ingrepen.

Samenwerking met burens

Hetzelfde geldt voor eigendomsoverschrijdend beheer. Nu is samenwerking alleen op projectbasis – ad hoc - en als reactie op politieke ontwikkelingen. Er is al wel een platform van de Veluwe gemeentelijke bosbeheerders (beheerdersoverleg), waarbij ervaringen tussen gemeentelijke beheerders worden uitgewisseld. Dit is een belangrijk contact dat door de gemeente Ede is geïnitieerd. De gemeente onderhoudt sinds jaar en dag het Luntersche Buurtbos. Daarnaast bestaat het BosKV, de maandelijkse ontmoeting van BOA's op de Veluwe, en is er nauw contact met Natuurmonumenten vanwege het uitbesteden van het faunabeheer aan deze buurtbeheerder.

Vele andere groepen blijven echter buiten bereik, terwijl thema's als prunusbestrijding, de rasterproblematiek, wildbeheer, recreatiegeleiding en recreatieve routes bij uitstek gebaat zijn bij een samenwerking op gebiedsniveau.

Het samenwerkingsverband EAR for Nature van de gemeenten Ede, Arnhem en Renkum is enkele jaren geleden stil komen liggen. Mogelijkheden om de draad in de toekomst weer op te pakken blijven open.

Richting andere (gemeentelijke) eigenaren vervult de Gemeente Ede vaak een aanjagersrol. Gemeente Ede zet een voorbeeld, waarna anderen volgen. Deze proactieve houding maakt Ede tot een goed aanspreekpunt voor beleidsontwikkeling door bijvoorbeeld de provincie.

Evaluatie procesmatige aspecten

In de evaluatie willen we niet alleen aandacht besteden aan het behalen van inhoudelijke doelen, maar ook aan het proces. Er moet worden geconstateerd dat de administratie en documentatie van beheermaatregelen te wensen overlaat. Als er nu niets wordt vastgelegd op papier, gaat deze kennis verloren. Er worden taken uitgevoerd, maar als hierover niets op papier staat, zijn ze achteraf niet meer te achterhalen. Veel wordt in het veld gedaan en niet vastgelegd. Het “collectieve geheugen” van de medewerkers is te kwetsbaar om daarop te blijven vertrouwen. Het gaat hier ook om “aantoonbaarheid”, dat voor bijvoorbeeld de certificering van FSC een heel belangrijk punt is.

Werkorganisatie

De afgelopen jaren zijn door omstandigheden veel (tijdelijke) veranderingen geweest in het functioneren van de organisatie. Het wisselen tussen functies en veranderingen in de persoonlijke bezetting gaven geregeld onduidelijkheid met betrekking tot de rolverdeling en verantwoordelijkheden. Er zijn wel functieomschrijvingen, maar daar wordt door omstandigheden van afgeweken en ze missen de concrete aansluiting met de bosbeheerpraktijk. Bij verschillende medewerkers is behoefte aan meer aansturing en duidelijkheid over rolverdeling, taken en verantwoordelijkheden. Het niet optimaal functioneren van een organisatie heeft onmiskenbaar gevolgen voor de motivatie van individuele medewerkers en de kwaliteit van het bosbeheer.

Financiën

Het inrichten van het ideale bos kost energie, maar brengt ook kosten met zich mee. Door gebruik te maken van natuurlijke processen (passend in het geïntegreerde bosbeheer) en door de bosproducten te vermarkten zijn deze kosten laag te houden: duurzaam bosbeheer betekent ook een duurzame economische balans.

De cruciale vraag daarbij is: Wat kost het bosbeheer en wat levert het op? Jaarlijks wordt een (basis)begroting opgesteld. Dit geeft enig inzicht. Waarschijnlijk zijn er werkzaamheden die om financiële redenen achterwege worden gelaten, zoals intensievere prunusbestrijding, planvorming, communicatie en eenmalige projecten. Meer inzicht en meer budget is nodig om alle voorgestelde beheermaatregelen in dit plan uit te kunnen voeren.

Conclusies evaluatie

1. **Project(administratie) en organisatie**

Er wordt te weinig op papier of op kaart vastgelegd (functieomschrijvingen, rolverdeling, werkafspraken, contact met externen, kennis). Hierdoor kunnen gemakkelijk kennisverliezen optreden en zal de organisatie niet optimaal functioneren. Er is onvoldoende helderheid binnen de organisatie over functies, rolverdeling en verantwoordelijkheden. Samenwerkings-mogelijkheden tussen gemeentelijke afdelingen worden onvoldoende benut.

2. **Monitoring en evaluatie**

Monitoring en periodieke evaluatie van beheermaatregelen, bosstructuur en -samenstelling is onvolledig. Doelen moeten op meetbare wijze worden geformuleerd, zodat ze ook achteraf te toetsen zijn. Het verzamelen van inventarisatiegegevens, ook van dood hout, moet gericht gebeuren (nav het gestelde doel). Flora- en fauna wordt wel intensief geïnventariseerd, maar dit leidt onvoldoende tot adviezen voor de bosbeheerder. Koppeling tussen ecologische gegevens en gegevens mbt bosstructuur en soortensamenstelling van het bos ontbreekt vooralsnog.

3. **Kaartgericht werken en integrale benadering**

De opstandslegger wordt niet of nauwelijks meer gebruikt en is niet in digitale vorm te raadplegen. Selectie van vakken binnen dunningsblok is onduidelijk. Verjongingsgaten worden niet (op kaart) vastgelegd. Er is weinig communicatie / afstemming tussen de bosbeheerders en de ecologen van de afdeling Ontwikkeling. Aanwezige kennis en informatie (Ecolog) wordt hierdoor niet optimaal gebruikt. Soms worden bosfuncties onderbelicht (bijv. cultuurhistorie en de educatieve functie) of niet op integrale wijze gezien. Samenhang en status van deelplannen is nog onduidelijk.

4. **Natuurwaarde**

Er zijn veel bossen (monocultures) omgevormd naar soortenrijker bos. Er zijn minder groot-schalige kap- of verjongingsvlakten en er is meer structuur (gelaagdheid). Hieruit is (indirect) af te leiden dat de natuurwaarde, en daarbij komend de belevingswaarde, is verhoogd. Er wordt (gemiddeld!) te weinig hout geoogst om aan bosontwikkeling te doen (ca. 47% van de bijgroei).

Thema's als faunabeheer, begrazing en natuurontwikkeling moeten op integrale wijze worden opgepakt. Faunabeheer en begrazing moeten in die zin volgend en ondersteunend zijn aan het natuurbeheer.

5. **Prunus**

Prunusprobleem is nog niet onder controle. De huidige "gereedschapskist" is ontoereikend door het niet toestaan van chemische bestrijding in het verleden.

6. **Communicatie, educatie en samenwerking**

Beleving van het bos door recreanten: Er is meer behoefte aan uitleg en educatie. Er is nog onvoldoende communicatie richting bewoners en gebruikers, met name bij de begeleiding van houtoogst- en dunningsmaatregelen. Samenwerking met (particuliere) burens gebeurt alleen op ad hoc basis. Voor aanpak van bijv. het prunusprobleem is samenwerking onontbeerlijk.

7. **Financiën**

Het beschikbare budget voor bosbeheer is ontoereikend om alle wenselijke beheermaatregelen uit te kunnen voeren.

Deel 2

Wat willen we?

Doelstelling

5. Nieuwe beheerdoelstellingen - vanaf 2010

5. Nieuwe beheerdoelstellingen - vanaf 2010

Wat willen we?

Om te bepalen wat er met het bos moet gebeuren, is eerst door de werkgroepen een analyse gemaakt van kwaliteiten en verbeterpunten per deelgebied (paragraaf 5.1). Deze analyses zijn overgenomen door de gemeente en leidend geweest bij het maken van een zonerings- en beheerplan.

In 5.2 staat het mission statement van dit beheerplan omschreven, dat vervolgens wordt uitgewerkt in concrete doelstellingen (paragraaf 5.3).

5.1 Sterkte-zwakte-analyse per deelgebied

De SWOT-analyse (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) is een hulpmiddel om sterke en zwakte punten, kansen en bedreigingen in beeld te brengen. Het maken van een sterkte-zwakte-analyse was een belangrijke stap in het denkproces van de werkgroepen. De uitgewerkte analyses zijn volledig aangeleverd door de werkgroepen.

Tabel 12 Sterkte-Zwakte-Analyse Edese Bos

Sterke punten (intern)	Zwakheden (intern)
<ul style="list-style-type: none">• Goede ontsluiting (4 parkeerplaatsen) met voldoende capaciteit• rolstoelvriendelijke voorzieningen• informatievoorziening aanwezig	<ul style="list-style-type: none">• Parkeerplaats Drieberg op momenten overbelast. Koeweg en Driesprong minder.• technische kwaliteit van de voorzieningen• deel van het bos is saai/rommelig
Kansen (extern)	Bedreigingen (extern)
<ul style="list-style-type: none">• Excursies (boswachtersfunctie)• zoneringsgebruik (paard/fiets/spelen etc.)• picknickvoorzieningen• informatievoorziening• eenheid in bebording / informatie	<ul style="list-style-type: none">• Conflicten tussen verschillende gebruikers• Wetgeving/zorgplicht/spelbesluit (Breedte fietspaden)

Tabel 13. Sterkte-Zwakte-Analyse De Zanding (Otterlo)

Sterke punten (intern)	Zwakheden (intern)
<ul style="list-style-type: none"> • Historische waarden • natuurwaarden • houtproductie als middel • mountainbike mogelijkheden (wel graag uitbreiden en beter bewegwijzeren) 	<ul style="list-style-type: none"> • Fietspaden (m.n. zeer slecht in Otterlo) • variatie in bos • educatie / communicatie • wildbeheer • Prunus (bestrijding) • verbindingen tbv alle recreatievormen (te veel hekken)
Kansen (extern)	Bedreigingen (extern)
<ul style="list-style-type: none"> • St. In to Nature van gemeente Ede • plan Herkenbare Veluwe Kernen • mogelijkheden voor samenwerking met particuliere initiatiefnemer 	<ul style="list-style-type: none"> • Otterlo is ingesloten door hekwerk • contract wildbeheer met Natuurmonumenten loopt in 2010 af • toegang betalen voor Nat. Park Hoge Veluwe is drempel voor bezoekers • wilde zwijnen

Tabel 14 Sterkte-Zwakte-Analyse Noord- en Zuid Ginkel

Sterke punten (intern)	Zwakheden (intern)
<ul style="list-style-type: none"> • Variatie met bos, heide en agrarisch gebruik • redelijk goed bereikbaar • parkeervoorziening • voorlichting • horeca • cultuurhistorisch interessant (grafheuvels, hessenweg, oude lanen en houtwallen) • grote natuurwaarde van het gebied: veel bijzondere vegetatie, vogels, dassen en herten 	<ul style="list-style-type: none"> • Paden en wegennet niet consistent • functie rustgebied onduidelijk • veel Amerikaanse vogelkers • oude lanen met beperkte levensduur • tamelijk arme gronden • invloed van geluid van defensie en A12
Kansen (extern)	Bedreigingen (extern)
<ul style="list-style-type: none"> • Revitaliseren oude lanen • heidegebieden verder verbinden. Scherpe rechte overgangen gedeeltelijk vervangen door gradiënten, i.c.m. groepenkap • doorgaan met en uitbreiden van Vlinderdas • stukje bos in Zuid Ginkel > heide • uitruil heide bij A12 laten verbossen (EHS naar de Sysselet) • paden afsluiten > grotere eenheden (rust in perceel) en in ruil enkele aantrekkelijke paden aanleggen 	<ul style="list-style-type: none"> • Extra druk op Noord en Zuid Ginkel door te groot gebruik van de grote heide • schade door ongewenst gebruik van bos Zuid Ginkel vanaf parkeerplaats A12

Tabel 15a. Sterkte-Zwakte-Analyse Bennekom

Sterke punten (intern)	Zwakheden (intern)
<ul style="list-style-type: none"> • Hoge natuurwaarden (zandhagedis) • cultuurhistorische waarden (Celtic fields, grafheuvels, hakhout) • recreatieve waarden 	<ul style="list-style-type: none"> • Versnipperd, kleine gebieden • veel burens • snelweg vlakbij (geluid en stof) • landbouwperceel vlakbij (meststoffen)
Kansen (extern)	Bedreigingen (extern)
<ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkeling heide op landbouwperceel Dikkenbergweg verbinden met de Franse Kampweg • samenwerking met burens, verbindingen maken 	<ul style="list-style-type: none"> • Amerikaanse vogelkers • veel hekken • continuïteit onderhoud

Tabel 15b. Sterkte-Zwakte-Analyse Bennekom, uitgesplitst naar deelgebied.

	1	2	3	4	5
Beschrijving	Prins Hendrikweg	De Heide (Oost Breukelderweg)	Celtic Fields (Panoramaweg / Bosbeekweg)	Spoortalud west	Spoortalud oost
S (sterke punten)	geen gezaagde banen, watertje, open plekken, verjonging, dood hout, veel boomsoorten, hoogteverschil	open plekken, leuke ruitroute, structuurrijk, veel flora en fauna (o.a. zandhagedis), hoogteverschil	bodemarchief o.t.v. ROB, structuur van de raatakkers wordt geaccentueerd door plagwallen, structuurrijke heide		belangrijk broedgebied van de zandhagedis
W (zwakke punten)	niet erg groot, exoten, veel burens	houtafval is rommelig, isolatie, snelweggeluid, afhankelijk van vrijwilligers	de Celtic Fields zullen als heideterrein permanent onderhoud vragen tegen verbossing	lang en smal	bedreigd broedgebied door woekering vogelkers
O (kansen)	hoge productie, alles kan nog	ander beheer landbouwgebied, actieve vrijwilligers - gemeente goed blijven faciliteren, verbindingzone creëren	archeologische waarde kan meer accent krijgen door de combinatie van grafheuvels en prehistorische akkers		kan een leuk perceeltje worden; samenwerken met ProRail
T (bedreigingen)	veel burens, hekken, klein gebied	snel dichtgroeien, maïsakker, snelweg, geïsoleerd, recreatie			woekering Amerikaanse vogelkers moeilijk te bestrijden

Tabel 16. Sterkte-Zwakte-Analyse Ede-Noord en het Luntersche Buurtbos

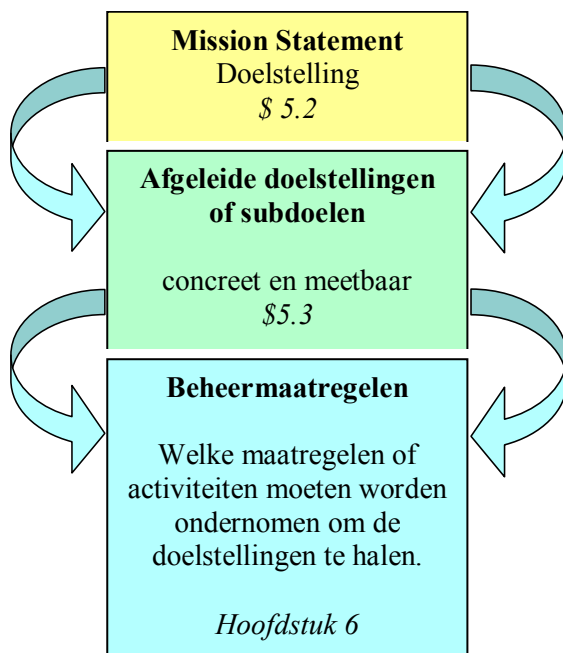
Sterke punten (intern)	Zwakheden (intern)
<ul style="list-style-type: none"> • Unieke beheergebieden • “EEHS”, Edese Ecologische Hoofdstructuur • landelijke bekendheid • gebruiksmogelijkheden voor natuur-educatie • cultuurhistorie in combinatie met natuureducatie 	<ul style="list-style-type: none"> • Verspreide ligging • ontbreken eco-verbindingen • verrommelde terreinlocaties • handhaving toegangsregels
Kansen (extern)	Bedreigingen (extern)
<ul style="list-style-type: none"> • Toeristische ontwikkeling i.c.m. cultuur en natuur • samenwerking met aanliggende particuliere boscijezaren • realiseren eco-verbindingen • herstel “Kerkepaden” • unieke combinatie van recreatieve infrastructuur en eco-infrastructuur • cultuurclaim gebiedsgericht uitwerken in combinatie met EEHS 	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkeling zorginstututen • ontwikkeling recreatiebedrijven • blokkade eco-verbindingen

Conclusies naar aanleiding van de sterkte-zwakte-analyses

Vanuit de werkgroepen is veel input verkregen, die voor het merendeel is overgenomen en aangevuld door de gemeente Ede. De belangrijkste punten zijn om zonering gericht in te zetten, ten behoeve van de rust in het bos, maar ook voor regulering van het recreatieve gebruik.

Daarnaast wordt gewezen op het prunus-probleem en worden er concrete voorstellen gedaan voor verbeteringen op het gebied van natuurontwikkeling, recreatief gebruik en cultuurhistorie. Daarnaast ziet men mogelijkheden om gezamenlijk bepaalde thema's verder uit te werken.

5.2 Doelstellingen algemeen

Figuur 4. Schematische weergave van doelstellingen en maatregelen. Eerst wordt het eindpunt (doel) bepaald en uitgewerkt, vervolgens de manier (middel) waarop de doelen worden gerealiseerd.

Deze alinea moet herschreven worden.

Het mission statement (lange-termijn doelstelling) voor beheer van bos en natuur in de gemeente Ede, is in dit plan als volgt geformuleerd:
Het bieden van een structuurrijk, divers en natuurlijk bos, dat op duurzame wijze beheerd wordt, conform vigerend overheidsbeleid en regelgeving, zodat het zijn functies (natuur, houtproductie, recreatie en cultuurhistorie en educatie) nu en in de toekomst optimaal kan vervullen.

Hieronder gaan we nader in op deze doelstelling.

“**Structuurrijk**” refereert in eerste instantie aan de bosstructuur (horizontaal en verticaal), waarin verschillende habitats voorkomen. In het bos kan sprake zijn van horizontale en verticale structuur. De verticale structuur betreft de gelaagdheid van het kronendak tot de bosbodem. Als alle lagen, mos-, kruid-, struik- en boomlaag aanwezig zijn, is er sprake van een goede verticale structuur. De horizontale structuur uit zich in diversiteit tussen en binnen beheervakken. Een qua soorten en leeftijd gemengd bos met open plekken en verjongingsgroepen is structuurrijk (mozaïekvorming). Bosgebieden met een goede structuur (zowel horizontaal als verticaal) kenmerken zich door een hoge natuurwaarde.

“**Divers**” geeft de wens vanuit bosgebruikers weer om in een afwisselend bos te recreëren. Niet overal hoeft dezelfde combinatie van functies vervuld te worden, maar per deelgebied zullen accenten worden aangebracht. Bepaalde gebieden vragen immers om een bepaalde combinatie van functies, vanwege de opbouw en inrichting van het bos en haar omgeving en het gebruik hiervan.

Met “**natuurlijk**” bos wordt bedoeld: een goed functionerend ecosysteem, met een natuurlijke soortensamenstelling en structuur, zowel horizontaal als verticaal, waarin natuurlijke processen centraal staan. Het betekent niet dat er niet mag worden ingegrepen. Het betekent ook niet

dat er geen exoten in voor zouden mogen komen. Het betekent wel dat inheemse soorten de hoofdmoot vormen, dat er een natuurlijke leeftijdsopbouw aanwezig is, dat er zoveel mogelijk met natuurlijke verjongings- en successie-processen wordt gewerkt en dat het bos als ecosysteem het leefgebied is voor talrijke flora- en fauna soorten.

“*Op duurzame wijze*” is niet alleen een verwijzing naar het doel om het bos langdurig “als bos” in stand te houden, maar ook om duurzame en milieuvriendelijke technieken te gebruiken, en om te verhinderen dat zich andere (externe) processen voordoen waardoor de duurzaamheid in gevaar komt. Door middel van passend risicomangement, worden risico's van externe bedreigingen als natuurbrand of storm ingeschat. Bovendien verwijst dit begrip naar de wens om ook op economisch en organisatorisch vlak duurzaamheid na te streven. Ook houdt duurzaamheid verband met continuïteit in het beheer. Het devies is daarom: niet steeds wisselen, maar consequent de gekozen weg blijven volgen, bijvoorbeeld in het geval van de bosreservaten. Pas na vele beheerplannen zullen de resultaten hiervan zichtbaar worden.

“*Conform vigerend beleid en regelgeving*”. Het beheer moet legaal zijn en recht doen aan beleid, wet- en regelgeving, zoals het gemeentelijk bosbeleid, de Boswet, Flora- en Faunawet, Natura2000, etc. Ook moet worden voldaan aan eisen die vanuit certificering (FSC) worden gesteld. Tijdens de uitvoering van de werkzaamheden zijn de Gedragscode Zorgvuldig Bosbeheer en de Gedragscode Natuurbeheer van toepassing. De sleutel hiervoor zit in de communicatie naar de veldmedewerkers en de externe medewerkers (aannemers, wildbeheerders e.d.): middels goede werkschrijvingen en regelmatig overleg kan een kwaliteitsstandaard worden vastgelegd en vastgehouden.

“*Optimale functievervulling*”. Alle functies moeten op bepaalde plaatsen in het bos worden vervuld. Wat optimaal is, wordt mede bepaald door de samenleving. Dit is aan verandering onderhevig. Het moet mogelijk blijven om in de toekomst bij te sturen, al naar gelang de behoefte. Er worden zo min mogelijk onomkeerbare keuzes gemaakt, maar mogelijkheden worden opengehouden, zonder te verzanden in kleurloos en onherkenbaar of steeds wisselend beheer. Geïntegreerd bosbeheer is een goede manier om de optimale functievervulling te concretiseren. In die zin is Geïntegreerd bosbeheer geen doel maar een middel. Er is een zeker spanningsveld tussen de continuïteit die nodig is in het bos en de optimale functievervulling. De hand van de professional zal de balans moeten bewaken. “Cultuurhistorie” en “Educatie” worden in dit Beheerplan nadrukkelijk in de functiemix toegevoegd.

“*Nu en in de toekomst*”. Er wordt nu naar optimale functievervulling gestreefd, met de bedoeling zoveel mogelijk opties voor de toekomst open te houden.

5.3 Afgeleide doelen en subdoelen

Deze paragraaf is een uitwerking van het mission statement dat in de vorige paragraaf is omschreven. De afgeleide doelen en subdoelen zijn zo concreet en meetbaar mogelijk geformuleerd, zodat ze ook voor een (tussentijdse) evaluatie kunnen worden gebruikt.

1. *Streven naar optimale functievervulling*

- a. Alle functies krijgen weer aandacht, ook cultuurhistorie en educatie
- b. Alle gebruikersgroepen worden zo goed mogelijk “bediend”

2. Streven naar structuurrijk, divers en natuurlijk bos en het verhogen van natuurwaarden

Het doel is om een structuurrijk, divers en natuurlijk bos te ontwikkelen. Structuurrijk bos is bos met variatie. Variatie in soorten, in leeftijd en qua bosbeeld. Met 'natuurlijk' bedoelen we dat de nadruk ligt op inheems loofhout en dat er ruimte is voor natuurlijke processen, zoals verjonging en verval.

Subdoelen:

- a. Opstellen integraal beleid voor natuurbeheer (Masterplan), waarin alle aspecten op integrale wijze aan bod komen (bos, exploitatie, natuurontwikkeling, fauna, begrazing, etc.); zie ook j en k.
- b. Gericht dunnen:
 - 70% van de bijgroei oogsten (in die vakken waar gedund wordt);
 - ook opstanden bewust (in ieder geval tijdelijk) niet dunnen en overlaten aan de natuurlijke ontwikkeling (wel letten op zorgplicht).
- c. Inheems loofhout krijgt voorrang; enkele monocultures bewust in stand houden (op kaart aangeven); overige monocultures (gefaseerd) omvormen naar gemengde opstanden met een groot aandeel inheems loofhout.
- d. Bestrijden prunus (en evt. andere invasieve soorten). Over twaalf jaar (looptijd beheerplan) mag prunus nergens meer voor problemen zorgen en op slechts 10% van het bos-areaal voorkomen.
- e. Instandhouden natuureservaten, zeker gezien de mogelijkheden om daar aan natuurontwikkeling te doen (N2000).
- f. Instandhouden en ontwikkelen N2000-habitats (eiken-beukenbos met hulst, oude eikenbossen, droge heiden).
- g. Verbinden habitats en aanbrengen gradiënten.
- h. 10% dood staand dood hout.
- i. Beter gebruik maken van bestaande kennis uit o.a. inventarisaties.
- j. Evalueren begrazingsbeheer -> beleid en beheer ontwikkelen (als onderdeel van het Masterplan 2a) dat de doelstellingen ondersteunt (zie ook 2a.).
- k. Evalueren faunabeheer -> beleid en beheer ontwikkelen (als onderdeel van het Masterplan 2a) dat de doelstellingen mbt bos- en natuurbeheer ondersteunt, in samenwerking met externe faunabeheerder. Faunabeheer uit (laten) voeren.
- l. Rasters in overeenstemming met het nieuwe beleid (Masterplan).
- m. Opstellen en in werking stellen natuurbrand-preventie-plan.

3. Zichtbaar maken cultuurhistorische elementen

Meer aandacht besteden aan cultuurhistorie en cultuurhistorische elementen waar mogelijk te herstellen en herkenbaar in het landschap te laten zijn.

- a. Inventariseren cultuurhistorische elementen
- b. Opstellen lanen-verjongings-plan
- c. Maken plan wildwal (historie, inventarisatie onder terreineigenaren, evt. delen zichtbaar maken in het landschap)
- d. Vergroten cultuurhistorisch besef bij bezoekers (communicatie).

4. Recreatie: kwaliteit i.p.v. kwantiteit

- a. Zo mogelijk stabiliseren van de recreatiedruk; niet het verhogen van de kwantiteit (aantal bezoeken), maar verbeteren van kwaliteit van recreatieve voorzieningen.
- b. Routes verbeteren, op elkaar afstemmen, in samenwerking met gebruikersgroepen en aanpalende terreineigenaren.

- c. Het ontwikkelen van één of meer speelbossen, een gedenkbos en een gebied waar mag worden afgeweken van wegen en paden (struinbos).
- d. Meer draagvlak bewerkstelligen bij de bosbezoeker waar het gaat om beheeringrepen. (beter begrijpen = meer genieten).
- e. Opstellen en uitvoeren educatieprogramma, speciaal gericht op kinderen / scholen.

5. Houtproductie: het mag weer

- a. In het overgrote deel van het bos blijft houtoogst een middel en geen doel op zich
- b. 70% van de bijgroei oogsten (in die vakken waar gedund wordt)
- c. Aanwijzen bossen met accent houtproductie (beheertypenkaart; max. 10% van het bosoppervlak). Hier beheren op houtkwaliteit
- d. Verkennen biomassamarkt en mogelijkheden tot levering biomassa-chips van prunus. Opzetten praktijkexperiment.

6. PR, communicatie en educatie

- a. Opstellen / uitwerken communicatie- en educatieplan
- b. Meer aandacht besteden aan publieksbegeleiding voorafgaand aan uitvoering beheer-maatregelen
- c. Verhogen draagvlak voor bosbeheer
- d. Vasthouden groep geïnteresseerden
- e. Continueren communicatie-acties die tijdens het opstellen van het beheerplan zijn gedaan (digitale nieuwsbrief; persberichten)
- f. Meer excursies, mede gericht op cultuurhistorie voor verschillende doelgroepen
- g. Inrichten meldpunt voor klachten en vragen omtrent bos en natuur (beheer)
- h. Insteken op: "Het bos is van u en is er voor u – het wordt beheerd met u!" Hierdoor wordt ingezet op het creëren van meer draagvlak, betrokkenheid en verantwoordelijkheidsgevoel bij de burgers van Ede.
 - ◆ opzetten Begeleidingscommissie.

7. Efficiëntere organisatie en werkwijze

- a. Organisatie: rolverdeling en taakverdeling duidelijk inzichtelijk maken en structureren
- b. Verbeteren en structureren project- en beheer-administratie
- c. Kaart-georiënteerd werken en implementeren met behulp van GIS, organisatiebreed
- d. Beter gebruik van kennis en expertise (door o.a. samenwerking tussen afdelingen): koppeling bestaande Ecolog-systeem met GIS
- e. Stimuleren en structureren van overleg en samenwerking binnen de afdeling en tussen relevante gemeentelijke afdelingen
- f. Betere voorbereiding van de dunning (zie ook 2 en 5)
- g. Opzetten monitoring en evaluatie van beheer en natuurlijke ontwikkeling.

8. Samenwerking en gebiedsgericht werken

- a. Betere afstemming met ander terreinbeherende organisaties en particulieren, met name op het gebied van faunabeheer en prunusbestrijding
- b. Gerichtere inzet vrijwilligers: maken stage-opdrachtenboek (als onderdeel van elk jaarplan)
- c. Opzetten "Portal" (website) vrijwilligersclubs en -activiteiten in Ede.

Deel 3

Hoe gaan we dat doen?

Beschrijving van beheermaatregelen en (financiële) consequenties

6. Beheermaatregelen

6. Beheermaatregelen

Dit hoofdstuk geeft antwoord op de vraag hoe de gestelde doelen behaald moeten worden. In de bijlage is een overzicht opgenomen van alle beheermaatregelen in tabelvorm, gerangschikt naar het doel dat zij dienen.

Om te komen tot een zo optimaal mogelijke functievervulling is ervoor gekozen om geïntegreerd bosbeheer te blijven toepassen, maar nu op de schaal van het totale bosgebied. Zonering is hulpmiddel om functievervulling in kaart te brengen. Dunning is en blijft de belangrijkste beheermaatregel.

6.1 Optimale functievervulling

6.1.1 Geïntegreerd bosbeheer

Geïntegreerd bosbeheer wordt nog steeds als uitgangspunt genomen, vanwege de kansen die het biedt om verschillende functies te combineren. Er wordt echter wel een verdieping aangebracht in de definitie van Geïntegreerd bosbeheer. Want als overal hetzelfde beheer zou worden toegepast, leidt dat alleen maar tot “meer van hetzelfde”. Daarnaast wordt het aantal functies uitgebreid met de functie Cultuurhistorie en educatie.

De definitie van geïntegreerd bosbeheer die hier gehanteerd wordt, is:

“Geïntegreerd Bosbeheer is een beheervorm die erop is gericht de verschillende functies van het bos te integreren. De nadruk ligt daarbij op het optimaal combineren van de natuurfunctie, de houtproductiefunctie, de recreatiefunctie (belevingswaarde en educatieve functie) en, cultuurhistorie.. Geïntegreerd Bosbeheer maakt gebruik van natuurlijke processen en werkt via de weg van geleidelijkheid. Het heeft – mede daardoor – veelal een investeringsarm karakter. Het bos is opengesteld. Beheermaatregelen zijn gericht op de ontwikkeling van een naar boomsoort en leeftijd gemengd bos dat een gevarieerde en kleinschalige structuur heeft. Er is ruimte voor dood hout, inheemse boomsoorten, (hout-)kwaliteitsbomen en markante bomen.”

Wijziging ten opzichte van de oude definitie is dat hier bewust afstand wordt gedaan van de opvatting dat in elke opstand (op opstandniveau) alle functies vertegenwoordigd zouden moeten zijn. In dit nieuwe bosbeheerplan bezien we het bos in zijn totaliteit. Er is ruimte om accenten aan te brengen, ten gunste van de variatie. Niet alle functies hoeven overal te gebeuren, maar er moet wel goed worden aangegeven waar het dan wel moet gebeuren. Een belangrijk hulpmiddel daarbij is zonering. De zonering is uitgewerkt op een kaart, waaraan de werkgroepen vanuit hun deelgebied een belangrijke bijdrage hebben geleverd. Duidelijker “kleur bekennen”, zal resulteren in een gevarieerder bos en een betere functievervulling, waarin ook de recreatieve, cultuurhistorische en educatieve functies een duidelijker plaats krijgen.

Nieuwe invulling van het begrip geïntegreerd bosbeheer

Vroeger was bosbeheer een taak van alleen de beheerafdeling. Niemand bemoeide zich verder met het bosbeheer. De functie van het bos is echter veranderd. Naast burgerparticipatie is bosbeheer (indirect) ook een zaak van andere gemeentelijke afdelingen. Dit vergt een andere aanpak. Planvorming voor het bos dient integraal te worden aangepakt. Een nieuwe invulling van het begrip Geïntegreerd Bosbeheer wordt gemaakt door de integrale aanpak ook door te voeren in beleidsontwikkeling, planvorming en de organisatiestructuur.

Het werken met GIS en databases is een goed en uitwisselbaar “bindmiddel”.

6.1.2 Zonering

Overal “een beetje van alles” zou alleen maar meer uniformiteit opleveren, terwijl we juist optimaal gebruik willen maken van de verschillende kwaliteiten die elke locatie heeft. Zonering is een hulpmiddel om accenten te leggen binnen het beheer, zodat niet alle waardevolle verschillen in het kader van Geïntegreerd Bosbeheer worden “weggemengd”. Naast de gebruikelijke functies natuur, recreatie en houtproductie is ook de functie cultuurhistorie weer terug te vinden in de legenda.

De werkgroepen hebben op basis van de huidige situatie, kernwaarden van het deelgebied en de sterkte-zwakte-analyse een voorstel gedaan voor zonering. Dit is een tussenstap geweest om te komen tot de beheertypenkaart (zie bijlage). Deze vormt de basis voor de voorgestelde beheermaatregelen. Verdere invulling en precisering vindt plaats via de jaarplannen en bij de voorbereiding van dunningen. Het is zaak om alert te blijven op eventuele nieuwe informatie of wijziging van de maatschappelijke behoefte aangaande functievervulling (die misschien een wijziging in de accenten vergt) en op het ontstaan van eventuele spanningsvelden.

6.1.3 Cultuurhistorie en educatie erkennen als functie

In zijn algemeenheid kan worden gesteld dat cultuurhistorie lange tijd onderbelicht is geweest. Eén van de nieuwe doelstellingen van dit beheerplan is dan ook om meer aandacht te besteden aan cultuurhistorie, cultuurhistorische elementen waar mogelijk te herstellen en herkenbaar in het landschap te laten zijn. Deze gedachte sluit goed aan bij het beleid van de Provincie Gelderland, die sinds enige jaren veel aandacht heeft voor cultuurhistorie in het landschap. In doelstelling 3 is dit verwoord. In paragraaf 6.3 worden beheermaatregelen voor cultuurhistorie voorgesteld.

Ook zal hoger worden ingezet op educatie. Door educatie als bosfunctie te erkennen en te benoemen is een goede start gemaakt. In paragraaf 6.6 staan specifieke maatregelen / actiepunten ten behoeve van educatie genoemd.

6.1.4 Gebruikersgroepen bedienen

Het laatste aandachtspunt ten behoeve van optimale functievervulling zijn de gebruikersgroepen van het bos. Het is daarvoor zinvol een overzicht te maken van alle gebruikersgroepen en hun belangen, op basis van de stakeholderslijst die in het kader van dit project is opgesteld. Het is van belang deze informatie te blijven aanvullen, ook met een zgn. “contacthistorie”. Vanuit de doelstelling om te komen tot een beter en breder draagvlak worden een aantal maatregelen voorgesteld om de gebruikersgroepen optimaal te bedienen, zoals het op elkaar afstemmen van routes. Het bijhouden en aanvullen van het contacten-overzicht is een administratieve taak.

6.2 Beheermaatregelen t.b.v. verhoging natuurwaarden

Het doel is om een structuurrijk, divers en natuurlijk bos te ontwikkelen, de huidige natuurwaarden te behouden waar mogelijk te verhogen. Structuurrijk bos is bos met variatie. Variatie in soorten, in leeftijd en qua bosbeeld. Met 'natuurlijk' bedoelen we dat de nadruk ligt op inheems loofhout en dat er ruimte is voor natuurlijke processen, zoals verjonging, bosbodemontwikkeling en verval. Verhoging van structuur is niet alleen goed voor de natuur, ook de recreatieve beleving wordt hierdoor in de kaart gespeeld.

Geïntegreerd bosbeheer biedt een prima kapstok. Maar er moet dan gericht geblest (en gedund) worden. Dunning blijft het belangrijkste sturingsgereedschap. De dunningscyclus van 6 jaar wordt voortgezet. Te voorzichtig dunnen levert geen structuurrijk bos. De bijgroei is een belangrijke graadmeter. Als ca. 70% van de bijgroei wordt geoogst, kan het bos door de aanwezigheid van meer licht en ruimte, structuur ontwikkelen. Er zijn grote verschillen in bijgroei tussen het ene gebied en het andere. Omdat de bijgroei recentelijk is bepaald, is het mogelijk om gericht te sturen op bosontwikkeling bij dunningen. In feite moet de 70%-regel niet alleen worden toegepast als gemiddelde, maar vooral ook per deelgebied.

De dunning moet ook niet te homogeen worden uitgezet. Hier en daar mogen gaten vallen, zodat verjonging een echte kans krijgt. In dit kader is het nodig (weer) aandacht te besteden aan verjonging, zodat de leeftijdsopbouw evenwichtiger wordt. Alleen doorgaan op (spontane) bosverjonging in de dunningsgaten die het Geïntegreerd Bosbeheer heeft opgeleverd, is een te smalle basis voor de toekomst.

De tijd van het uitroeien van (uitheemse) naaldhout monocultures is voorbij, omdat het belangrijkste deel van dat soort opstanden inmiddels omgevormd is. Bovendien blijkt dat ook dit soort opstanden hun waarde hebben, zowel qua habitat (o.a. goudhaantjes, kuifmezen en zwarte mezen en nestgelegenheid voor o.a. roofvogels) als ten behoeve van de variatie in bosbeeld. Enkele monocultures (max. 200 ha.) zullen bewust in stand worden gehouden. Deze zijn op kaart vastgelegd als bos met hoofdfunctie productie – zie themakaart beheermaatregelen). Overige monocultures worden gefaseerd omgevormd tot ongelijkjarig structuurrijk bos met een belangrijk aandeel loofhout. Bij structuurrijk bos hoort niet alleen verjonging, maar ook verval. Het aandeel dood hout is een belangrijk gegeven. Er moet gemiddeld over de gehele bosoppervlakte 10% staand dood hout met een stamdiameter op enige plaats van meer dan 30 cm zijn. Als het aandeel dood hout onvoldoende is, zal dit door middel van het ringen van bomen worden verhoogd.

Er worden geen zomervellingen uitgevoerd. Wel wordt er standaard geoogst met efficiënte machines, ook al ogen die zwaar en rigoureuus. De ervaring leert dat de insparing ter plaatse door harvester minder is dan bij uitslepen met paard. Door takhout als bodembeschermer onder het voertuig te leggen kan veel schade worden voorkomen. Na de uitvoering van de dunning moet (sleep)schade worden hersteld.

Evalueren beheer

Bovenstaande uitgangspunten zullen moeten worden vertaald in de jaarplannen en een adequate blesinstructie. Na 6 jaar moet een evaluatie plaatsvinden om te zien of de beheerdoelen zijn gehaald. Om te kunnen evalueren moet de nulsituatie worden vastgelegd en zullen gedurende de beheerperiode gegevens moeten worden opgenomen (jaarlijkse monitoring).

Natuurreservaten

In 1991 zijn bosreservaten ingesteld, op plaatsen met een hoge dynamiek waar goede kansen zijn voor natuurontwikkeling. Zowel de bos- als de wildreservaten worden aangehouden en gaan verder onder de noemer Natuurreservaten, waar vrije natuurontwikkeling centraal staat. In principe wordt daar alleen de prunus bestreden. Om het reservaat heen wordt een buffer eveneens prunus-vrij gemaakt en gehouden. De keuze voor reservaten verdient continuering, zeker gezien de mogelijkheden om daar aan natuurontwikkeling te doen (N2000). Pas na een flink aantal jaren consequent doorvoeren van de beheermaatregelen (of juist: het bijna niet uitvoeren van beheermaatregelen), zal dit het gewenste resultaat opleveren, namelijk een verhoogde natuurwaarde. Monitoring (observatie) van natuurontwikkeling is hier belangrijk. Natuurreservaten zijn toegankelijk (op wegen en paden) voor recreanten.

Prunusbestrijding

Een belangrijke doelstelling in het kader van natuurontwikkeling is het terugdringen van het prunusprobleem (*Prunus serotina*, Amerikaanse vogelkers). Dit betekent het lokaliseren en kwantificeren van het probleem en het uitwerken en uitvoeren van een efficiënte bestrijdingsstrategie. Het gaat hierbij om prunus en evt. andere invasieve soorten. Dringend advies is om dit ook op kaart (in GIS) te doen. Om prunus te bestrijden zijn een aantal manieren effectief. Per geval moet worden bezien waar welk(e) instrument(en) uit de "gereedchapskist prunusbestrijding" nodig is of zijn en welke financiële middelen.

Gereedchapskist prunusbestrijding:

- Uittrekken van verjonging (met wortel en tak)
- Afmaaien van zaailingen
- Afzagen van opslag
- Insmeren van stobbes met chemische bestrijdingsmiddelen (round-up / glyfosaat) volgens de juiste werkwijze en in de juiste concentratie
- Heupkap: Prunussen worden op heuphoogte gekapt en lopen weer uit. Dit geeft een soort "pruiken", die zeer dichte schaduw geven waardoor de zaailingen eronder afsterven
- Bovenstaande werkwijzen moeten gebiedsgewijs worden toegepast, in samenwerking met (aanpalende) burens.

Bij de gemeente Ede was tot nu toe het gebruik van glyfosaat (roundup) niet toegestaan. Advies is om chemische bestrijding (onder strikte voorwaarden) toe te staan, als aanvulling op bestaande methoden.

Een ander element dat aan de gereedchapskist prunusbestrijding moet worden toegevoegd is samenwerking met aanpalende burens. Het heeft namelijk weinig zin om prunus te bestrijden, als nieuwe zaden worden aangevoerd vanaf de nabijgelegen bossen van de burens.

Prioriteit / werkvolgorde / strategie

- I. Bovenaan het prioriteitenlijstje staat het prunusvrij houden van gebieden die nog geen last van prunus en het prunusvrij houden of maken van bosreservaten.
- II. Een vervolgstap is het verwijderen van zaadbronnen (volwassen exemplaren die bessen dragen. NB: een prunus kan al na enkele jaren bessen dragen).
- III. Probleemgebieden van buiten naar binnen aanpakken, in overleg met 'de burens'.

Prunusbestrijding is een speerpunt voor de komende beheerperiode. Over twaalf jaar mag prunus nog slechts op 10% van het bosareaal voorkomen / voor problemen zorgen. Aanpak van het prunusprobleem dient dan ook elk jaar begroot te worden.

Instand houden en ontwikkelen Natura2000-habitats

- *Eiken-beukenbos met hulst (H9120)*
Doel: uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit.
Toelichting: het habitattype beuken-eikenbossen met hulst komt momenteel op enkele locaties op de Veluwe in een kwalitatief goede vorm voor (bijvoorbeeld in het Speulderbos). Zonder enig beheer zal een aanzienlijk deel van de eikenbossen op de Veluwe op termijn overgaan in dit habitattype.
- *Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met Quercus robur (H9190)*
Doel: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.
Toelichting: de Veluwe levert de grootste bijdrage voor het habitattype oude eikenbossen, dat over een aanzienlijke oppervlakte verspreid is. Verbetering van de kwaliteit is mogelijk door het type te ontwikkelen op oude bosgroeiplaatsen met oud-bossoorten. Verbetering van de kwaliteit van het habitattype is noodzakelijk wegens de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding.
- *Droge heide (H4030)*
Doel: behoud verspreiding, uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.
Toelichting: de Veluwe levert de grootste bijdrage voor het habitattype droge heiden, dat in sommige deelgebieden in goede kwaliteit en over een grote oppervlakte aanwezig is. Een goed voorbeeld hiervan vormt de Posbank waar in het reliëfrijke landschap een fraaie afwisseling van struikheibegroeiingen en bosbesrijke heide te zien is. Netto-uitbreiding van de oppervlakte dient gericht te zijn op het verbinden van grote heideterreinen met elkaar via open landschap, met het oog op duurzaamheid van populaties. Ook kleinere terreinen dienen vergroot te worden of verbonden te worden met andere heiden, met het oog op completere en duurzamere faunagemeenschappen. In sommige delen is deze heide vergrast of arm aan structuur en fauna-elementen. Voortgaande successie op kleine, geïsoleerde heideterreintjes is toegestaan zolang er op gebiedsniveau netto sprake is van oppervlaktevergroting.

Gezien de N2000 kaart komt vooral het habitattype eiken-beukenbossen met hulst en droge heide voor in de bossen van de gemeente Ede. Deze habitats hebben op de beheertypenkaart het accent natuur meegekregen. De Natura2000habitats zullen als zodanig in stand gehouden worden. Dit betekent dat er geen omvorming naar een ander type mag plaatsvinden. Ook zal kritisch worden bekeken of er geen bedreigingen zijn.

N2000-soorten: zwarte specht, draaihals, nachtzwaluw, vliegend hert, etc. Het is lastig om het specifieke soorten naar de zin te maken, maar in algemene zin kan gesteld worden dat het ouder laten worden van bossen en het vergroten van het aandeel dood hout een groter areaal voor bijv. de zwarte specht oplevert. Daarnaast geldt dat wanneer de doelen voor habitattypen behaald worden, een belangrijk deel van de doelen voor de soorten ook behaald is.

Een belangrijk actiepoint is het (blijven) vertalen van inventarisatiegegevens in (bos)beheeradviezen. Intensievere samenwerking tussen de afdeling bosbeheer en de afdeling Ontwikkeling (ecologie) binnen de gemeente Ede moet zodoende tot een effectiever beheer leiden.

Er is op het moment van opstellen van dit beheerplan door de Provincie Gelderland nog geen gebiedsdekkend beheerplan voor het hele Natura2000-gebied Veluwe vastgesteld. De Provincie is hiermee bezig. Bij het opstellen van het beheerplan voor de gemeentelijke eigendommen van Gemeente Ede is zoveel mogelijk rekening gehouden met Natura2000-doelen. Het is belangrijk op de hoogte te blijven van provinciale plannen en ontwikkelingen op het gebied van N2000.

Aanleg corridors

Door gebieden met elkaar te verbinden en “onneembare” barrières te overbruggen ontstaan grotere aaneengesloten habitats, wat de natuurwaarde kan verhogen. Om de uitwisseling tussen geïsoleerde reptielenpopulaties te bevorderen is zijn er voorstellen gedaan geïsoleerde heide-terreinen door middel van zogenaamde corridors te verbinden. Vanuit de werkgroepen zijn een aantal hele concrete voorstellen gedaan die zijn overgenomen door de gemeente en als beheermaatregel kunnen worden uitgewerkt en uitgevoerd, waar het gaat om corridors op eigendom van de gemeente. Voorstellen en suggesties op grond van aanpalende eigenaren zijn wel in dit plan opgenomen (zie ook themakaart VI), maar vereisen vanzelfsprekend overleg, overtuigingskracht en samenwerking.

Suggesties corridors:

- *heitje Zuid Ginkel met grote heide verbinden*
Voor Ginkel Zuid wordt het verbinden van het kleine heideveldje ten zuiden van “de Kruidentuin” met de Ginkelse Hei aanbevolen. Dit kan bereikt worden door bijvoorbeeld 2/3 deel van het tussenliggende dennenbos te kappen en in open gebied (hei) om te zetten. Dit dennenbos heeft een bijzonder lage biodiversiteit. Er blijft aan de noordkant dan een strook dennenbos (1/3 deel) over, bij voorkeur met een wat grillige bosrand, waardoor het ontstane open gebied toch een enigszins besloten karakter houdt. Voor de verbinding van dit stuk met de grote Ginkelse heide zou een verbindingszone in het zuidelijkste stuk van het aangrenzende lariksbosje kunnen worden gerealiseerd, of een combinatie met een beperkte ingreep in het al tamelijk open perceel (met vnl. grove den en berk) ten zuiden van het lariksbosje. De ingreep komt ongetwijfeld aan diverse bosrandsoorten ten goede en ook aan de boomleeuwerik (kwalificerende soort voor het Vogelrichtlijngebied Veluwe) die nu in laag aantal op de heidevelden langs de westkant van Ginkel Zuid broedt. Voor reptielen, met name zandhagedis, levendbarende hagedis, hazelworm en mogelijk ook adder en gladde slang, ontstaat zo een verbinding van het kleine heitje met de grotere heidegebieden van de Ginkelse Heide. (input werkgroep Noord- en zuid Ginkel).
- *Aanbrengen verbinding van de verschillende heideterreintjes in Ginkel Noord*
Het heideveldje ten westen van de vaste ATB-/ruiterroute kan uitgebreid worden door het grove dennenperceel aan de zuidkant om te vormen tot heide. Dit zal een gunstig effect kunnen gaan hebben op een aantal vogelsoorten (oa boomleeuwerik, boompieper, roodborsttapuit en nachtzwaluw) en reptielen (oa zandhagedis en gladde slang). (input werkgroep Noord- en zuid Ginkel).
- *De Zanding (Otterlo) koppelen aan stuifzand Hoge Veluwe*
Vooral het gedeelte ten oosten van de Boveneindseweg, maar ook andere delen, zijn dicht gelopen met bosopslag. Zonder ingrijpen zal het heideterrein verder dichtlopen. Oorspronkelijk vormde het de Zanding en het stuifzand van de Hoge Veluwe een geheel. Dit is van belang voor allerlei warmteminnende soorten zoals dagvlinders: kleine heivlinder, blauwvleugelsprinkhaan, zandhagedis e.d.

- *Aandacht voor oost-west verbinding naar de Sijsselt (terrein Defensie)*
Probeer daar weer bosrand terug te krijgen: goed voor EHS, uitwisseling van bosgebonden dieren in oost-west richting, minder geluid, visuele afscheiding snelweg.
- *Ontwikkelen heide (verbinding) op landbouwperceel Dikkenbergweg en Franse Kampweg, evt. door middel van aankoop landbouwperceel (nu niet in eigendom van de gemeente Ede).*

Huidige situatie

Toekomstige situatie?

(in bruin de te ontwikkelen heideverbindingen)

Figuur 5. Huidige en mogelijke toekomstige situatie nabij de Franse Kampweg

(bron: Google Earth, bewerkt door werkgroep Bennekom)

Ecologische verbindingen en gradiënten

Het aanleggen van geleidelijke overgangen (gradiënten of zoom-mantelvegetaties) heeft zijn waarde reeds bewezen. Hierdoor ontstaat een rijke schakering aan microklimaten, waarin veel soorten een plek vinden. Er zijn een aantal plaatsen aan te wijzen waar de overgang van bos naar open terrein kan worden aangepast. De paden (in bijv. Ginkel Noord) gaan vaak abrupt over in een hoge bosrand langs het pad. Deze harde overgangen zouden geleidelijker moeten worden gemaakt (ontwikkelen van zoom-mantelvegetaties). Daartoe dient de overgangszone tussen pad en bos over het algemeen te worden verbreed. Vooral een golvende bosrand met op het zuiden geëxponeerde inhammen is gunstig voor vogels, reptielen, vleermuizen, grofwild en insecten. Bovenstaand advies geldt vooral voor de opengemaakte vlindercorridor, die migratie van vlinders van het Planken Wambuis naar de Edese natuurgebieden moet bevorderen. Maar ook elders zouden bredere paden aan deze diergroepen, en daarmee aan de biodiversiteit, ten goede kunnen komen. Op de voor dit doel opengemaakte stukken bos zouden grote hoeveelheden achtergebleven takken weggehaald moeten worden in de hoop dat er schraal bloemrijk grasland ontstaat en geen sterke verruiging optreedt. Voor insecten is het Jacobskruiskruid een waardevolle nectarplant. Weliswaar is deze plant in gedroogde vorm giftig voor vee maar als levende plant laten dieren hem staan, zodat hij midden in bosgebieden niet bestreden hoeft te worden.

Naast de noordkant van de Vlindercorridor op de Zuid Ginkel kunnen meer geschikte bosranden worden aangewezen. Dit moet planmatig en samenhangend gebeuren. De inrichting van deze brede bosranden gebeurt in het jaar dat het betreffende dunningsblok aan de beurt is.

Evalueren begrazingsbeheer en faunabeheer

Een deel van het maaibeheer is in de vorige beheerperiode(n) ingevuld door de inzet van "grote grazers". Vanuit Natuurmonumenten Planken Wambuis komen 80 GrootWildEenheden (GWE's) in een deel van gemeentelijke bossen. De vraag is in hoeverre dat het gewenste beeld en de gewenste bosontwikkeling oplevert, want begrazing of faunabeheer zijn geen doel op zich.

Deze vraag moet eerst beantwoord worden, alvorens hierover conclusies te trekken. Er moet integraal beleid worden gemaakt, waarbij faunabeheer, begrazing, bosbeheer en natuurontwikkeling in samenhang worden gezien (Masterplan). Hierbij moet de afdeling ecologie en eventuele andere gemeentelijke afdelingen worden betrokken. Pas als duidelijk is hoe begrazing en faunabeheer passen in het beleid, kunnen concrete maatregelen worden genomen.

Beheertypenkaart

Op de themakaart beheertypen is een aanzet gegeven voor toekomstig bosbeheer. Voor elk type bos (natuurreservaat, productiebos, geïntegreerd bos) zijn beheerrichtlijnen opgesteld. Deze zijn te vinden in de bijlagen (Themakaart V en bijlage 2).

6.3 Beheermaatregelen cultuurhistorie

In zijn algemeenheid kan worden gesteld dat cultuurhistorie lange tijd onderbelicht is geweest. Eén van de nieuwe doelstellingen van dit beheerplan is dan ook om meer aandacht te besteden aan cultuurhistorie. Cultuurhistorische elementen worden waar mogelijk hersteld en herkenbaar in het landschap gemaakt. Het begint met weten wat je hebt: een goede inventarisatie van alle cultuurhistorische elementen. Vervolgens moet een strategie en Plan van Aanpak met begroting worden opgesteld en uitgevoerd.

Ook moet cultuurhistorie meer aandacht krijgen binnen allerlei educatieve en communicatie acties. Informatie over cultuurhistorie kan op verschillende manieren gedeeld worden, bijv. via bebording, excursies en het uitzetten van een cultuurhistorische route. Maar het belangrijkste is wel dat cultuurhistorie tot leven komt in het landschap.

Cultuurhistorische elementen waarvoor nu al nadrukkelijk aandacht is gevraagd vanuit de werkgroepen zijn de lanen, celtic fields (Bennekom) en de wildwal die van Wageningen naar Lunteren loopt. Voor de lanen moet een verjongings- en beheerplan worden opgesteld. Voor herstel of het zichtbaar maken van (delen van) de wildwal zal ook eerst een plan moeten worden opgesteld en fondsen moeten worden geworven. Dit zou een goed project zijn om samen met mensen uit de begeleidingsgroep aan te pakken.

Concrete projecten voor beheer en herstel van cultuurhistorische elementen zijn:

- Lanenplan
- Herstelplan wildwal
- Celtic fields (Bennekom)
- Herstel hakhoutbeheer op De Heide (Bennekom) en (eenmalig) afvoeren hout
- Uitzetten cultuurhistorische route.

Aan de hand van een voorbeeld beschrijven we hoe een en ander in zijn werk kan gaan.

Voorbeeld: lanen

In het geval van lanen moet dat leiden tot een duidelijke visie op hoe een laan beheerd, hersteld of evt. verjongd moet worden. Ook in het beheer van aangrenzend bos moet meer rekening gehouden worden met de laan. Lanen moeten voldoende ruimte krijgen. Ze mogen een vrij cultureel beeld weergeven, waarin geen ruimte is voor takhout en omgevallen bomen. Dit kan al worden opgenomen in de blesinstructie.

6.4 Beheermaatregelen recreatie

Onderzoek gebruik en beleving

Het is bekend dat de recreatieve druk kan worden gereguleerd door middel van een gericht aanbod aan recreatieve voorzieningen. Om goede maatregelen te kunnen nemen is meer objectieve informatie nodig over huidig recreatief gebruik, de behoefte aan bepaalde voorzieningen en het effect van recreatie op natuurontwikkeling. Hier is een hiaat in kennis over specifiek deze bosgebieden. Een recreatieve studie naar het huidige recreatieve aanbod, gebruik en behoefte kan de nodige verdieping geven. Daarbij moet aandacht worden besteed aan het spanningsveld dat er misschien is of kan ontstaan tussen natuurontwikkeling en recreatie.

Verbeteren kwaliteit bestaande recreatieve voorzieningen

Het recreatief gebruik in kwantitatieve zin is gevoelsmatig aan zijn maximum. Uitbreiding van het aantal bezoeken / bezoekers is niet wenselijk. In kwalitatieve zin is de doelstelling om de recreatieve voorzieningen en routes te verbeteren, op elkaar af te stemmen, in samenwerking met gebruikersgroepen en aanpalende terreineigenaren. Het is hiervoor allereerst nodig een goed overzicht te hebben van bestaande voorzieningen, zoals banken, picknickplaatsen en parkeerplaatsen. Dit moet ook op kaart worden weergegeven en in het GIS-systeem worden opgenomen.

Recreatieve voorzieningen moeten in sommige gevallen intensiever onderhouden worden. Ook moet worden bezien of parkeerplaatsen voldoen. Hierbij moet worden aangetekend dat alleen het dagelijks onderhoud van parkeerplaatsen een taak is van de afdeling BOR. Andere aspecten, zoals aanwijzing, inrichting en het regelen van verkeersstromen, vallen onder de afdeling Verkeer. Het zal duidelijk zijn dat zowel het bos als de recreant wederom gebaat zijn bij een integrale benadering.

Concrete aandachtspunten m.b.t. parkeerplaatsen zijn:

- **Parkeerplaats De Driesprong** aantrekkelijker maken voor recreatief gebruik.
- **Parkeerplaats De Langenberg** kan eenvoudig worden uitgebreid met ca. 50 plaatsen.
- **Parkeerplaats langs de A12** moet worden aangepakt. Hier wordt voor een deel een waardevol terrein met hoge natuurwaarden op oneigenlijke wijze gebruikt. Beperk toegang vanuit parkeerplaats A12 door een extra hek / reparatie van het hek of door het oprichten van een houtwal / aarden wal. Rijkswaterstaat heeft plannen om de A12 daar te verbreden. Het verdient aanbeveling om te zien hoe het probleem gezamenlijk kan worden teruggebracht tot een acceptabele situatie. Mochten de plannen van Rijkswaterstaat nog jaren gaan duren dan is het waardevol om al eerder maatregelen te treffen die het aangrenzende waardevolle bos zullen beschermen tegen verdere betredingsschade.
- **Parkeerplaats Het Wijde Veld.** De toegang tot Ginkel Zuid loopt nu vooral vanaf de parkeerplaats bij de Schaapskooi, waar ook een wandelroute begint. Dit levert een goede zonering van de recreatie op. Er is een tweede parkeerplaats (Het Wijde Veld) aan de Wijde Veldweg met o.a. een groot omheind grasveld, picknickbanken, een (soms overvolle) afvalbak, barbecueplekken en een verdiepte kampvuurplaats. De parkeerplaats voorziet duidelijk in een behoefte. Deze parkeerplaats is voor auto's te bereiken via de Wijde Veldweg (een zandweg). Het is van belang dit gebied zo "verkeersluw" mogelijk te maken, zonder de voorziening teniet te doen. Misschien is het een idee om op de Wijde Veldweg een snelheidsbeperking in te stellen. Een mogelijkheid voor regulering van het autoverkeer is het plaatsen van een slagboom (voor auto's) en betaald parkeren. Als deze slagboom tamelijk noordelijk wordt neergezet is dit ook een oplossing voor het ongewenst parkeren in de berm van de Wijde Veldweg.

- **Inrichtingssuggesties omgeving schaapskooi / Juffrouw Tok.** De omgeving schaapskooi / Juffrouw Tok (Zuid Ginkel) moet goed worden ingericht zodat het intensieve recreatieve gebruik zich blijft beperken tot dit kerngebied en dat daarmee uitwaaiëring naar aangrenzende (kwetsbare) natuurgebieden beperkt blijft. Een aantal suggesties van de werkgroep Noord- Zuid Ginkel om dit te verbeteren:
 - De parkeerplaatsen bij de schaapskooi scheiden deze van de schapenweide ten oosten hiervan. Met name op drukke dagen zijn er veel verkeersbewegingen tussen de schaapskooi en de weide. Het geheel zou (ook voor bezoekers) beter tot zijn recht komen als de schaapskooi met het meest westelijke deel van de weide verbonden zou worden. Het parkeren van bezoekers zou dan meer naar het oosten (op de schapenweide) gesitueerd kunnen worden. Met de aanleg van een nieuwe parkeerplaats zou ook meer (toe-)zicht vanaf de weg hierop gerealiseerd kunnen worden. Nu is de achterste van de bestaande parkeerplaatsen zo gelegen dat zich daar gemakkelijk ongewenste zaken afspelen buiten het zicht van passanten.
 - Met een herinrichting van dit gebied zal ook een efficiënte uitrastering van de regelmatig binnentrekende wilde zwijnen opgepakt kunnen worden.

Speelbossen

In het Edese Bos is behoefte aan een speelbos en ook aan de zuidkant van Otterlo is dit het geval. De definitie van speelbos kent veel verschillende varianten. Het onderwerp zal eerst grondig bestudeerd moeten worden en er zullen randvoorwaarden moeten worden bepaald. Zo kan een speelbos alleen worden aangewezen als dat geen negatief effect heeft op Natura2000-habitats of natuureservaten. Ook moeten vooraf “spelregels” worden bepaald. Pas daarna kan een planning, begroting en uitvoering kunnen volgen. Hier komt veel bij kijken, zoals veiligheidsaspecten, aansprakelijkheid en het speelbesluit. Er is echter al veel ervaring mee opgedaan, vooral bij onze zuiderburen en recentelijk op het Landgoed Schovenhorst te Putten. Het is aan een werkgroep om een plan uit te werken voor inrichting van het gewenste type speelbos. Gemeente Ede is geen voorstander van het plaatsen van toestellen en / of klimattributen in het gemeentelijk bos.

Gedenkbos

Het idee van het gedenkbos is een open ruimte waar mensen een boom kunnen aanplanten ter nagedachtenis of ter viering van een bijzondere gebeurtenis. Hiervoor wordt gedacht aan het oude tracé van de hoogspanningskabel in het Edese Bos. De spelregels en ontwikkeling van het gedenkbos moeten nog worden uitgewerkt. Het verdient de aanbeveling, hiervoor in een werkgroep uitvoering aan te geven.

Toegang, ontsluiting en afstemming routes

In principe zijn alle gebieden, ook de natuureservaten, opengesteld voor voetgangers, van zonsopgang tot zonsondergang; alleen op wegen en paden. Uitzonderingen zijn de rustgebieden voor het wild aan de noord- en oostkant van de Noord-Ginkel en het hertenreservaat. De fietspaden worden voor een belangrijk deel beheerd door de Recreatiegemeenschap Veluwe (RGV). De gemeente is voorstander van het scheiden van functies (auto's / fietsers). Dat betekent: liever een (nieuw) fietspad ten koste van een strook bos, dan een deel van de bestaande weg daarvoor af te scheiden. Als er een groenstrook tussen autoweg (zandweg) en fietspad blijft, zijn de functies al gescheiden en levert dat geen gevaarlijke situaties op. Honden mogen mee het bos in. Buiten de hondenloopgebieden moeten zij zijn aangelijnd. In de hondenloopgebieden geldt (nog) geen opruimplicht.

Het is nodig een helder beleid te voeren ten aanzien van bosontsluiting en padendichtheid, met name vanwege de grote recreatieve druk op het bosgebied van Ede en ten behoeve van duurzame beheer. Het verdient aanbeveling hiervoor een werkgroep te formeren, die zich vervolgens ook kan buigen over de afstemming van recreatieve routes in samenspraak met de betreffende gebruikersgroepen en externe instanties die zich hiermee bezig houden. In het proces dat tot dit beheerplan heeft geleid zijn een aantal punten reeds bediscussieerd. Deze werkgroep kan hieraan richting geven. Elementen die binnen deze werkgroep moeten worden besproken zijn:

- Inventariseer en evalueer het huidige wegennet en sluit desnoods meer wegen af om wat grotere percelen te krijgen;
- Padendichtheid (in natuurzones omlaag brengen);
- Autoluw bos is goed, bestemmingsverkeer moet mogelijk blijven;
- Verleen toegang tot het rustgebied aan de oostkant van Noord Ginkel;
- Brandgevaar en Hoofd Ontsluitingsroutes;
- Vrij wandelen en fietsen op wegen en paden” (dus niet overal door de bossen struinen);
- Een uitzondering daarop vormt het nieuw te ontwikkelen gebied “struinnatuur”.
Struinnatuur is een gebied met vrije toegang, waar betreding door het hele gebied is toegestaan; De techniek en spelregels van Struinnatuur (binnen de gemeente Ede) moet nog verder worden uitgewerkt;
- Uitzetten nieuwe route voor cultuurhistorie;
- Beter bewegwijzering / bebording. Benadrukking van bijzondere locaties uitbreiden.

Natuurbrand

In het vorige stuk over ontsluiting van het bos kwam het al ter sprake: brandgevaar. Er zijn op dat vlak risico's, getuige de realiteit van april 2009. Het is nodig een natuurbrand-preventieplan op te stellen. Daarvoor moeten risico's worden geïnventariseerd en geëvalueerd, maatregelen voor preventie worden opgesteld en uitgevoerd, en een plan van aanpak voor het geval er toch brand uitbreekt.

Meer draagvlak

Een andere doelstelling is om meer draagvlak te bewerkstelligen bij de bosbezoeker waar het gaat om beheeringrepen. (beter begrijpen = meer genieten). Zie ook paragraaf 6.6. Het opstellen en uitvoeren educatieprogramma (gericht op kinderen / scholen), het uitbreiden van communicatie-activiteiten en bebording (bijv. demobos) valt hieronder.

6.5 Beheermaatregelen houtproductie

Zelf hout produceren is een milieubewuste keuze, want hoe meer er in eigen land geleverd wordt, hoe minder er geïmporteerd hoeft te worden. Bovendien kan houtproductie zorgen voor meer evenwicht en duurzaamheid in de financiële balans. Maar houtproductie als doelstelling is in de bossen van Ede in de vorige beheerperiode van de kaart gevallen – het werd eerder een middel dan een doel.

Vanuit het oogpunt van houtproductie én bosontwikkeling is het nodig om ca. 70% van de bijgroei te oogsten. Met behulp van de beschikbare gegevens m.b.t. bijgroei is het mogelijk om gericht(er) (en dus efficiënter) te dunnen. De houtoogst (in m³) zal daardoor waarschijnlijk wat hoger worden dan de afgelopen beheerperiode. Of dat ook meer inkomsten zal opleveren is afhankelijk van de houtprijs en de oogstkosten.

In het kader van zonerings- en functievervulling zijn (weer) bossen aangewezen met accent houtproductie (beheertypenkaart; max. 10% van het bosoppervlak). In bossen met accent houtproductie is het wenselijk te beheren op houtkwaliteit. In de overige bossen (waar houtproductie ondergeschikt is), blijft houtproductie een middel om het gewenste bosbeeld of biotoop te creëren.

Op themakaart V beheertypen is een aanzet gegeven voor toekomstig bosbeheer. Voor elk type bos (natuurreservaat, productiebos, geïntegreerd bos) zijn beheerlijnen opgesteld. Deze zijn te vinden in de bijlage 2.

Andere doelstelling m.b.t. houtproductie is om te verkennen welke (nieuwe) sortimenten geleverd kunnen worden. In het kader van het duurzame bosbeheer is het zinvol om zoveel mogelijk producten uit het geogste hout te halen, waarbij altijd gericht wordt op het verkrijgen van het zo waardevol mogelijke product (dus bijv. liever zaaghout dan pulp).

Een concrete doelstelling is het produceren van biomassa-chips van Amerikaanse vogelkers, in combinatie met resthout uit de houtoogst en bosrandenbeheer. Dit kan bij wijze van praktijk-experiment worden opgezet. Rondom Ede zijn diverse initiatieven in gang gezet, waar de gemeente relatief eenvoudig bij aan kan haken. Het vereist wel een pro-actieve houding.

6.6 PR, Communicatie en Educatie

Doelstelling is om te komen tot verbeterde communicatie met alle stakeholders. Hiervoor moet een "arsenaal" aan communicatiemiddelen en -kanalen op samenhangende wijze worden ontwikkeld en ingezet. Bestaande communicatie is een goed begin, maar gezien de informatie-behoefte moet dit worden uitgebreid. Een eerste stap hierin is het opstellen en uitwerken van een communicatieplan, gebaseerd op de lijst van belanghebbenden (Stakeholders). Goede communicatie is ook van belang om optimale functievervulling te realiseren. Participatie (samenwerking en samspraak met burgers / bosbezoekers) is hierbij een belangrijk uitgangspunt. Een duidelijk aanspreekpunt / contactpunt, bijvoorbeeld in de vorm van een (telefonisch) meldpunt voor klachten en vragen is belangrijk is hierbij van belang, zodat mensen direct contact met de gemeente kunnen hebben over actuele ontwikkelingen en problemen. Middels administratieve ondersteuning moet de lijst van belanghebbenden en hun contacthistorie goed worden bijgehouden (zie ook paragraaf 6.1.4).

Er kan meer aandacht besteed worden aan publieksbegeleiding voorafgaand aan houtoogst. Er gebeurt al het een en ander, maar dat wordt onvoldoende gevonden. Andere concrete maatregelen zijn:

- aanpassen bebording (1 x per 5 jaar);
- opfrissen demobos (nieuwe bebording);
- voorzetten digitale nieuwsbrief (2 x per jaar);
- aanpassen en bijhouden website (minstens 4 x per jaar);
- versturen persberichten (minstens 4 x per jaar);
- excursies met de boswachter (minstens 6 x per jaar).

Bovendien is er een aantal leuke ideeën naar voren gebracht om de betrokkenheid en het draagvlak van burgers bij het bosbeheer te vergroten, zoals het organiseren van een sprokkeldag, de nacht van het bos, of excursies in het kader van cultuurhistorie.

6.7 Organisatie en werkwijze

Om het bosbeheer continuïteit en kwaliteit te geven en om de gestelde doelen te halen, is compleet en praktisch beheerplan met concrete maatregelen een eerste stap. Het goed uitvoeren is een tweede. Het totale effect van goed bosbeheer staat of valt met de juiste randvoorwaarden, intensieve samenwerking en een degelijke (project)organisatie. Gemeente Ede gaat voor heldere lijnen en een helder verhaal, aantoonbare kwaliteit!

In deze paragraaf staan we stil bij niet-bosbouwtechnische aspecten die toch van grote invloed kunnen zijn en daarom expliciet aandacht behoeven. Hoewel er een aantal gemotiveerde en kundige mensen werken bij de beheerafdeling, is de organisatie op bepaalde punten nog te optimaliseren.

Efficiëntie organisatie

Doelstelling van bijna elke organisatie is om zo efficiënt en effectief mogelijk te werk te gaan, als een team. Arbeidsprocessen kunnen worden verbeterd door het aanbrengen van meer duidelijkheid en structuur, zoals o.a. vaste overlegmomenten en een duidelijke taakomschrijving en werkinstructie.

Alle (ook nieuwe) taken die uit dit beheerplan voortvloeien moeten ook worden verdeeld. Efficiëntie betekent ook: de juiste man (m/v) op de juiste plaats, om optimaal gebruik te kunnen maken van ieders kennis en kwaliteiten. Gezien het te verwachten natuurlijke verloop binnen het team (dat in de nabije toekomst vacatures gaat opleveren), zal ook moeten worden nagedacht over “verjonging van het team”.

Verder kan samenwerking met andere afdelingen (met name ecologie en GIS) binnen de gemeente een kwaliteitsverbetering opleveren. Dit kan gestructureerd worden door het afspreken van vaste overlegmomenten en binnen dat verband te werken aan concrete werkzaamheden, zoals bijvoorbeeld een subsidie-aanvraag.

Projectadministratie

Er moet zwaar worden ingezet op het vastleggen van informatie. De organisatie / administratie moet hierop worden ingericht. Belangrijke taken binnen projectadministratie zijn:

- opstellen overzicht contacten / gebruikersgroepen en contact-historie;
- maken notulen van overleg en werkafspraken op papier;
- bijhouden overzicht geogst hout;
- plannen (ruimtelijk en in tijd) van beheeringrepen;
- plannen en administreren van beheer van recreatieve voorzieningen, wegen en paden;
- bijhouden overzicht bestelde en geleverde materialen;
- maken jaarverslag bosbeheer;
- opstellen van een jaarbegroting en financieel jaarverslag;
- administratie ten behoeve van FSC-certificering.

Marktgeoriënteerd werken en Taskforce GIS

Voorgesteld wordt, binnen het bosbeheer een kaart-georiënteerde werkwijze op basis van GIS aan te houden. Zo zijn ingrepen makkelijk ruimtelijk te plannen, wijzigingen vast te leggen en koppelingen tussen o.a. bosbeheer, recreatie en flora- en fauna-elementen makkelijk te maken. Hiervoor is samenwerking met de GIS-afdeling noodzakelijk. Ook de afdeling ecologie speelt een grote rol. Gezien de grote behoefte aan gedegen kaartmateriaal is het belangrijk om hiervoor tijd en budget te reserveren en de juiste beschikbare techniek te gebruiken: GIS. Voor een

leek is gebruik van GIS niet eenvoudig; deels zal dus expertise (bijv. van een andere gemeentelijk afdeling) moeten worden "ingehuurd".

Belangrijke taken voor de Taskforce GIS zijn om mee te beginnen:

- digitaliseren vak- en afdelingskaart;
- interpreteren van ecologische waarnemingen -> vertalen in een ecologische waardenkaart;
- uitwerken jaarplanning / dunningsplan op kaart;
- vastleggen verjongingsgaten;
- bijhouden welke maatregelen waar plaatsvinden.

FSC-certificering

Certificering is een middel om een (interne) kwaliteitscontrole in te bouwen. Dit vindt plaats door aan een externe partij vrijwillig verantwoording af te leggen. Het bosbeheer van de gemeente Ede is gecertificeerd via FSC. Doel is om gecertificeerd te blijven en dit kwaliteitslabel beter te gebruiken voor een positieve imagovorming. Gemeente Ede blijft via de Bosgroep FSC gecertificeerd. De gemeente Ede werkt geheel volgens de richtlijnen van duurzaam bosbeheer van FSC. Echter, op dit moment lijkt de inspanning die de gemeente levert om in administratief opzicht aan de certificeringseisen te voldoen, onvoldoende. Daarom zal meer aandacht aan de projectadministratie moeten worden besteed, om gedane (beheer)inspanningen ook aantoonbaar te maken.

Jaarplan, werkplan, blesinstructie

Bij de uitvoering van bosbeheermaatregelen moet meer gewerkt worden volgens vaste lijnen (protocollen). Jaarlijks moet een werkplan worden opgesteld, zoals dit nu al gebeurt. In het jaarplan zal goed worden aangegeven welk deel van het bos (dunningsblok) dat jaar gedund gaat worden en welke vakken binnen dat blok ook daadwerkelijk worden gedund. Deze informatie moet inzichtelijk zijn en worden vastgelegd (ook op kaart m.b.v. GIS!). De prioriteitenlijstjes die voorheen bij dunningen worden gebruikt, moeten worden vertaald in een goede blesinstructie op maat, aangevuld met een gerichte beheeropdracht per vak en meer in detail per afdeling, op basis van de functie en het beheertype dat aan het vak is toegekend. De blesinstructie moet per vak en afdeling per dunningscyclus worden aangepast, omdat de tussentijdse bosontwikkeling maatwerk vergt.

Aanbestedingen worden nu al gedaan volgens het "protocol dunningen" (EAR). Bij de uitvoering wordt gewerkt volgens de Gedragscode Zorgvuldig Bosbeheer (en de Gedragscode Natuurbeheer).

Monitoring en evaluatie

Een periodieke evaluatie van het gevoerde beheer en de gedane ingrepen is een voorwaarde voor consistent en duurzaam bosbeheer. Een eerste stap hiervoor is gezet door het tot nu toe drie maal uitvoeren van de systematische bosinventarisatie Woodstock. Deze inventarisatie dient periodiek te worden herhaald (ongeveer iedere 5 jaar (Verhelst, 2007), in navolging van de eerdere inventarisaties in 2000, 2002 en 2007) en op punten te worden uitgebreid (zie hoofdstuk 4).

Echter, om in de toekomst de evaluaties helder en overzichtelijk te kunnen doen, moet het systeem (de organisatie en de administratie) daarop worden ingericht. Aan te raden is om minimaal jaarlijks te evalueren en na een complete dunningscyclus (zes jaar) uitgebreider te evalueren.

Allereerst dient de nulsituatie te worden vastgelegd en (op kaart) te worden bijgehouden welke maatregelen op een bepaalde plaats zijn uitgevoerd. Als onderlegger kan de vak- en afdelingskaart hier prima voor dienst doen. In samenwerking met de afdeling ecologie (en de vele vrij-

willigers die flora- en faunainventarisaties uitvoeren), moet hiervoor het effect van beheermaatregelen op bosstructuur en natuurontwikkeling (bijv. biodiversiteit) worden gemeten. Pas dan wordt duidelijk of de maatregelen en inspanningen ook daadwerkelijk het gewenste effect hebben.

Vervolgens worden de volgende punten periodiek geëvalueerd:

- jaarplan, werkplannen en blesinstructies;
- bleswerk en houtoogst;
- natuurontwikkeling (bosstructuur, samenstelling, flora en fauna);
- faunabeheer;
- beheer cultuurhistorische elementen;
- wegbeheer;
- beheer recreatieve voorzieningen;
- contact en samenwerking met andere afdelingen en externe partijen;
- PR en communicatie;
- de samenhang tussen deze onderwerpen.

6.8 Samenwerking en gebiedsgericht werken

Het is raadzaam de samenwerking met burens, zowel met de grotere terreinbeherende organisaties als met kleine particulieren structureel te benaderen. Dit is voor thema's als faunabeheer, de rasterproblematiek en prunusbestrijding van groot belang. Waar mogelijk moet het beheer op elkaar worden afgestemd.

Er zijn veel vrijwilligers in Ede actief. Ook melden zich jaarlijks een aantal stagiaires. De tijd en energie van vrijwilligers en stagiaires kan gericht worden ingezet, door jaarlijks een onderdeel "stage-opdrachten" aan het werkplan toe te voegen. Uit de werkzaamheden die sowieso moeten gebeuren, kan een selectie worden gemaakt van klussen, verschillend van niveau en tijdsduur, die gemakkelijk door derden kunnen worden uitgevoerd. Begeleiding van stagiaires en vrijwilligers blijft belangrijk.

Voor mensen die af en toe een dagje bezig willen zijn in het bos zou het handig zijn om op internet een overzicht van georganiseerde activiteiten te vinden, waarbij zij zich kunnen aansluiten. Gemeente Ede kan een Portal initiëren / faciliteren, waarop vrijwilligersclubs hun activiteiten kenbaar maken.

6.9 Overzicht beheermaatregelen en actiepunten

Basisbeheer, aanvullend beheer of nieuw project

De beheermaatregelen worden verdeeld in 3 categorieën:

- het basisbeheer (absoluut minimum);
- aanvullend beheer en randvoorwaarden;
- nieuwe projecten.

Het basisbeheer zoals dat tot nu toe werd uitgevoerd, wordt vervolgd, zij het soms op een licht aangepaste wijze. De dunning blijft de belangrijkste beheermaatregel / sturingsinstrument, maar de werkwijze moet worden aangepast. Hiervoor zijn beheerlijnen opgesteld per beheertype. Het basisbeheer krijgt er bovendien een aantal zaken bij, zoals de project-

administratie, monitoring en evaluatie en communicatie. Strict genomen misschien geen bosbeheermaatregelen, maar duidelijke randvoorwaarden voor het goed functioneren van de afdeling bosbeheer. Daarnaast worden er projecten gedefinieerd, die in gezamenlijkheid met betrokken partijen in werkgroepen worden uitgewerkt en aangepakt.

In de bijlage is een tabel met beheermaatregelen opgenomen (bijlage 1). De aanvullende beheermaatregelen, randvoorwaardelijke maatregelen en nieuwe projecten zijn globaal begroot.

De belangrijkste maatregelen zijn weergegeven in onderstaande Top-10:

Maatregelen – top 10

1. **Prunusbestrijding.** Over twaalf jaar (looptijd beheerplan) mag prunus nergens meer voor problemen zorgen en op slechts 10% van het bosareaal voorkomen. Hiertoe zal een bestrijdingsstrategie worden opgesteld en uitgevoerd. Chemische bestrijding kan hierbij worden ingezet waar nodig.
2. **Project- en beheer administratie; kaartgericht werken.** Kennis moet zoveel mogelijk worden vastgelegd en planmatig worden ingezet. Het is belangrijk een archief op te bouwen waarin genomen maatregelen zijn terug te vinden.
3. **Taskforce GIS.** Het instellen en functioneren van een Taskforce GIS faciliteert het kaartgericht werken en de samenwerking tussen afdelingen. De Taskforce GIS bestaat uit een aantal medewerkers van verschillende gemeentelijke afdelingen. De Taskforce houdt gegevens bij in een database en werkt kaarten uit, op basis van concrete projecten.
4. **Taak- en rolverdeling medewerkers helder stellen.** Het functioneren van de afdeling is gebaat bij een heldere structuur en afspraken omtrent ieders' rol en taken. Ook nieuwe taken die aan dit beheerplan vastzitten moeten worden verdeeld.
5. **Samenwerking met ecologen (en GIS-afdeling) bewerkstellingen/structureren.** Samenwerking is van groot belang om bestaande kennis te bundelen en effectief in te zetten bij het uitwerken van beheermaatregelen en bij monitoring en evaluatie. Een voorbeeld van effectieve kennisbundeling is het samenvoegen van ecologische gegevens en gegevens mbt beheermaatregelen en hun (ecologisch) effect.
6. **Monitoring en evaluatie.** Het effect van beheermaatregelen op bosstructuur, natuurontwikkeling en ecologie kan alleen gemeten worden als regelmatig gegevens worden verzameld middels monitoring. Door deze gegevens af te zetten tegen de nulsituatie kunnen beheerdoelen worden geëvalueerd. Zo kan o.a. bepaald worden of de gestelde doelen worden gehaald. Monitoring en evaluatie zijn van groot belang voor het bosbeheer.
7. **Continuering participatieve aanpak (o.a. begeleidingscommissie).** De participatieve aanpak tijdens het opstellen van dit beheerplan heeft zeer positieve resultaten geboekt en verdient derhalve continuering. Hiervoor wordt een begeleidingscommissie geïnstalleerd, die de implementatie van het beheerplan zal volgen, advies geeft en deelplannen verder uitwerkt.
8. **Plan inzet vrijwilligers (stage-opdrachten voor scholieren/studenten, maatschappelijke stages, andere vrijwilligers).** Er wordt een plan opgesteld voor de inzet van vrijwilligers en stagiaires, waarin concrete opdrachten worden omschreven. Uit deze opdrachten kan de vrijwilliger/stagiair kiezen. Zo wordt op structurele wijze richting gegeven aan de inzet van vrijwilligers, waardoor ze mede invulling kunnen geven aan het beheerplan.
9. **Opstellen integraal beleid natuurbeheer ("Masterplan", inclusief bosbeheer, natuurontwikkeling, flora & faunabeheer, begrazing, etc.).** Er is behoefte aan integraal beleid en beleidsmatige afstemming tussen de verschillende aandachtsgebieden en disciplines die alle hun impact hebben op het gebruik van de buitenruimte. Ook hier wordt geadviseerd een participatieve benadering te hanteren.
10. **Natuurbrandpreventie.** Uit het oogpunt van risico-management is het raadzaam een plan op te stellen voor preventie en bestrijding van brand in bos- en natuurgebieden. Veiligheid van burgers en hun onroerende eigendommen staat voorop. Risico's moeten worden ingeschat en geminimaliseerd. Ook is het nodig protocollen af te spreken die gevolgd worden tijdens (dreigende) brand.

7. Financiën en kostenraming beheermaatregelen

7. Financiën en kostenraming beheermaatregelen

De begroting wordt jaarlijks opgesteld. De basisbegroting behelst het reguliere beheer- en onderhoud, zoals dat tot 2009 is uitgevoerd. Daar was jaarlijks ca. € 4,5 ton mee gemoeid. Dit bedrag is inclusief de salarissen van de vaste medewerkers. De basisbegroting bestaat uit het meest minimale scenario. Dit bedrag zal dan ook nodig blijven voor het basisbeheer in de komende beheerperiode.

Tabel 17. Basisbegroting bosbeheer.

Omschrijving		
Bosbeheer _____	€	172.000
Recreatiebeheer _____	€	143.000
Natuurbeheer _____	€	120.000
_____	€	445.000

De voorgenomen beheermaatregelen in dit beheerplan zijn veelal aanvullingen op het basisbeheer. Er wordt als volgt onderscheid gemaakt:

- basis-beheer (deze posten hoeven niet begroot te worden; de werkzaamheden gebeuren al en behoeven slechts lichte aanpassingen);
- aanvulling en randvoorwaarden (structurele, dus jaarlijks terugkomende kosten);
- nieuwe projecten (vnl. eenmalige kosten).

De aanvullende maatregelen, randvoorwaarden en nieuwe projecten zijn globaal begroot (zie bijlage 1). Als in de kostenraming alleen een aantal uren is begroot en geen bedrag wordt genoemd (bij veel aanvullende beheermaatregelen), betekent dit dat er wel een inspanning moet worden geleverd, maar dat dit binnen de bestaande basisbegroting kan.

Beheermaatregelen met een sterretje zijn in eerste instantie een taak van de afdeling Ontwikkeling en zullen ook door die afdeling worden gefinancierd. Voor het inwinnen van extern advies (bijv. opstellen plannen) is een totaalbedrag geraamd.

Geadviseerd wordt om de jaarlijkse kosten als aanvulling op het basisbeheer, zoals kosten voor monitoring & evaluatie, het functioneren van de Taskforce GIS en prunusbestrijding, totaal geraamd op € 65.000,-, op te nemen in de basisbegroting. Dit lijkt een “nieuwe” investering, omdat deze kostenposten voorheen nooit op de begroting stonden, maar als het goed is wordt dit snel terugverdiend in termen van efficiëntie en kwalitatief goed beheer. Als bijvoorbeeld de GIS-taskforce functioneert, zijn subsidie-aanvragen vrij simpel te maken, omdat daar ook kaarten bij geleverd moeten worden. Aangezien prunusbestrijding een speerpunt is voor de komende beheerperiode is het raadzaam ook prunusbestrijding jaarlijks te begroten.

Er zijn niet alleen kosten, maar ook baten. Zo levert de houtoogst een jaarlijks bedrag op van ca. € 250.000,-, waarvan een deel nu terugvloeit naar de algemene middelen. Wellicht kunnen de meerkosten van het basisbeheer hieruit gedekt worden. Via het Programma Beheer komt ca. € 100.000,- per jaar binnen voor regulier beheer. Voor het inwinnen van extern advies (bijv. opstellen plannen) is een totaalbedrag geraamd. In sommige gevallen is een p.m. opgenomen. Pas als de inhoud van het project verder wordt uitgewerkt, kan hier een exactere raming worden gemaakt. Voor projecten zal extern geld gezocht moeten worden.

Tabel 18. Begroting beheermaatregelen - samenvatting

Voor de complete begroting van in dit plan voorgestelde beheermaatregelen, zie tabel in bijlage 1.

Begroting beheermaatregelen		
	Urenraming of bedrag	Beoogde financiering
(Project) Administratie	16 à 20 uur per week	Basisbeheer
Monitoring en evaluatie	€ 15.000,--	Structurele aanvulling op basisbeheer
Samenwerking – Taskforce GIS	180 uur extra per jaar = € 8.000,--	Structurele aanvulling op basisbeheer
Prunusbestrijding	€ 25.000,-- per jaar	Structurele aanvulling op basisbeheer
Extra te begroten kosten (structureel, jaarlijks)	Ca € 65.000,--	
Opstellen integraal Masterplan	€ 50.000,--*	Afdeling Ontwikkeling
Evalueren begrazings- en faunabeheer	€ 10.000,--*	Afdeling Ontwikkeling
Prunusinventarisatie en uitwerken strategie	€ 15.000,--	Eénmalige aanvulling op basisbeheer
Eénmalige projecten van de Taskforce GIS:		
• inventarisatiekaart cultuurhistorie	40 uur	Projecten
• ondersteuning projectgroep Bosontsluiting	40 uur	Projecten
• vak- en afdelingskaart digitaliseren	80 uur	Eénmalige aanv. op basisbeheer
• maken interpretatiekaart natuurwaarden	40 uur	
Aanleg corridors volgens plan	p.m.	Projecten
Opstellen natuurbrandpreventieplan	€ 20.000,--	Projecten
Opstellen lanenplan (incl. inventarisatie)	€ 25.000,--	Projecten
Uitvoeren lanenplan	€ 40.000,--	Projecten
Opstellen herstelplan wildwal	€ 15.000,--	Projecten
Recreatieonderzoek	€ 15.000,--	Projecten
Extra te begroten kosten (éénmalig; dus projectkosten)	€ 200.000,--	

De gestelde doelen kunnen alleen worden gehaald als voor de basisbeheermaatregelen aanvullende financiering beschikbaar komt, ter orde grootte van € 65.000,-- per jaar. Hieruit zal vooral monitoring & evaluatie, de taskforce GIS en prunusbestrijding worden betaald.

In totaal is een bedrag van ca. € 200.000,- gemoeid met de uitvoering van projecten (projecten van de afdeling Ontwikkeling niet meegerekend). Deze projecten zullen in de komende beheerperiode van 12 jaar worden uitgevoerd. Gemiddeld komt dat neer op ongeveer € 17.000,- per jaar.

Pas als duidelijk is welke maatregelen en welke projecten in een bepaald jaar zullen worden uitgevoerd, kan een jaarbegroting worden gemaakt. Daar gaat dus een keuzemoment aan vooraf. Het is de taak van de beheerder om het beheerplan te vertalen in jaarplannen. Voor de projecten zal aanvullende financiering moeten worden gezocht. Dit vereist een serieuze inspanning.

SNL: het nieuwe subsidiestelsel

Op deze plaats ook nog een verwijzing naar het nieuwe Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL). De omvorming van het oude Programma Beheer naar een nieuw subsidiestelsel voor natuur- en landschapsbeheer, is in volle gang. Op 1 januari 2010 treedt het nieuwe Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer in werking. De verantwoordelijkheid voor het subsidiestelsel ligt bij de provincie, Gelderland in dit geval. In april 2009 hebben de Provinciale Staten van Gelderland een besluit genomen over het nieuwe Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer. Het natuurbeheerplan, op basis waarvan de subsidie wordt verleend, zal in 2009 aan het nieuwe stelsel worden aangepast. De aanvragers weten zo voor 1 november welke subsidie zij kunnen aanvragen.

De provincies hebben afgesproken dat er in alle provincies dezelfde subsidieverordeningen worden gehanteerd. Er is gekozen voor twee verordeningen:

- De **Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer** verstrekt een bijdrage in de kosten van het (reguliere) instandhoudingbeheer van natuur en landschap en van recreatief medegebruik. Op een aanvraag volgt een beschikking voor 6 jaar, uit te betalen in jaarlijkse voorschotten.
- De **Subsidieregeling kwaliteitsimpuls natuur en landschap** verstrekt inrichtingssubsidie, functieveranderingssubsidie en subsidie voor kwaliteitsverbetering van natuur. De kwaliteitsimpuls subsidieert projecten. De hoogte van de subsidie bedraagt 95% van de goedgekeurde kosten. De provincies kunnen een maximum bedrag per hectare vaststellen.

Nieuw in het stelsel is de *kwaliteitsborging*. Deze vindt plaats door de beheerder in plaats van controle door subsidiegever. Er wordt onderscheid gemaakt tussen *gecertificeerde* en *niet-gecertificeerde beheerders*. Gecertificeerde beheerders hebben een (door de provincie goedgekeurd) kwaliteitshandboek waarmee ze de kwaliteit van hun beheer inzichtelijk maken.

Gecertificeerde beheerders hoeven bij subsidieaanvragen minder gegevens te overleggen.

Daarnaast krijgen ze binnen de subsidie natuur- en landschapsbeheer een toeslag op de subsidie en een vergoeding voor monitoring. Binnen de subsidie kwaliteitsimpuls kunnen gecertificeerde beheerders programmasubsidie ontvangen voor projectenlijsten in plaats van projectsubsidie voor individuele projecten.

(bron: website Bosgroepen)

De huidige subsidietoekenning voor de gemeente Ede via het Programma Beheer loopt tot 2012. Het advies voor de gemeente Ede is om deze periode onder het oude stelstel te blijven en te wachten tot het nieuwe stelstel is uitgekristalliseerd. Vervolgens kan worden ingezet op certificering en deze kwaliteitsimpuls.

8. Planning en organisatie; conclusies en aanbevelingen

8. Planning en organisatie; conclusies en aanbevelingen

Eerst zorgen voor de juiste omstandigheden / randvoorwaarden

Vanzelfsprekend is het van het grootste belang om allereerst te werken aan de randvoorwaarden. Pas als de omstandigheden goed zijn, kan het gemeentelijke team van medewerkers het beheerplan implementeren. Belangrijke randvoorwaarden zijn het op orde brengen van de project- en beheeradministratie, het opzetten van samenwerkingsverbanden en het opstarten van de GIS-taskforce.

Overzicht in betrokken organisaties en personen

Het zou goed zijn een overzicht (matrix) te maken met alle overleg-vormen (en frequentie) en incidentele contact-momenten met derden en hun status of belang, om hierin structuur aan te brengen. Een stakeholderslijst is in het kader van dit proces opgesteld en zou een prima uitgangspunt vormen. Thema's als prunusbestrijding, de rasterproblematiek, faunabeheerbeheer, recreatiegeleiding en recreatieve routes zijn bij uitstek gebaat bij een samenwerking op gebiedsniveau. Hierin moeten zowel terreinbeherende organisaties als particulieren worden betrokken.

Van beheerplan naar jaarplannen

Als aan de randvoorwaarden is voldaan, wordt het tijd om het beheerplan verder uit te werken in jaarplannen. Er staat al in het beheerplan aangegeven welke maatregelen een hoge prioriteit hebben. Het werken in dunningsblokken met een dunningscyclus van 6 jaar functioneert goed. Wel willen we één groot probleem boven de dunningscyclus uittillen, dat is het prunusprobleem. Als de prunus niet adequaat wordt aangepakt, hebben andere beheermaatregelen (vaak) te weinig zin. Het is wellicht handig om niet alleen bosbouw-technische maatregelen op te nemen in het jaarplan, maar ook de benodigde studies, inventarisaties, communicatie- en GIS-werkzaamheden op te nemen. Al dat soort activiteiten kosten immers ook tijd. Een jaarplan kan worden ondersteund door een kaart die in GIS wordt gemaakt. Daardoor is het altijd duidelijk welke maatregelen op welke plek moeten worden uitgevoerd en maakt ook de communicatie met opdrachtnemers en uitvoerders gemakkelijker. Tussen de complete dunningscycli kan een jaar worden gepland waarin niet gedund wordt. Zo'n jaar kan worden gebruikt om andere zaken op orde te krijgen, zoals het concentreren op het prunusprobleem, het uitvoeren van bijzondere projecten of tussentijdse evaluatie.

Bijzondere projecten

Voor bijzondere projecten, zoals de afweging en uitwerking van de speelbossen en het gedenk-bos kan een (tijdelijke) projectgroep in het leven geroepen worden, bij voorkeur onder de paraplu van de begeleidingscommissie. De gemeentelijk beheerder omschrijft een concrete opdracht en neemt zelf ook deel aan de projectgroep, evenals betrokken ambtenaren. Belangrijk is het niet alleen maatregelen te beschrijven, maar ook studie te doen naar draagvlak, de benodigde vergunningen ter regelen, etc. Zodra er beheermaatregelen in dit kader zijn geformuleerd, zal dit moeten worden meegenomen in een jaarplan.

Begeleidingscommissie

Een laatste aanbeveling betreft het formaliseren en continueren van de inzet van diegenen die in de werkgroepen hebben deelgenomen, in een begeleidingscommissie die door de gemeente gefaciliteerd wordt. Deelnemers aan de werkgroepen worden uitgenodigd deel te nemen in deze begeleidingscommissie, die de implementatie van het beheerplan begeleidt en de kwaliteit van het beheer borgt. Maximaal 25 personen kunnen hieraan deelnemen. De regels die hiervoor zijn opgesteld staan verwoord in een overeenkomst (zie bijlage 7). De commissie is een instrument in de strategie om de diverse stakeholders (en hun kennis!) veel meer bij het beheer te betrekken. Dit is een cultuuromslag – in de aard van Urban Forestry.

9. Literatuurlijst

9. Literatuurlijst

1. Bijlsma, R.J., J.A.M. Janssen, R. Haveman, R.W. de Waal & E.J. Weeda (met bijdragen van A.J.M.Koomen, D.R. Lammertsma, R. Loeb & G.J. Maas), 2008. **Natura 2000 habitattypen in Gelderland**. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 1769.
2. Bouwma, I.M., 1998. **Beheersvisie A-lokatie Edese Bos**. IBN-DLO, Wageningen, rapport 256.
3. Vos, W. (red.), 1990. **De huidige en toekomstige betekenis van het Ginkelse Zand** Een pleidooi voor natuurontwikkeling in een kansrijk gebied. Dorschkamp, Wageningen, rapport nr. 618.
4. Omvlee, M., s.d. **Beheersvisie voor het Ginkelse Zand**, in samenwerking met het Gemeentelijk Bosbedrijf Ede, begin '90-er jaren. (n.a.v. het rapport "De Huidige en toekomstige betekenis van het Ginkelse Zand, 1990).
5. **VlinderDas – Een natuurlijk toekomstbeeld voor De Ginkel**
Inrichtings- en beheerplan voor Landbouwenclave De Ginkel. Plannen voor optimalisatie natuurwaarden met behoud van de agrarische functie. Nieuwland, 1991.
6. **Gebiedsvisie De Ginkel – Actualisatie van het plan Vlinder Das**, Land & Co, 2004.
7. **Inventarisatie van Vlinderdas, in 2007 en 2008** Natuurontwikkeling in landbouwenclave de Hindekamp. KNNV, 2009.
8. **Plas van Gent , beheerplan** (Nieuwland, 2007)
9. Boer, D. de en J. Leemans, 2004. **Beheersplan De Zanding en de Heide 2004-2014** Ecologisch Adviesbureau STL, Nijmegen.
10. **Beheerplan Luntersche Buurtbos, 2005-2010**.
11. **Veluwe heide verbonden**. J.Cronau, Prov. Gelderland.
12. **Woeste gronden. De ontwikkeling van bos, heide en zand in de gemeente Ede**.
Uitgave Vereniging Oud-Ede e.a., 2005
13. Bouwer, K., 2008. **Voor profijt en genoeg**. De geschiedenis van de Zuidwest-Veluwe. Uitgeverij Matrijs, Utrecht.
14. Oosterbaan, A., A.F.M. Olsthoorn en C.A. van den Berg, 2003. **Beheersingsstrategieën voor Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik en Gewone esdoorn**. Alterra-rapport 843, Alterra, Wageningen.
15. Jansen, P en M. van Benthem, 2005. **Historische Boselementen. Geschiedenis, herkenning en beheer**. Stichting Probos en Geldersch Landschap en Geldersche Kasteelen, Wageningen/Zwolle.
16. **Vliegend hert op de Veluwe. Beschermingsplan 2009-2013**
John Smit & René Krekels; St. EIS en Bureau Natuurbalans – Limes Divergens, 2008
17. Koomen, A. en G. Maas, 2008. **Zoekgebieden voor heide, stuifzand en schraalgrasland op de Veluwe (Natura2000)** Inventarisatie van geschikte gebieden voor uitbreiding en verbinding. Alterra, Wageningen.
18. Klingen Bomen, 1991. **Bosbeleidsplan Ede, 1991**.
19. Klingen Bomen, 1996. **Beheerplan 1996**.
20. Klingen Bomen, 2002. **Beheerlijnen 2002**.
21. **Agenda voor het Nederlandse bos tot 2020 – voorstellen van de bossector**.
22. Ossenkoppele, G.A. **Het Edesche Bosch ontrafeld**, artikel gepubliceerd in Ede Stad op woensdag 27 februari 2002.
23. Dinger, Ir. H.L.. **Enige grepen uit de geschiedenis van het Luntersche Buurtbos en uit het leven van de stichter van dit bos** Notaris J.W.Th. W. van den Ham. Het Luntersche Buurtbos.
24. Deuzeman, S., 2008. **De broedvogels van een zestal bosgebieden in de Gemeente Ede in 2008**. (o.a. Peppelenburg & Westerrode, Bennekom). SOVON.
25. **FSC-richtlijnen**.
26. Gedragscode Zorgvuldig Bosbeheer

27. **De natuurlijke boodschap – rapportage over communicatie ter beheersing van natuurbrandgevaar-; Veluwemassief.** Opgesteld door de projectgroep 'communicatie natuurbrandbestrijding' in opdracht van de 'interregionale werkgroep natuurbrandbestrijding Veluwe'. Apeldoorn, mei 2006.
28. Gulik, Drs. A.T.W. van, 2008. **Natuurbrand, een onderschat risico.** Kwantitatieve en kwalitatieve benadering om te komen tot bestuurlijke en operationele prioritering in risico's in de Veiligheidsregio Noord- en Oost-Gelderland.
29. Werf, S. van der, 1991. **Bosgemeenschappen.** Deel 5 in de serie "Natuurbeheer in Nederland". Pudoc, Wageningen.
30. Jansen, P. en M. van Benthem, 2008. **Bosbeheer en biodiversiteit.** Uitgeverij Matrijs, Utrecht.
31. **Visie en uitvoeringsprogramma Hart van de Veluwe.** Provincie Gelderland, 2007.
32. Verhelst, M., 2007: **Bijgroei bepaling voor de Edese bossen.**

Digitale bronnen

www.kennisgebied.nl
www.hetlunterschebuurtbosch.nl
www.bosschap.nl
www.minlnv.nl
www.gelderland.nl
www.natuurbeheer.nu

Bijlagen kaartmateriaal

Bijlagen kaartmateriaal

Opmerkingen m.b.t. kaartmateriaal

Het maken van themakaarten was een belangrijk onderdeel van het opstellen van dit beheerplan. In feite is hiermee het gedachtegoed en de beheerhistorie van het bosbeheer in de gemeente Ede vastgelegd, waardoor de geconstateerde achterstand aan gegevensvastlegging gedeeltelijk is ingehaald.

Er is gepoogd dit met de grootst mogelijke precisie te doen. Kaarten zijn echter nooit perfect. Fouten moeten worden verbeterd en wijzigingen moeten worden doorgevoerd. Dit is een cyclisch proces, waarbij de GIS-afdeling van de gemeente Ede vanaf nu een hoofdrol te vervullen heeft.

De themakaarten moeten dan ook worden beschouwd als “voorlopig uitgangsmateriaal”. Gebruik, aanvulling van de database en vervolmaking van de kaarten is de verantwoordelijkheid van Gemeente Ede.

Themakaart

- I. Deelgebieden en eigendomssituatie**
 - Ia. Plangebied en toponiemen
 - Ib. Eigendomssituatie

- II. Natuur, flora en fauna**
 - IIa. EHS
 - IIb. Natura2000
 - IIc. Bestaande rasters (voorlopige inventarisatie)
 - IId. Natuurreservaten en bestaande ecologische corridors

- III. Cultuur en cultuurhistorische elementen (voorlopige inventarisatie)**

- IV. Recreatie**
 - IVa. Parkeerplaatsen en ontsluiting
 - IVb. Bestaande recreatieve routes

- V. Beheertypenkaart (beheerperiode 2010-2022)**

- VI. Toekomstige beheermaatregelen (suggesties corridors)**

Themakaart I

Deelgebieden en eigendomssituatie

Themakaart II

Natuur, flora en fauna

Themakaart III

Cultuur en cultuurhistorische elementen

Themakaart IV

Recreatie

Themakaart V

Beheertypen

Themakaart VI

Toekomstige beheermaatregelen

Overige bijlagen

Overige bijlagen

Bijlage 1 Overzicht beheermaatregelen en kostenraming

Zie tabel, Excel-worksheet

Bijlage 2 Beheerlijnen per bostype

Onderstaande beheerlijnen vormen een praktische leidraad voor de beheerder en blesser, om te komen tot continuïteit en kwaliteitsverbetering als het gaat om het reguliere bosbeheer. Per bostype worden de ecologische en cultuurhistorische achtergronden weergegeven, waarna praktische adviezen omtrent technische beheeringrepen worden gegeven, ten behoeve van behoud en ontwikkeling van de verschillende bostypen. De technische beheeradviezen kunnen eenvoudig per opstand worden omgezet in een blesinstructie.

Prunusbestrijding wordt in dit kader gezien als inleidend beheer, omdat het vaak voorafgaand aan het reguliere beheer moet plaatsvinden, volgens de nog uit te werken prunusbestrijdingsstrategie.

1. Beheer in natuurreservaten (bosreservaten en hertenreservaten)

De natuurreservaten in de Edese bossen zijn (beperkt) toegankelijk voor het publiek, van zonsopgang tot zonsondergang op wegen en paden. Uitzondering vormen de rustgebieden voor het wild en het hertenreservaat. Laatstgenoemde is alleen onder begeleiding, tijdens door de gemeente georganiseerde excursies, toegankelijk voor het publiek.

Tot nu toe werd in deze opstanden wel hout geoogst, zij het minder frequent dan de standaard dunningscyclus van zes jaar. Echter, voor de komende periode wordt afgezien van dunning van deze bossen, om het reservaatkarakter optimaal in stand te houden en de bosrust te handhaven.

Hierop zijn wel enkele uitzonderingen te maken:

- Boomveiligheidscontrole (BVC) en -ingrepen langs de BVC-trajecten aan de randen van de reservaatgebieden wordt voortgezet in de bestaande frequentie van controle en ingrepen, zodat ook de reservaatgebieden voldoen aan de zorgplicht die de gemeente Ede naar haar burgers heeft. Waar mogelijk (waar het bosbeeld, de boomveiligheid en de fytosanitaire omstandigheden dit toelaten) worden in dit kader geveld bomen met een stamdiameter > 30 cm (zonder schors) inclusief kroon in de opstand achtergelaten.
- Nog af te ronden omvormingsbeheer en af te ronden of nieuw in te zetten exotenbestrijding (bijv. van Amerikaanse eik, Amerikaanse vogelkers, douglas en esdoorn) wordt doorgezet, om continuïteit in het gevoerde beheer te waarborgen.

2. Beheer in Natura 2000 gebieden

Literatuurverwijzing: Bijlsma et al. (2008)

Beuken-eikenbossen met hulst (H9120)

Atlantische zuurminnende beukenbossen met Ilex en soms ook Taxus in de ondergroei (Quercion robori-Petraeae of Ilici-Fagenion)

Omschrijving

Het betreft de oude beuken- en eikenopstanden op lemige gronden, zoals de malebossen (o.a. A-locatie in het Edese bos). Het betreffen de rijkere zandgronden (rijker dan H9190). In het bos kunnen relictten van wallichamen en hakhoutstoven te vinden zijn.

De hoofdboomsoorten in deze opstanden zijn beuk, zomer- en wintereik, ruwe berk en wilde lijsterbes. Ook de wilde appel kan in dit bostype voorkomen.

Naar verwachting zal hulst een steeds grotere rol in deze opstanden gaan spelen. In de opstanden van de gemeente Ede is hulst nu al in enkele opstanden aanwezig.

Waardevolle kruiden in dit bostype zijn indicatorsoorten voor oud bos. In de struik- en kruidlaag kan adelaarsvaren domineren. Veel voorkomende kruiden zijn soorten met een langlevende zaadbank – deze staan met name langs paden en op andere plekken waar verstoring plaats vond. Ook komen braam en wilde kamperfoelie voor, met name in randen en open plekken.

Het bos krijgt naarmate het ouder wordt, steeds meer waarde voor hollenbroeders, boomarter en als zomerverblijfplaats voor vleermuizen. Dik dood hout heeft zijn waarde voor schimmels en insecten.

Dit bostype is gevoelig voor vernatting en verrijking.

Gewenst beeld

Oud bos van beuk, eik en berk met verjongingsclusters van deze soorten en hulst en lijsterbes als ondergroei. Hier en daar zijn open plekken, paden en verjongingsgroepen met een goed ontwikkelde struik- en kruidlaag. Staand en liggend dik dood hout is veelvuldig en in alle stadia van verrotting aanwezig.

Beheer

- Boomsgewijze toekomstbomendunning ter bevoordeling van beuk, zomer- en wintereik en ruwe berk. In door eik gedomineerde opstanden actief dunnen t.b.v. eik.
- Sturen op de ontwikkeling van meer structuur (soortenmenging en gelaagdheid).
- Verjonging d.m.v. kleinere en grotere verjongingsgaten (0,5 x eindboomhoogte t.b.v. beuk; 2 x eindboomhoogte t.b.v. eik en berk). De gaten zowel in de opstanden als ook over paden projecteren.
- Oud eikenhakhout niet afzetten, maar dik laten groeien; slechts enkele jongere exemplaren afzetten als experiment of instandhouding van de hakhoutcultuur.
- Verstoring door recreatieve paden, uitslepen van hout (langs vaste uitsleppaden) en het maken van open plekken of verjongingsgaten is gewenst om de diversiteit aan kruiden op peil te houden.
- Adelaarsvaren en braam niet bestrijden tenzij het overlast veroorzaakt voor omliggende terreinen of verjongingsactiviteiten.
- Hulst, wilde appel, wilde lijsterbes en wilde kamperfoelie bij dunning bevoordelen.
- Staand en liggend dik dood hout zoveel mogelijk handhaven.
- Wallichamen vrijstellen van bomen en opslag om de aandacht op de wal te krijgen (oudbos-indicatorsoorten handhaven); begroeiing op de wal handhaven (evt. dunnen).
- Bestrijding van prunus en, indien > 10% aanwezig, van douglas- en esdoornverjonging.

Droge heiden (H4030)

Droge Europese heide

Omschrijving

Het betreft door struikhei gedomineerde droge heide, o.a. te vinden op de Edese en Ginkelse heide. Andere aanwezige dwergstruiksoorten zijn gewone dophei, rode en blauwe bosbes en hier en daar brem. Plaatselijk kan een grasrijke variant voorkomen met bochtige smele (op lemige grond) of pijpenstrootje (op leemarme grond).

De geleidelijke overgang naar bos is van belang voor vele diersoorten en kan een rol spelen in de verjonging van bostype H9120 (Beuken-eikenbos met hulst).

Gewenst beeld

Oude structuurrijke heide met een mozaïek van jonge, volwassen en aftakelende stadia en grazige plekken.

Beheer

- Instandhouden van het heideareaal (het verwijderen van boomopslag is hiertoe in principe voldoende).
- Aanvullend gefaseerde heideverjonging door plaggen of branden (cyclus is 30 jaar).
- Extensieve begrazing door schapen, waarbij steeds delen worden overgeslagen.
- Opslag in de overgang van heide naar bos van inheemse boom- en struiksoorten met een kroonbedekking < 10% is gewenst. Sterker aanwezige opslag, opslag van uitheemse soorten en opslag in het open gebied periodiek afzetten.
- Recreatief gebruik extensiveren om verstoring tegen te gaan.

Oude eikenbossen (H9190)

Oude zuurminnende eikenbossen op zandvlakten met *Quercus robur*

Omschrijving

Dit bostype komt in het bosbezit van de gemeente Ede nauwelijks voor; het is enkel te vinden in het Otterlose bos (ingestoven bos met randwal). Microreliëf kan aanwezig zijn in de vorm van randwallen, landduinen of forten. Het bostype omvat oude eikenbossen op zeer voedselarme, zandige bodems (armer dan H9120). Hoofdboomsoorten zijn zomereik, ruwe berk en grove den, maar ook wintereik kan voorkomen. Eiken kunnen in het verleden als hakhout zijn beheerd, maar het hakhout is vooral te vinden in het rijkere bostype H9120. De struiklaag is veelal zwak ontwikkeld, met ondermeer wilde lijsterbes. In de kruidlaag zijn met name zuurminnende dwergstruiken, grassen en mossen te vinden. Ook zijn boombegeleidende paddenstoelen typerend. Adelaarsvaren en braam komen hier van nature in tegenstelling tot bostype H9120 nauwelijks voor. Vaak is er een grillige overgang naar heide te vinden (boomheide binnen het habitattype H4030).

Gewenst beeld

Open bos van inlandse eik, met bijmenging van berk en grove den, met licht ontwikkelde struiklaag. Hier en daar zijn open plekken en een rafelige overgang naar heide en bosbes. Microreliëf is in beeld gebracht door vrijstellen van reliëfvormen en beeldbepalende en markerende boombegroeiing.

Beheer

- Inlandse eik (en ook ruwe berk en grove den) bevoordelen t.o.v. beuk en uitheems naaldhout d.m.v. boomsgewijze toekomstbomendunning.
- Aandeel dominante schaduwminnende boomsoorten (beuk, douglas, lariks) beperkt houden.
- Verjonging d.m.v. grote verjongingsgaten (2 x eindboomhoogte t.b.v. eik en berk). De gaten zowel in de opstanden als ook over paden projecteren. Hiermee ook grotere variatie in horizontale en verticale diversiteit creëren.
- Oud eikenhakhout niet afzetten, maar dik laten groeien (instandhouding van de hakhoutcultuur beperken tot opstanden in het bostype H9120).
- Bij houtoogst gebruikmaken van vaste uitsleppaden vanwege bijzondere flora (o.a. padenstoelen).
- Wallichamen (microreliëf) in beeld brengen door reliëfvormen en beeldbepalende begroeiing vrij te stellen.
- Amerikaanse vogelkers, adelaarsvaren en braam actief bestrijden.
- Begrazing/vraat/wroeten door wild met mate (!) toestaan om zo verjonging te stimuleren en de ontwikkeling van Amerikaanse vogelkers tegen te gaan.
- Opslag in de overgang van heide naar bos van inheemse boom- en struiksoorten met een kroonbedekking < 10% is gewenst. Sterker aanwezige opslag, opslag van uitheemse soorten en opslag in het open gebied periodiek afzetten.
- Staand en liggend dik dood hout zoveel mogelijk handhaven.

3. Bijzondere bossen (oude bosgroeiplaatsen, oud hakhout)

Literatuurverwijzing: Jansen en Van Benthem (2008); Jansen en Van Benthem (2005); Van der Werf (1991)

Omschrijving

Deze bostypen komen overeen met de bostypen zoals ze zijn omschreven bij punt 2 (beuken-eikenbossen met hulst (H9120) en oude eikenbossen (H9190) in het kader van Natura 2000). Zie voor algemene beheerrichtlijnen van oude bosgroeiplaatsen en oud hakhout punt 2.

In het bijzonder wordt wintereik in deze oude bosgroeiplaatsen genoemd. Wintereik is slechts sporadisch verspreid in deze opstanden, maar heeft zijn waarde in het kader van de biodiversiteit (de soort zelf, maar ook als groeiplaats voor o.a. epifyten) en het behoud van deze soort in de oude bosopstanden.

Beheer en behoud van wintereik in oude bosopstanden

- Wintereik bevoordelen t.o.v. m.n. beuk, maar ook inlandse eik, berk, grove den en uitheems naaldhout d.m.v. boomsgewijze toekomstbomendunning. Ook slecht gevormde of minder vitale wintereiken zijn toekomstbomen (zaadbron!).
- Verjonging en uitbreiding van de verspreiding van wintereik stimuleren:
 - Zorg voor zaadbomen van wintereik.
 - Veroorzaak (liefst in een mastjaar) nabij de zaadbomen licht op de bodem door sterke dunning of het maken van verjongingsgaten 2-2,5x eindboomhoogte van de blijvende opstand.

- Zorg indien er sprake is van een dichte grasmat, kruid- of struiklaag (bijv. adelaarsvaren of Amerikaanse vogelkers) voor het opruimen hiervan en bodemverwonding (opening van de grasmat).
- Plant, bij gebrek aan (voldoende) zaadbomen, veren van wintereik van autochtone herkomst, of verzamel en zaai eikels.
- Verjonging evt. bevoordelen d.m.v. lichting m.b.v. bosmaaier.

4. Beheer van productiebos (hoofdfunctie houtproductie)

Omschrijving

Dit zijn opstanden waar duidelijk is gekozen voor houtproductie. Andere functies zijn ondergeschikt. De permanente monocultures die eerder genoemd zijn vallen samen met dit productiebos. Het kunnen naald- of loofhoutopstanden zijn, of ook gemengde opstanden, veelal op goede groeiplaatsen, waar wordt beheerd op houtkwaliteit. Deze opstanden vormen de financiële schatkamer van het geïntegreerde bosbeheer en vormen tevens de gewenste afwisseling met de structuurrijkere, open natuur- en recreatieopstanden. Dit komt de bosbeleving voor de recreant, maar ook de wilddekking ten goede.

Gewenst beeld

Afhankelijk van de samenstelling van de opstand: monoculture of structuurrijkere opstanden met duidelijk oogstkarakter: uitrijpaden, opgesnoeide toekomstbomen, systematische dunning en verjonging.

Beheer

- In elke opstand met voldoende kwaliteit wordt met de toekomstbomen-methode gewerkt (min. 30 - max. 60-100 per hectare, afhankelijk van de aanwezige kwaliteit; herkenbaar aangeven in het veld en aantallen genoteerd).
- Opsnoeien van toekomstbomen tot 6m takvrije stam om houtkwaliteit (takvrijheid) te garanderen¹⁴.
- Consequente toekomstbomen-dunning toepassen: bij voldoende toekomstbomen (> 30 stuks/ha) worden bij dunning alléén de toekomstbomen vrijgesteld. Verder wordt niet uit de opstanden geoogst, om efficiënt te werken en de structuur en stabiliteit van de opstand optimaal te houden.
- Houtoogst vanaf vooraf vastgestelde en gekarteerde dunningspaden.
- Verjonging van m.n. schaduwboomsoorten (houtproductiesoorten zoals douglas, lariks, fijnspar en beuk) vindt plaats in de dunningsgaten. Sturen op verjonging door het eventueel plaatsen van verjongingsgaten: 0,5-1,5 x eindboomhoogte t.b.v. schaduwboomsoorten. Gaten 1,5-2,5 x eindboomhoogte t.b.v. grove den.
- Zorg t.b.v. verjonging, indien er sprake is van een dichte grasmat, kruid- of struiklaag (bijv. adelaarsvaren of Amerikaanse vogelkers), voor het opruimen hiervan en bodemverwonding (opening van de grasmat).

¹⁴. Het opsnoeien van toekomstbomen is te certificeren! Zo is de toegevoegde waarde en verhoogde kwaliteit ook op de lange termijn, bij verloop van hout op stam aan te tonen.

5. Beheer van geïntegreerd bos - type A licht

Literatuurverwijzing: Klingen (1996).

Omschrijving

Het betreft grove dennenopstanden van verschillende opbouw en ouderdom, met verschillende soorten ondergroei:

- weinig ondergroei (type A₁)
- met veel Amerikaanse vogelkers (A₂)
- met verjonging van inlandse loofboomsoorten (A₃)
- oude grove dennenopstanden met meerdere generaties inlandse en Amerikaanse eik, douglas en beuk (A₄)
- eikenpercelen en doorgesloten eikenhakhout (A₅).

In tien jaar is de ontwikkeling en staat van deze opstanden niet sterk gewijzigd.

Detailomschrijvingen zijn daarom te vinden in het beheerplan 1996.

Beheer

Voor deze opstanden geldt, dat het in 1996 ingezette beheer kan worden doorgezet - zie voor detailbeschrijving per bostype het Beheerplan (Klingen, 1996):

- selectief dunnen in grove den, zo mogelijk via toekomstbomenmethode;
- daar waar de grove den ruim komt te staan of als overstaande over blijft, gaan richten op de verjonging;
- actieve bestrijding Amerikaanse vogelkers.

6. Beheer van geïntegreerd bos - type B donker

Literatuurverwijzing: Klingen (1996).

Omschrijving

Het betreft uitheemse naaldopstanden en inheemse en uitheemse loofopstanden:

- Douglas (B₁)
- Sparrenopstanden – Picea en Abies (B₂)
- Oud wintereiken-beukenbos (B₃)
- Japanse lariks (B₄)
- Amerikaanse eik (B₅)
- Eiken- en grove dennenoverstaanders met douglasverjonging (B₆).

In tien jaar is de ontwikkeling en staat van deze opstanden niet sterk gewijzigd.

Detailomschrijvingen zijn daarom te vinden in het beheerplan 1996.

Beheer

Voor bovengenoemde opstanden kan worden geconcludeerd, dat het in 1996 ingezette beheer kan worden doorgezet - zie voor detailbeschrijving per bostype het Beheerplan (Klingen, 1996). Samengevat betreft dit het selectief dunnen in de hoofdboomsoorten, zo mogelijk via toekomstbomenmethode, waarbij soortenmenging en structuurrijkdom dienen te worden gestimuleerd

In de afgelopen tien jaar omgevormde sparrenopstanden (B_2) dienen te worden beheerd ten behoeve van de nieuwe hoofdboomsoorten (loofhout), die als toekomstbomen kunnen worden vrijgesteld wanneer hier voldoende kwaliteit voorhanden is. Hierbij dient horizontale en verticale menging (ontwikkeling van structuren) te worden gestimuleerd.

Voor het oude wintereiken-beukenbos (B_3) wordt doorverwezen naar punt 2 en 3 in dit hoofdstuk.

In eiken- en grove dennenoverstaanders met douglasverjonging (B_6), met name in Westerode en het Edese Bos, dient beheerd te worden naar de voorgeschreven minimale bijmenging van inheemse loofboomsoorten (resp. 30% en 50%).

7. Heide- en stuifzandbeheer

Heide- en stuifzand zullen veelal benoemd zijn als Natura2000-habitat. Maar ook andere heide- en stuifzandterreinen moeten adequaat beheerd worden, volgens dezelfde richtlijnen. Hoewel heide- en stuifzand een duidelijke culturele ontstaansgeschiedenis hebben, is inmiddels de natuurfunctie van heide- en stuifzand leidend in het beheer. Dit betekent dat alle verrijking moet worden tegengegaan. Opslag van jonge bomen (prunus, maar ook andere soorten, bijv. berk) blijven verwijderen. Zie voor verdere beheermaatregelen punt 2 (Natura 2000-habitatype Droge heiden - H4030).

8. Beheer van overgangen

Omschrijving

Tussen alle overgangen van het ene beheertype naar het andere kunnen waardevolle gradiënten ontstaan, waar flora en fauna van kunnen profiteren. Het betreft hier overgangen van:

- open terrein (heide, ruigte, maar ook brede paden, stormgaten en landbouwgebied) naar opgaand bos;
- zoom- en mantelvegetaties;
- natuurlijk en kunstmatig microreliëf (wallichamen, grafheuvels, bomkraters en loopgraven uit WOII, landduinen, forten, rabatten);
- overgangen van nat naar droog, zoals laagtes, poelen, greppels.

Beheer

Allereerst dienen vanzelf ontstane waardevolle overgangen te worden gehandhaafd en eventueel periodiek te worden open gehouden.

Voorts kan door middel van actief bos(rand)beheer het areaal aan waardevolle habitats voor insecten, reptielen, avifauna en zoogdieren, alsmede voor lichtminnende struiksoorten, kruiden of ook een wilde appel of peer, worden vergroot. Tijdens de dunning van een opstand kunnen op plekken aan de rand van de opstand, bijvoorbeeld waar al een aanzet is gedaan door een chablis van een omgevallen boom of een vlek van bosbes- of heidebegroeiing, met een kleine vellingsingreep een gat gemaakt worden. Hierdoor ontstaat een rafelige opstandsrand, met ontwikkelingskansen voor lichtsoorten.

Gecreëerde plekken en randen dienen periodiek te worden onderhouden (opgaande opslag van boomvormers, m.n. schaduwboomsoorten afzetten).

Natuurlijk en kunstmatig microreliëf dient te worden vrijgesteld, om de aanwezigheid in het terrein te benadrukken en het opgaan in de opstand te voorkomen.

Natte laagtes, poelen en greppels dienen te worden vrijgesteld en ontdaan van opslag, om verlanding en overmatige bladval te voorkomen en om de aanwezigheid in het terrein te benadrukken.

Bijlage 3 Geraadpleegde personen en werkgroepen

Dit beheerplan is voor een zeer belangrijk deel tot stand gekomen dankzij de waardevolle inbreng van een aantal personen. Niet in de laatste plaats diegenen die vrijwillig en belangeloos zitting hebben genomen in de werkgroepen. In de hoop niemand te vergeten willen we ze hierbij met name noemen:

Gemeente Ede:

Dhr. Wilke Dekker – wethouder
Dhr. Jan Lub – opdrachtgever; medewerker beleid afdeling Ontwikkeling
Dhr. Rinus Boortman – projectleider,
Mw. Wanda Zwart – meewerkende voorman afdeling BOR
Dhr. Jan van den Born
Dhr. Jan Nab
Dhr. Gert Ribbers
Dhr. Rob Boks – BOA, afdeling Toezicht
Dhr. Jan Otter – coördinator afdeling Toezicht
Dhr. Carlo van Rijswijk – ecooloog, afdeling Ontwikkeling
Dhr. Frans van Bommel – ecooloog, afdeling Ontwikkeling
Mw. Else Tutert – verkeersplanoloog
Dhr. Marc Elshof - GIS
Mw. Marlies Boeker – communicatie
Mw. Wilma van Wensem - communicatie
Mw. Yvonne Lannoye – vormgeving en repro
Dhr. Hans de Groot – webmaster
Dhr. Huub van Leeuwen – e-media
Dhr. Frank Pape – communicatie

Provincie Gelderland – Natura 2000:

Dhr. Chris Rövekamp
Dhr. David Michel

Probos:

Dhr. Jaap van den Briel
Dhr. Mark van Benthem
Mw. Annemieke Winterink

Werkgroep Edese Bos:

Dhr. Henk van Paassen
Dhr. Sjak Arts
Dhr. M. Baartmans
Mw. Agnes van Beckum
Dhr. H.P. Prangsmas (sr.)
Dhr. Ab Westenberg

Werkgroep Noord- en Zuid Ginkel:

Dhr. Kees Olieman
Mw. Geoske Sanders
Dhr. Arjen Heeres
Dhr. Maarten Zijp
Dhr. Herman-Pieter Prangmsma (jr.)

Werkgroep Bennekom:

Mw. Suzette Stumpel	Natura2000-ambassadeur en cultuurhistorie-ambassadeur
Dhr. Lucas Seunninga	recreatie ambassadeur
Dhr. Arent Bloemendal	cultuurhistorie en landschapsbeheer
Mw. Marlies Sanders	penvoerder
Dhr. Pouw Jongbloed	recreatieambassadeur en kaartenmaker
Dhr. Evert van Amerongen	recreatieambassadeur

Werkgroep Noord-Oost Ede (Roekel, Otterlo):

Dhr. Wouter Hazeleger
Dhr. Hans van der Woude
Dhr. Herman Pieter Prangmsma
Dhr. Sander van de Pol
Dhr. Dick Spijker
Dhr. Dirk van Bruggen
Dhr. Maarten Markus
Dhr. Ad Wagenmakers

Werkgroep Ede-Noord en Luntersche Buurtbos:

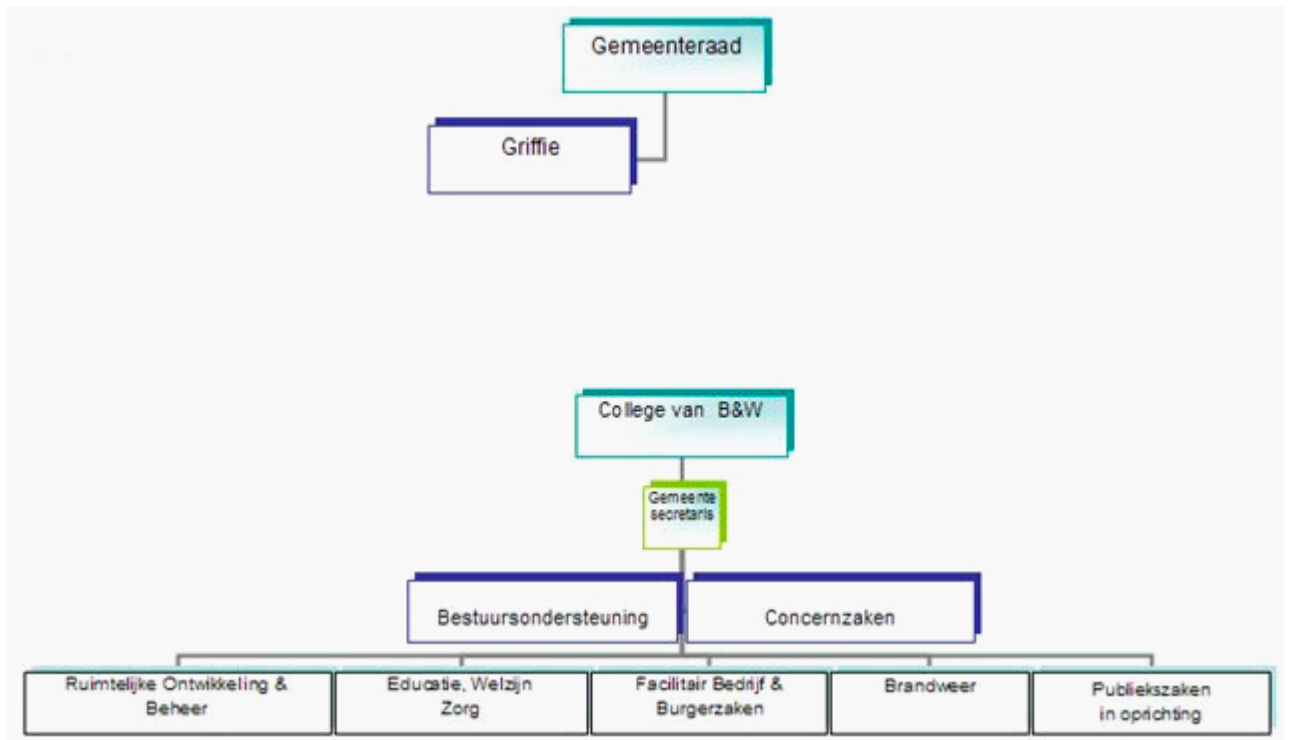
Dhr. Richard van Hoof
Dhr. Jan den Otter
Dhr. Janus van Tilburg
Dhr. Henk Luchtmeijer
Dhr. Louis Fraanje
Dhr. Ben Colenbrander
Mw. Paula Denecke
Dhr. Adri Pater
Dhr. Roy Bouwmeester
Dhr. Paul Hendriks

Borgman Beheer Advies B.V. :

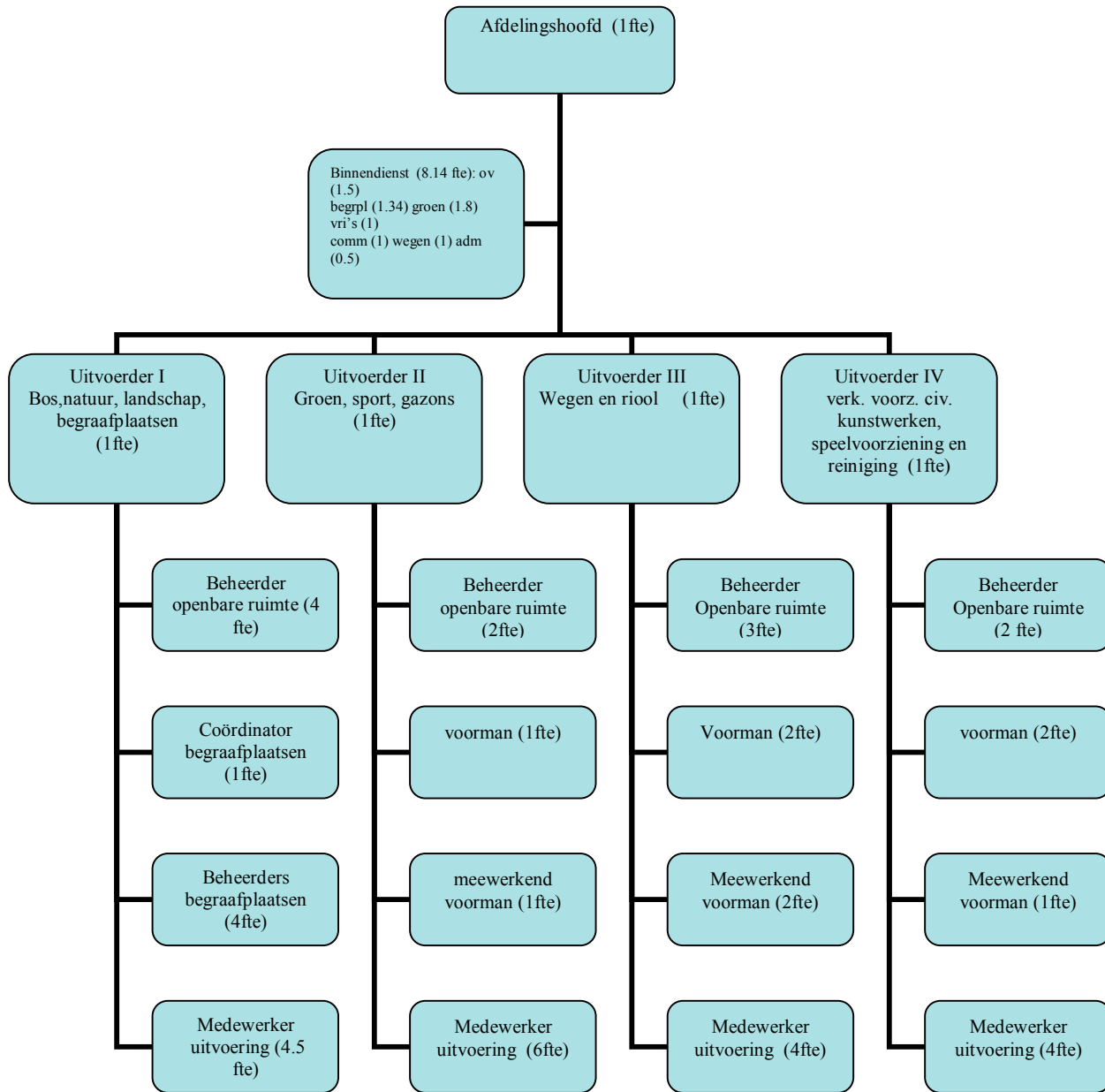
Dhr. George Borgman - projectleider, discussieleider werkgroepen
Mw. Christine Naaijen - uitvoerend projectleider, projectsecretariaat, schrijfwerk
Mw. Liedeke Reitsma - GIS-specialist
Dhr. Jeroen Oorschot - evaluatie en interviews
Dhr. Cecil Konijnendijk - Urban Forestry en communicatiespecialist, dagvoorzitter

Bijlage 4 Organogrammen gemeentelijke organisatie

Figuur 6. organogram Gemeente Ede

Figuur 7. Organogram afdeling Beheer Openbare Ruimte (BOR)

Bijlage 5 Overleghistorie

Datum	Beschrijving bijeenkomst / type overleg
do 26 juni 2008	toelichting op Opdracht door Rinus Boortman, werf Ede
ma 30 juni 2008	overleg BBA-team Schalkhaar
ma 14 juli 2008	overleg BBA-team + Rinus Boortman, werf Ede
do 24 juli 2008	bilateraal overleg Rinus Boortman, Christine Naaijen, werf Ede
ma 18 augustus 2008	overleg BBA-team Schalkhaar
ma 1 september 2008	overleg buitenploeg gem. Ede
ma 1 september 2008	overleg afdeling communicatie gemeente Ede
wo 3 september 2008	overleg Chris Rövekamp
wo 24 september 2008	overleg projectteam
wo 24 september 2008	avond: 1e etappe Groene Ronde van Ede - sessie voor omwonenden deelgebied Edese Bos
wo 1 oktober 2008	interview Probos over Natura2000 (Rinus, Christine)
wo 1 oktober 2008	avond: 2e etappe Groene Ronde van Ede - Noord en Zuid Ginkel
do 2 oktober 2008	avond: 3e etappe Groene Ronde van Ede - Bennekom
ma 13 oktober 2008	voorgesprek met St. Luntersche Buurtbosch (Dhr. Janus van Tilburg, Christine, Liedeke)
wo 15 oktober 2008	10.00 uur: oriënterend kennismakingsgesprek met Carlo van Rijswijk (Christine, Liedeke)
do 16 oktober 2008	overleg George, Rinus, Wanda, Jan Lub (over rollen / betrokkenheid)
do 23 oktober 2008	avond: 4e etappe Groene Ronde van Ede - Ede Noord / Lunteren
ma 27 oktober 2008	Workshop Natura 2000 - Probos (Christine)
vr 31 oktober 2008	overleg projectteam
vr 31 oktober 2008	avond: 5e etappe Groene Ronde van Ede - Peppenburg Westerrode
ma 3 november 2008	avond: 6e etappe Groene Ronde van Ede - Otterlo
wo 5 november 2008	bilateraal overleg Christine, Jeroen - Rinus: huidige situatie in de deelgebieden en gevoerd beheer
za 29 november 2008	14.00 - 16.00 uur: plenaire aftrap werkgroepen 's Heeren Loo (wethouder)
ma 1 december 2008	gesprek met Wanda over werkplanning (Christine, Liedeke)
di 2 december 2008	bijpraten beleids mensen gemeente (George, Rinus)
wo 3 december 2008	voorbereiding werkgroepen BBA-team Ede
10-12 december 2008	excursies per werkgroep (5x)
ma 15 december 2008	overleg project werkgroep (projectteam)
donderdag 15 januari 2009	werkgroep: Noord en Zuid Ginkel
maandag 19 januari 2009	werkgroep: Ede Noord + LBB
dinsdag 20 januari 2009	werkgroep: NO Ede (incl. Roekel, Otterlo)
woensdag 21 januari 2009	werkgroep: Bennekom
donderdag 22 januari 2009	werkgroep: Edese Bos
donderdag 12 februari, 14.00	vergadering projectteam
16-26 februari 2009	werkgroepen (5x)

Datum

Beschrijving bijeenkomst / type overleg

zaterdag 21 maart 2009	uitwisseldag werkgroepen 's Heeren Loo
donderdag 26 maart, 9.00 uur	vergadering projectteam
woensdag 8 april 2009	bosbeelden excursie voor werkgroepleden
donderdag 16 april 2009	kaartworkshop
donderdag 11 juni 2009	Bespreken concept rapport met opdrachtgever
1 juli 2009	Versturen concept-tekst naar werkgroepleden e.a.
aug 2009	Verwerken reacties
Oktober 2009	Oplevering definitieve versie

Bijlage 6 Reglement Begeleidingscommissie Bosbeheerplan gemeente Ede

Artikel 1 Begripsbepalingen

Bosbeheerplan:	Het Bosbeheerplan Gemeente Ede 2010-2022 zoals vastgesteld door de Raad van de gemeente in haar vergadering van 15-04-2010.
Begeleidingsgroep:	De adviesgroep (in het Reglement ook aangeduid als Begeleidingsgroep) van de gemeente Ede die het college en de uitvoerder bossen adviseert over onderwerpen van het Bosbeheerplan en die tevens zorg draagt voor blijvende inbreng van de plaatselijke bevolking bij uitvoering van de voorgestelde maatregelen.
College:	Het college van burgemeester en wethouders van Ede.
Uitvoerder bossen:	De ambtenaar, die is belast met het integraal en duurzaam beheer van de gemeentelijk bossen in Ede.
Hoofd:	Hoofd van de Hoofdafdeling Beheer.

Artikel 2 Taken van de Begeleidingsgroep

De taak van de Begeleidingsgroep bestaat uit het gevraagd en ongevraagd adviseren van het college en de uitvoerder bossen over onderwerpen die in het Bosbeheerplan aan de orde komen.

Artikel 3 Samenstelling van de Begeleidingsgroep

1. De Begeleidingsgroep bestaat uit minimaal 8 en maximaal 12 leden, een voorzitter en een plaatsvervangend voorzitter.
2. Ieder lid van de Begeleidingsgroep functioneert zonder last of ruggespraak.
3. De Begeleidingsgroep wordt bijgestaan door de Uitvoerder bossen. De Uitvoerder bossen heeft een adviserende rol en heeft geen stemrecht.

Artikel 4 Benoeming en ontslag leden van de Begeleidingsgroep

1. Het hoofd benoemt en ontslaat de leden en de voorzitter.
2. De benoeming geschiedt voor een periode van 4 jaar.
3. Om in aanmerking te komen voor benoeming als lid en voorzitter dient een kandidaat:
 - a. woonachtig te zijn in de gemeente Ede;
 - b. deskundigheid te hebben op het gebied van bos, natuur, recreatie en landschap danwel aantoonbaar betrokkenheid daarbij.
4. De Begeleidingsgroep kan een voordracht doen voor de functie van voorzitter. Het hoofd kan van de voordracht afwijken.
5. De Begeleidingsgroep kiest uit haar midden een plaatsvervangende voorzitter en een secretaris en doet hiervan onverwijld mededeling aan het college.
6. Het hoofd verleent een lid en de voorzitter ontslag wanneer:
 - a. hij of zij daar om verzoekt;
 - b. hij of zij ophoudt te voldoen aan de eisen zoals deze zijn gesteld in lid 3 van dit artikel.
7. Bij disfunctioneren van een lid kan de Begeleidingsgroep bij meerderheidsbesluit het hoofd voorstellen het desbetreffende lid te ontslaan.
8. Een aftredende voorzitter of ander lid blijft zo mogelijk de functie vervullen totdat in de opvolging is voorzien.

Artikel 5 *Taken voorzitter en secretaris*

1. Tot de taak van de voorzitter behoort:
 - a. het vaststellen van de agenda;
 - b. het bepalen van dag en uur van de vergadering;
 - c. het tijdig uitnodigen van de leden voor de vergadering;
 - d. het leiden van de vergadering en zorgen voor een goede gang van zaken;
 - e. het vertegenwoordigen van de Begeleidingsgroep naar buiten.
2. Tot de taak van de secretaris behoort:
 - a. het mede opstellen van de agenda;
 - b. het tijdig verzenden van de agenda en overige stukken;
 - c. het bijwonen van alle vergaderingen en het zorgdragen voor een verslag, besluitenlijst en het formuleren van schriftelijke adviezen van de Begeleidingsgroep;
 - d. het in zijn algemeenheid zorgdragen voor een goede ondersteuning van de Begeleidingsgroep.

Artikel 6 *Advisering*

1. Het college vraagt, behoudens in spoedeisende gevallen, vooraf schriftelijk advies aan de Begeleidingsgroep over door het college te nemen besluiten, die betrekking hebben op de taak van de Begeleidingsgroep.
2. In voorkomende gevallen geeft het college aan de Begeleidingsgroep een motivering van het spoedeisende karakter op grond waarvan niet tevoren advies kan worden gevraagd.
3. Indien het college afwijkt van het gevraagde dan wel ongevraagde advies van de Begeleidingsgroep wordt de reden daarvan zo spoedig mogelijk schriftelijk aan de Begeleidingsgroep meegedeeld.
4. De Begeleidingsgroep brengt haar advies uit binnen twee maanden na ontvangst van de adviesaanvraag, tenzij het college gemotiveerd een andere termijn stelt.
Indien de Begeleidingsgroep van oordeel is dat een advies niet binnen de gestelde termijn kan worden gegeven geeft zij daarvan zo spoedig mogelijk kennis onder opgave van redenen.
In overleg met het college wordt zo mogelijk een nieuwe termijn bepaald.
5. Indien de Begeleidingsgroep besluit een gevraagd advies niet uit te brengen, geeft zij daarvan onverwijld schriftelijk kennis aan het college onder opgave van redenen.

Artikel 7 *Vergaderingen*

1. De Begeleidingsgroep vergadert ten minste 2 keer per jaar en voorts zo vaak als de voorzitter dit nodig oordeelt of door ten minste drie leden met opgave van redenen aan de voorzitter wordt gevraagd. Tevens heeft de Begeleidingsgroep tenminste 1 maal per jaar een excursie.
2. De vergaderingen zijn openbaar.
3. De Begeleidingsgroep vergadert niet buiten aanwezigheid van de Uitvoerder bossen.
4. Indien voor een uit te brengen advies inlichtingen vanuit de gemeentelijke organisatie nodig zijn kan de commissie deze inwinnen door tussenkomst van de Uitvoerder bossen.
5. De uitnodiging en bijbehorende stukken worden, spoedeisende gevallen uitgezonderd, ten minste tien dagen vóór de vergadering toegezonden. De uitnodiging vermeldt agenda, datum tijd en plaats van de vergadering.

Artikel 8 *Besluitvorming*

1. Besluiten van de Begeleidingsgroep worden genomen bij meerderheid van het aantal uitgebrachte stemmen.
2. De Begeleidingsgroep kan slechts geldige besluiten nemen, indien tenminste twee/derde van het aantal leden aanwezig is.
3. Indien bij het nemen van een besluit door geen der leden stemming wordt verlangd, wordt het voorstel geacht te zijn aangenomen.
4. Bij staken van de stemmen is de stem van de voorzitter doorslaggevend.
5. Indien over personen wordt gestemd, geschiedt dit schriftelijk.

Artikel 9 *Deskundigen*

De Begeleidingsgroep kan deskundigen uitnodigen voor het bijwonen van haar vergaderingen. Deze deskundigen hebben ter vergadering een adviserende stem.

Artikel 10 *Werkgroepen*

De Begeleidingsgroep kan, al dan niet uit haar midden, werkgroepen instellen ter voorbereiding van een advies.

Artikel 11 *Vergaderfaciliteiten*

De Begeleidingsgroep kan voor haar vergaderingen gebruikmaken van de vergaderruimten- en faciliteiten van de gemeente.

Artikel 12 *Nadere Regels*

Het college kan ter uitvoering van dit Reglement nadere regels stellen. Over zaken waarin dit Reglement niet voorziet beslist het college.

Artikel 13 *Wijziging of intrekking reglement*

Wijziging of intrekking van dit Reglement vindt niet plaats dan nadat de Begeleidingsgroep hierover is gehoord.

Artikel 14 *Citeertitel*

Dit Reglement kan worden aangehaald als "Reglement Begeleidingsgroep Bosbeheerplan".

Artikel 15 *Inwerkingtreding*

Dit reglement treedt in werking op 01-05-2010.

Vastgesteld bij collegebesluit d.d. 02-02-2010

drs. J. Miedema
de secretaris

C. van der Knaap
de burgemeester

Bijlage 7 *Digitale nieuwsbrieven*

Bosbeheerplan Ede

Digitale Nieuwsbrief voor bewoners, gebruikers en geïnteresseerden nr. 1, november 2008

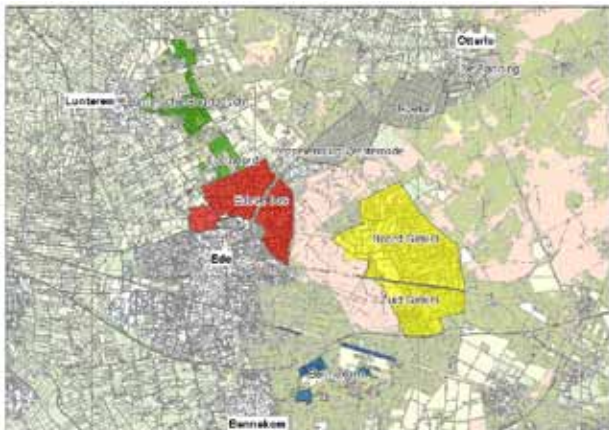
Inleiding

In augustus 2008 is de gemeente Ede gestart met het opstellen van een nieuw bosbeheerplan voor haar bossen. Daarvoor is adviesbureau Borgman Beheer ingeschakeld.

Voor het hele traject is ongeveer een jaar uitgetrokken. Belangrijk uitgangspunt is dat de gemeente zoveel mogelijk bewoners, gebruikers en geïnteresseerden wil betrekken bij het opstellen van het beheerplan. Daarvoor is een structuur bedacht waarbij op een aantal momenten intensief contact is met deze groep betrokkenen. "De Groene Ronde van Ede" was een serie van 6 startavonden, waar mensen hun aandachtspunten en ideeën voor het nieuwe beheerplan naar voren konden brengen. Hiervan is dankbaar gebruik gemaakt. In een vervolgstap, het werken in werkgroepen per deelgebied, gaan we daarmee verder aan de slag.

De deelgebieden:

- Edese Bos (rood)
- Ede Noord en het Luntersche Buurtbosch (groen)
- Noord- en Zuid Ginkel (geel)
- Noord-Oost Ede, incl. De Zanding-Otterlo, Peppenburg & Westerode en Roekel (grijs)
- Bennekom (blauw)

Deze kaart is ook via de website te bekijken.

Startavonden succesvol verlopen

Startavond Noord- en Zuid Ginkel, Natuurcentrum Ede

Het idee achter deze inventariserende ronde van startavonden was drieledig:

- in contact komen met bewoners
- aandachtspunten voor het beheerplan op een rijtje krijgen
- "werven" van werkgroepleden

De opkomst op de startavonden stemde tot tevredenheid. Er zijn 6 avonden georganiseerd waar in totaal ca. 80 mensen zijn geweest. Hieronder een greep uit de belangrijkste aandachtspunten:

Functies van het bos:

- Natuur
- Recreatie
- Houtproductie
- Landschap (afwisseling)
- Cultuurhistorie (lanen, archeologie)
- Kwaliteit van de leefomgeving (aangenaam wonen)
- Bos als indirecte inkomensbron (recreatieondernemers etc.)

Kernbegrippen die op de meeste startavonden naar voren kwamen (enigszins geclusterd):

1. Zonering, diversiteit, samengaan van functies waar mogelijk, accenten leggen
2. Evenwicht, balans (Tegenstrijdige functievervulling tegengaan)
3. Ecologie, aanwezigheid van (zeldzame) soorten, Flora en Fauna, habitats, natuurbescherming, Natura2000
4. Recreatief gebruik, gebruikersgroepen (ook minder validen), recreatieve druk
5. Ontsluiting, paden, routes, wegen, P-plaatsen
6. Educatie, communicatie, voorlichting, demobos, infoborden,
7. Houtoogst
8. Dood hout
9. Exotenbeleid (incl. Prunusbestrijding)
10. Wildbeheer, faunabeheer
11. Rasters, afscheidingen, (rustgebieden)
12. Voorzieningen (banken, afvalbakken, picknickplaatsen)
13. Stilte, rustgebieden, reservaten
14. Cultuur historie, historische waarden
15. Toezicht, handhaving
16. Samenwerking (bijv. met eigenaren omliggende terreinen)

Gespreksleider Cecil Konijnendijk en projectmedewerker Jeroen Oorschot van Borgman Beheer Advies.

Werkgroepen

We zijn blij met de inzet die is getoond om actief deel te nemen aan dit spannende proces.

In totaal hebben ongeveer dertig mensen zich aangemeld als lid van één van de werkgroepen. Er is veel kennis aanwezig waar we graag een beroep op doen. Samen weten we meer, en dat zal ongetwijfeld helpen een evenwichtig beheerplan te maken.

Start werkgroepen

Op 29 november '08 gaan de werkgroepen van start met een "aftrap-bijeenkomst", voor iedereen die zich als werkgroep lid heeft aangemeld. Zij zullen hiervoor worden uitgenodigd.

Raamwerk Beheerplan

Het beheerplan wordt globaal opgebouwd uit een aantal delen.

- Eerst kijken we terug op het gevoerde beheer, door middel van een evaluatie.
- Dan volgt een beschrijving van de actuele situatie van het bos
- Een analyse van de sterke en zwakke punten van het bos geeft inzicht in kansen en mogelijkheden. Zonering (natuur, recreatie, houtproductie) is een goed hulpmiddel om functievervulling in beeld te brengen.
- Vervolgens worden concrete doelen geformuleerd
- Beantwoorden van de vraag: Hoe gaan we de doelen bereiken? De doelen moeten worden vertaald in concrete beheermaatregelen, passend in de verschillende zones.
- De maatregelen worden begroot en tegen het licht van beschikbaar budget gehouden.
- De maatregelen worden in een planning gezet.

Updates website

Op de website is nieuw materiaal beschikbaar gekomen, o.a.

- een kaart met de bossen die door gemeente Ede worden beheerd
- een kaart waarop de deelgebieden zijn aangegeven.
- Resultaten van de startavonden (in steekwoorden)

Kijk op: www.ede.nl, ga naar "Grote Projecten" – dit is een knop in het keuzemenu aan de rechterkant van de pagina; kies dan het project Bosbeheerplan Ede.

COLOFON

Deze digitale nieuwsbrief wordt op de website van de gemeente Ede geplaatst en actief verspreid onder de mensen die voor dit doel hun E-mail adres hebben doorgegeven.

Voor vragen kunt u contact opnemen met:
Projectsecretariaat bosbeheerplan Ede
Borgman Beheer Advies B.V.
ede@borgmanbeheer.nl
06-12686701

November 2008, Ede ©
Borgman Beheer Advies B.V.

Bosbeheerplan Ede

Digitale Nieuwsbrief voor bewoners, gebruikers en geïnteresseerden nr. 2, januari 2009

Werkgroepen van start

In het kader van het opstellen van een nieuw bosbeheerplan voor de gemeentelijke bossen van Ede, zijn de werkgroepen van start gegaan. De werkgroepen gaan zich per deelgebied buigen over het beheer van bos- en natuur van de gemeente Ede. Naast hun deelgebied behandelen de werkgroepen ook nog een algemeen thema, zoals bijv. recreatie, zonering of faunabeheer.

Op 29 november '08 is een "aftrap-bijeenkomst" gehouden voor alle werkgroepleden. Doel van deze bijeenkomst was om kennis met elkaar te maken, iets te horen over bos- en natuurbeheer en over de werkwijze in de groepjes. Bijna 30 personen hebben zich bereid getoond zich in te zetten voor het nieuwe bosbeheerplan. Een groepsfoto staat hierboven afgebeeld.

Excursies

Half december is elk groepje nog het veld in geweest om de situatie in het betreffende deelgebied ter plaatse te bekijken en te bediscussiëren. De verslagen van de verschillende bijeenkomsten zijn te vinden op de website. Het was vaak fris, maar de inbreng en het enthousiasme van de werkgroepleden was er niet minder om. Het was natuurlijk niet mogelijk om het hele terrein uitgebreid te verkennen, maar werkgroepleden kennen hun deelgebied vaak op hun duimpje. Goed om eerst buiten te zijn voordat het bureauwerk begint...

Wethouder Dekker

Wethouder Dekker sprak op 29 november de werkgroepleden toe, tijdens de aftrap-bijeenkomst. Hij benadrukte het belang van de werkgroepen en het draagvlak voor bos- en natuurbeheer dat hierdoor zal groeien. Hij maakte een prachtige vergelijking met de schilderkunst.

In het verleden was het vaak zo dat de gemeente zelf plannen maakte, een schilderij van schets tot uitwerking, en dat bewoners er alleen nog maar een lijstje omheen mochten doen. Hier is de aanpak omgekeerd. Bewoners (werkgroepleden) beginnen met een schets en maken een schilderij. Pas als dat af is gaan we naar de raad en vragen hen om er een lijstje om te doen.

Behoeftte aan goede kaarten

Een plaatje zegt vaak meer dan heel veel woorden. Dat geldt ook voor een bosbeheerplan. We hebben het dan niet alleen over foto's, maar ook over ander soort plaatjes: kaarten. In de werkgroepen wordt regelmatig de kaart erbij gepakt. Het uiteindelijke bosbeheerplan zal naast de tekst dan ook bestaan uit een flink aantal kaarten. Te denken valt aan thematische kaarten, zoals:

- een zoneringskaart waarop wordt aangegeven waar bepaalde bosfuncties vervuld worden en in welke verhouding.
- een recreatiekaart, waarop aangegeven wordt welk type recreatie waar plaatsvindt, waar de voorzieningen zijn en de parkeerplaatsen en hoe bepaalde routes lopen.

GIS – nu wordt het technisch....

Borgman Beheer Advies, het bureau dat de opdracht heeft gekregen om het nieuwe bosbeheerplan te schrijven, maakt gebruik van GIS. "GIS" staat voor Geografisch Informatie Systeem, een toepassing die uitermate geschikt is om kaarten mee te maken. Het mooie is dat achter elke kaart allerlei gegevens schuilgaan in een database. De kaart wordt opgebouwd door koppeling van geografische informatie (een kaart) aan databasenvelden. Doordat zo'n kaart opgebouwd kan worden in lagen, kunnen allerlei gegevens in één oogopslag met elkaar vergeleken worden.

Het is goed om te bedenken dat alle benodigde informatie wel eerst in de database moet belanden. Sommige informatie zit al in een database, vanuit de gemeente Ede, maar zijn misschien niet helemaal up-to-date. Andere gegevens moeten nog worden gemaakt of ingevoerd. Werkgroepleden kunnen gegevens aanleveren of corrigeren, denk bijvoorbeeld aan groeiplaatsen van bepaalde flora, of territoria / leefgebieden van fauna.

Eén van de voorstellen is om intensiever te gaan samenwerken tussen de afdelingen GIS van de gemeente en de afdeling ecologie. Kaarten (geografische informatie / ligging) zijn ook in dit geval de "gemene deler" en door bestanden aan elkaar te koppelen wordt informatie inzichtelijker: handig en zeer bruikbaar voor de bosbeheerder!

Het opzetten van zo'n GIS-samenwerking is wel een flinke klus, waarvoor nu de basis wordt gelegd. In de looptijd van het nieuwe beheerplan zal dit verder gestalte moeten krijgen.

Aankomende bijeenkomsten werkgroepen

De werkgroepen hebben het nog behoorlijk druk. Nog 2 à 3 bijeenkomsten te gaan, dan moeten zij hun inbreng voor het beheerplan hebben geleverd. Borgman Beheer Advies B.V. levert de basis van het bosbeheerplan, zorgt voor afstemming en schrijft in eerste instantie een concepttekst. De werkgroepen gaan nog aan de slag met de volgende vragen / thema's: ecologie / Natura2000, zonerings, stellen van (meetbare) beheerdoelen, formuleren concrete beheermaatregelen, passend in de verschillende zones, kostenraming en planning.

In & om het bos – andere activiteiten

Landschapsbeheer Zuid-Veluwe organiseert regelmatig werkdagen, hieronder een greep uit het aanbod, voor meer informatie, kijk op:

<http://www.geocities.com/landschapsbeheer/werkdagen.html>

31 jan. 2009: Wilgen knotten aan de Halderbrinkweg 25, Bennekom. Coördinatie: Bert van Straten, 0317-410910

14 feb. 2009: Heidebeheer Bennekomse Heide

Coördinatie: Arent Bloemendal
tekstbureaubloemendal@hotmail.com

28 feb. 2009: Celtic Fields, Panoramaweg Bennekom

Onderhoud van dit archeologisch monument, opschonen zodat historisch gebruik weer te zien is. Coördinatie: Henri v.d. Heide, 0318-437698

24 maart 2009: Wildspeuren met Louis Fraanje

In het Westhoffhuis te Lunteren is op dinsdagavond 24 maart as. de jaarlijkse bijeenkomst van de **Vrienden van het Lunterse Buurtbos**. Aanvang is om 19.30 uur. Na het officiële gedeelte zal Louis Fraanje een dialezing houden getiteld: "Wildspeuren op de Veluwe". Iedereen welkom!

*Vos in de lens
gevangen
(foto Louis
Fraanje)*

Updates website

Op de website is nieuw materiaal beschikbaar gekomen, o.a.

- Verslag aftrapbijeenkomst 29 nov. '08
- Verslagen van de excursies per werkgroep

Kijk op: www.ede.nl, ga naar "Grote Projecten" – dit is een knop in het keuzemenu aan de rechterkant van de pagina; kies dan het project Bosbeheerplan Ede.

COLOFON

Deze digitale nieuwsbrief wordt op de website van de gemeente Ede geplaatst en actief verspreid onder de mensen die voor dit doel hun E-mail adres hebben doorgegeven.

Voor vragen kunt u contact opnemen met:
Projectsecretariaat bosbeheerplan Ede; Borgman Beheer Advies B.V.
ede@borgmanbeheer.nl of 06-12686701
Januari 2009, Ede ©. Borgman Beheer Advies B.V.

Bosbeheerplan Ede

Digitale Nieuwsbrief voor bewoners, gebruikers en geïnteresseerden nr. 3, april 2009

Inleiding

De gemeente Ede is bezig met het opstellen van een nieuw bosbeheerplan voor haar bossen. Daarvoor is adviesbureau Borgman Beheer ingeschakeld. Voor het hele traject is ongeveer een jaar uitgetrokken, dat gestart is in augustus 2008. Belangrijk uitgangspunt is dat de gemeente zoveel mogelijk bewoners, gebruikers en geïnteresseerden wil betrekken bij het opstellen van het beheerplan. Daarvoor is een structuur bedacht met werkgroepen. De werkgroepen zijn ingesteld om mee te denken en mee te schrijven aan het nieuwe bosbeheerplan. Werkgroepleden zijn geworven tijdens de informatie-avonden in augustus-oktober 2008. Bijna 30 personen hebben zich toen aangemeld. Er zijn 5 werkgroepen, één per deelgebied.

De deelgebieden:

- Edese Bos
- Ede Noord en het Luntersche Buurtbosch
- Noord- en Zuid Ginkel
- Noord-Oost Ede, incl. De Zanding-Otterlo, Peppelenburg & Westerrode en Roekel
- Bennekom

Uitwisselbijeenkomst Werkgroepen

Na een 5-tal bijeenkomsten per werkgroepje, was het tijd om elkaar weer eens te treffen. Op zaterdag 21 maart jl is op 's Heeren Loo een uitwisseldag gehouden voor en door de werkgroepen die zich de afgelopen maanden hebben ingezet voor het nieuwe bosbeheerplan. De 5 werkgroepen hebben hun bevindingen en ideeën met

betrekking tot hun deelgebied gepresenteerd, voor elkaar en voor de medewerkers van gemeente en Borgman Beheer Advies. Ondanks het hemelsmooie voorjaarsweer was er een heel goede opkomst, wat nog eens bewijst dat het bosbeheer door werkgroepleden belangrijk wordt gevonden.

Werkgroepleden tijdens Uitwisselbijeenkomst 21/3/09

Doel van de uitwisselbijeenkomst voor leden van de werkgroepen was om elkaar op de hoogte te brengen van de bevindingen en om ideeën op elkaar af te stemmen, zodat het beheerplan één geheel gaat vormen. Bureau Borgman Beheer Advies gebruikt de suggesties en input van de werkgroepen bij het opstellen van het beheersplanrapport.

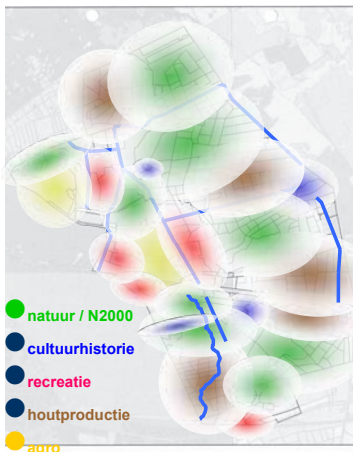
Via de website van de gemeente Ede is het verslag van de Uitwisselbijeenkomst na te lezen.

Beheerplan – de schrijffase

Met alle input die is geleverd via de werkgroepen is een prima basis gelegd. Nu gaat het erom dit goed op papier te krijgen en op elkaar af te stemmen, zodat een kloppend geheel ontstaat. Hiermee is de "schrijffase" aangebroken.

Kern van het beheerplan in aanbouw, op basis van de presentaties van de werkgroepen (21 maart):

- recreatie en natuur zijn de belangrijkste bosfuncties; zonering van de functies en het aanbrengen van functie-accenten is een prima middel om tot optimale functievulling te komen. Het helpt keuzes te maken en kleur te bekennen.
- prunus is een groot probleem dat structureel moet worden aangepakt; waar nodig kan chemische bestrijding daarbij helpen.
- Natuurwaarde kan verder worden verhoogd door meer ecologische verbindingen aan te brengen (bosranden, verbinden kleine heideveldjes)
- Recreatieve voorzieningen goed op elkaar afstemmen. Routes voor verschillende gebruikersgroepen verbeteren of herzien.
- houtproductie is prima, maar het mag niet ten koste gaan van andere functies. Houtproductie is geen doel op zich, eerder een middel. En de manier waarop is erg belangrijk (liever niet met grote machines)
- er is behoefte aan één of meer speelbossen. Dat kan op verschillende manieren worden ingevuld, van "een bos waar je in kunt spelen" tot een ware uitdaging met hoogteparcours en andere speel-inrichtingen
- het beleid met betrekking tot lanen moet verder worden uitgewerkt. Er is behoefte aan een visie en een plan.

Voorbeeld van Zonering, zoals voorgesteld door de werkgroep Noord- en Zuid-Ginkel.

Goedkeuringsprocedure

Als het concept beheerplan is geleverd, gaat het via een aantal stappen door de "goedkeuringsprocedure". Burgemeester en wethouders en de gemeenteraad hebben een belangrijke rol bij de goedkeuring en bij het aanbrengen van eventuele wijzigingen. Als het plan eenmaal is goedgekeurd, is er sprake van vastgesteld beleid: de basis voor het bosbeheer vanaf dat moment. Het concept beheerplan wordt voor de zomer geleverd.

COLOFON

Deze digitale nieuwsbrief wordt op de website van de gemeente Ede geplaatst en actief verspreid onder de mensen die voor dit doel hun E-mail adres hebben doorgegeven.

Voor vragen kunt u contact opnemen met: Borgman Beheer Advies ede@borgmanbeheer.nl of via 06-20510988

April 2009, Ede ©
Borgman Beheer Advies B.V.

▲ Meer geleidelijke overgangen en verbindingen (foto: Maarten Zijp, werkgroep NZ Ginkel)

► Werkgroep Noord-Oost Ede/ Otterlo vraagt aandacht voor lanen en de aangrenzende opstand (foto Maarten Markus)

Begeleidingsgroep - denktank

De gemeente stelt de betrokkenheid van de werkgroepleden zeer op prijs. De gemeente heeft behoefte aan een denktank, want wie heeft de wijsheid in pacht? Samen zijn we wijzer dan alleen. Er zit veel expertise en kennis bij de werkgroepleden. Het is dan ook een logische vervolgstap om de werkgroepleden betrokken te houden bij het beheerplan, ook in de uitvoeringsfase. De gemeente denkt aan een begeleidingsgroep of – commissie. Hoe dat precies moet gaan functioneren, moet nog worden uitgedacht. Maar Wethouder Dekker is vast van plan om de enthousiastelingen uit de werkgroepen niet zomaar meer los te laten, zo heeft hij op 21 maart reeds aangekondigd.

Updates website

Op de website is nieuw materiaal beschikbaar gekomen. Kijk op: www.ede.nl, ga naar "Grote Projecten" – dit is een knop in het keuzemenu aan de rechterkant van de pagina; kies dan het project Bosbeheerplan Ede.

Bosbeheerplan Ede

Digitale Nieuwsbrief voor bewoners, gebruikers en geïnteresseerden nr. 4, juni 2009

Inleiding

De gemeente Ede is bezig met het opstellen van een nieuw bosbeheerplan voor haar bossen. Daarvoor is adviesbureau Borgman Beheer ingeschakeld. Voor het hele traject is ongeveer een jaar uitgetrokken, dat gestart is in augustus 2008. Belangrijk uitgangspunt is dat de gemeente zoveel mogelijk bewoners, gebruikers en geïnteresseerden wil betrekken bij het opstellen van het beheerplan. Daarvoor is een structuur bedacht met werkgroepen. De werkgroepen zijn ingesteld om mee te denken en mee te schrijven aan het nieuwe bosbeheerplan. Er zijn 5 werkgroepen, één per deelgebied.

De deelgebieden:

- Edese Bos
- Ede Noord en het Luntersche Buurtbosch
- Noord- en Zuid Ginkel
- Noord-Oost Ede, incl. De Zanding-Otterlo, Peppelenburg & Westerrode en Roekel
- Bennekom

Beheerplan – de schrijffase bijna afgerond

Met alle input die is geleverd via de werkgroepen is een prima basis gelegd. Nu gaat het erom dit goed op papier te krijgen en op elkaar af te stemmen, zodat een logisch geheel ontstaat. Dat blijkt nog geen gemakkelijke opgave, maar we zijn bijna zo ver dat er een versie is waarover consensus bestaat. Het gaat nu nog om de puntjes op de i. Daarvoor hebben we de werkgroepleden weer nodig, want zij zullen per werkgroep een concept van het beheerplan van commentaar voorzien.

Mission statement

Het *mission statement*¹ voor beheer van bos en natuur in de Gemeente Ede is in dit plan als volgt geformuleerd: **Het bieden van een structuurrijk, divers en natuurlijk bos, dat op duurzame wijze beheerd wordt, conform vigerend overheidsbeleid en regelgeving, zodat het zijn functies (naast natuur, houtproductie en recreatie ook cultuurhistorie en educatie) nu en in de toekomst optimaal kan vervullen.**

Beheermaatregelen TOP-10

Voor wie niet zo lang kan wachten, hier een voorproefje op het beheerplan: de tien belangrijkste beheermaatregelen (in willekeurige volgorde):

1. Prunusbestrijding
2. Project- en beheer administratie; kaartgericht werken
3. Taskforce GIS
4. Taak- en rolverdeling medewerkers helder stellen
5. Samenwerking met ecologen (en GIS-afdeling) bewerkstelligen / structureren
6. Monitoring & evaluatie gevoerde beheer en vaststellen 0-situatie
7. Verder gaan met participatie (o.a. begeleidingscommissie)
8. Plan voor inzet vrijwilligers en stagiaires (stage-opdrachten voor scholieren / studenten, maatschappelijke stages en vrijwilligers)
9. Opstellen integraal beleid natuurbeheer ("Masterplan", inclusief bosbeheer, natuurontwikkeling, flora & faunabeheer, begrazing, etc.)
10. Bosbrandpreventie

Zoals u ziet is het lang niet alleen de "bosbouw-techniek" die aandacht heeft gekregen. Ook (organisatorische) randvoorwaarden zijn benoemd en krijgen aandacht.

¹ Lange-termijn doelstelling.

Laatste bijeenkomsten werkgroepen

In april is er nog een kaartworkshop geweest voor de kaartenmakers uit de werkgroepen. Helaas was de opkomst daar wat laag. Ook zijn we nog eens met de liefhebbers het veld in geweest, op bosbeelden-excursie.

We begonnen met een bles-oefening met lintjes. De opdracht was: kies de mooiste boom. Dat is voor iedereen een andere, en dat is maar goed ook. Wat daaruit naar voren kwam is dat je feitelijk eerst moet weten wat je wilt met het bos, een keuze moet maken. Alleen als je verwachtingen helder (en realistisch) zijn, kun je gericht blesen. Loofbos of bos met een redelijk aandeel loofhout werd beter gewaardeerd dan donker naaldhout. Toch mag er hier en daar best een donker naaldhoutbosje overblijven, voor het contrast en de diversiteit. Exoten hoeven er niet in alle gevallen uit. Een larix, een Amerikaanse eik, en vooral een douglas op zijn tijd ziet men graag. Dus alleen daar waar ze inheemse soorten in het nauw drijven, mogen exoten worden gekapt / gedund. Ander verhaal is de prunus. Hoewel het prille voorjaarsgroen er aantrekkelijk uit ziet, moet de prunus veel meer onder controle worden gehouden.

Uniek proces

De participatieve aanpak, zoveel mensen die meedenken en meepraten, is dat nu niet ingewikkeld? Soms wel een beetje, maar het loont de moeite! Het resultaat is een realistisch beheerplan dat op steun van de werkgroepleden kan rekenen en dat aansluit bij hun streefbeeld en wensen. De gemeente heeft zich kwetsbaar en open op durven stellen, waardoor goede analyses zijn gemaakt over bosgebruik en bosbeheer. Daar kunnen we zeker verder mee!

Artikel

Nu het proces bijna ten einde is, zijn we bezig onze ervaringen als gemeente, als adviseurs en als werkgroepleden met betrekking tot dit project op papier te zetten, in de hoop dat het ook andere bouseigenaren en proactieve bosgebruikers kan inspireren. De bedoeling is een artikel te maken en dat aan te bieden aan de vakpers. Zo kan Ede de traditionele voortrekkersrol weer waarmaken!

Bosdag voor de raad

Het zomerreces bij de gemeente wordt van oudsher ingeluid met de Bosdag. Op deze Bosdag zal het concept bosbeheerplan worden gepresenteerd aan de aanwezige raadsleden. Vervolgens kan, na de zomervakantie, de goedkeuringsprocedure worden gestart. Zodra het plan officieel is goedgekeurd, kan de begeleidingsgroep haar werk beginnen.

Begeleidingscommissie

De gemeente stelt de betrokkenheid van de werkgroepleden zeer op prijs. Er zit veel expertise en kennis bij de werkgroepleden. Het is dan ook een logische vervolgstap om de werkgroepleden betrokken te houden bij het beheerplan, ook in de uitvoeringsfase. De gemeente heeft inmiddels de "spelregels" voor de begeleidingscommissie uitgewerkt. Taken van de begeleidingscommissie zijn: het toezien op correcte uitvoering van het beheerplan, het geven van advies en het ondersteunen bij verdere uitwerking van deelplannen. Wie interesse heeft om zitting te nemen in de begeleidingscommissie, kan contact opnemen via rinus.boortman@ede.nl Er is plaats voor maximaal 25 personen. In principe hebben degenen die aan de werkgroepen hebben deelgenomen een streepje voor, maar ook andere geïnteresseerden mogen reageren.

COLOFON

Deze digitale nieuwsbrief wordt op de website van de gemeente Ede geplaatst en actief verspreid onder de mensen die voor dit doel hun E-mail adres hebben doorgegeven.

Voor vragen kunt u contact opnemen met: Borgman Beheer Advies ede@borgmanbeheer.nl of via 06-20510988.

Juni 2009, Ede ©
Borgman Beheer Advies B.V.

Bijlage 8 Begrippenlijst bos en natuur

Samengesteld door Borgman Beheer Advies, ten behoeve van de werkgroepen Gemeente Ede

Aftakelingsfase

Stadium van een boom dan wel bosopstand waarin het afstervingsproces de bijgroei overtreft met als resultaat een in verval geraakte bosopstand (veel staand en liggend dood hout).

Agrarische cultuurlandschappen

Dit zijn landbouwgebieden die door de mens zijn gemaakt en die nu belangrijk zijn voor de natuur. Bijvoorbeeld weilanden waar weidevogels broeden.

Agrarisch natuurbeheer

Een natuurvriendelijke manier van landbouw. De natuur is er vaak belangrijker dan de opbrengst.

A-locaties

Vanuit het oogpunt van natuurbehoud zijn in Nederland 242 bossen met een oppervlakte van minder dan tien tot enkele honderden hectares aangewezen als meest natuurlijke voorbeelden van alle in Nederland voorkomende bostypen: de "A-locaties bos". Het beleid is hier gericht op het verder laten ontwikkelen naar een zo representatief mogelijk voorbeeld van natuurlijk bos. In het Edese bos bevindt zich een zogenaamde A-locatie.

Afzetten

Het vlak boven het maaiveld afzagen of afhakken van bomen en struiken, meestal met als doel om regeneratie te verkrijgen middels het opnieuw uitlopen van de stomp of stobbe.

Bedekkingsgraad

Projectie van de vegetatie (vertikaal) als percentage van de oppervlakte van de betreffende oppervlakte-eenheid. Dit heeft betrekking op zowel kruiden, heesters als bomen. De methoden om het te bepalen zijn verschillend (via schattingen, steekproefsgewijs, statistische methoden).

Beheerdoel

(planmatig beheer) Beheerdoelen volgen uit de visie en zijn evalueerbaar. Bijvoorbeeld verhogen van dood hout.

Beheereenheid

In technische zin is een beheereenheid de kleinste aaneengesloten oppervlakte binnen een gebied waarop een zelfde beheerregime wordt toegepast.

Beheerpakket

Een beheerpakket is een in de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (SAN) vastgelegde omschrijving van de te behalen natuurdoelen, terreinkenmerken en beheervoorschriften; In Subsidieregeling Natuurbeheer (SN) wordt daar onder verstaan een combinatie van planten- en/of diersoorten die in een terrein voorkomen, beheervoorschriften en terreinkenmerken.

Beheerplan

Plan waarin strategische en operationele doelen zijn geformuleerd en welke doelen de basis vormen voor de jaarlijkse werkplannen.

Bijgroei

De volumetoename aan hout per oppervlakte-eenheid per jaar (in kubieke meters per hectare per jaar).

Biodiversiteit

Rijkdom aan soorten en/of ecosystemen en/of complexen van ecosystemen. De definitie kan zeer breed worden geïnterpreteerd, vanaf het niveau van genen tot op het niveau van systemen

Biomassa

Biomassa is de massa gevormd door levende en dode biologische organismen. Tegenwoordig wordt de term biomassa ook gebruikt voor houtsnippers of -chips die worden gebruikt voor opwekking van energie of warmte.

Biotoop

Verschillende omschrijvingen zoals een vegetatietype waarin een soort voorkomt, een woongebied van een groep van organismen, of een ruimtelijke eenheid met daarin een karakteristieke samenstelling van soorten.

Blessen

Het merken van bomen die verwijderd dienen te worden. Vroeger ging dat met een blesmes, maar tegenwoordig wordt steeds vaker verf (spuitbus) gebruikt.

Bodemprofiel

Het geheel van een in een bodem te onderscheiden horizonten (lagen) met karakteristieke kenmerken.

(Boeren) geriefhout

Gebruikshout (uit boerengeriefbosjes en houtwallen), dat veelal in het verleden werd aangelegd voor de productie van hout voor afrasteringen, meubelhout, constructiehout voor schuren e.d.

Boniteit

Maat voor de kwaliteit van de groeiplaats, uitgedrukt in Romeinse cijfers. Dit wordt bepaald door de hoogte van een boom in meters op x-jarige leeftijd.

(Beuken) Boombos

Lokale naam voor bos (op de Veluwe) dat bestaat uit opgaande beuken, dat ontstaan is uit eeuwenlang beheer door mensen. De vorm van de bomen wijst op een vroeger beheer als hak-hout, dat via een spaartelgenbos tot het huidige opgaande bos werd omgevormd.

Boomcontrole

Visual Tree Assessment (VTA) ofwel visuele boomcontrole, controleren van de vitaliteit van een boom. De resultaten (en evt. risico's) worden vastgelegd in een rapport. Zie ook Zorgplicht.

Boomdiameter

Diameter van een boom gemeten op borsthoogte (1,3 m).

Boomfase

Fase volgend op de stakenfase, waarin de groei gericht is op de aanwas (diktegroei) en de lengtegroei afneemt. Tevens wordt deze fase gekenmerkt met het begin van bloei en vruchtvorming.

Bos

Ieder aaneengesloten bosterrein van minimaal 10 are of een rijbeplanting van meer dan 20 bomen (buiten de bebouwde kom Boswet) - of - Een min of meer natuurlijke levensgemeenschap waarin boomvormende soorten aspectbepalend zijn.

Bosaanleg

In de huidige context wordt onder bosaanleg vooral het bebossen van landbouwgronden verstaan, omdat vanuit het beleid bosaanleg van landbouwgronden als speerpunt wordt gezien

Bosbijproduct

Alle producten van het bos niet zijnde hout. Men kan hierbij denken aan paddestoelen, honing, wild, vruchten etc.

Bosklimaat

Het microklimaat in een bos dat zich kenmerkt door minder schommelingen in vochtigheidsgraad, temperatuur en wind, en dat vooral wordt beïnvloed door de vegetatie en morfologie.

Bosreservaat

In deze reservaten worden spontane natuurlijke ontwikkelingen (door onderzoekers) gevolgd na het staken van het bosbouwkundig beheer. Soms wordt wel nog inleidend beheer gevoerd of worden exoten verwijderd.

Bostype

Bosvegetatie-eenheid met een bepaalde samenstelling en structuur .

Bronsttijd

Periode wanneer dieren paren. Tijdens de bronsttijd, eind september begin oktober, bestaat de kans een edelhert te horen en te zien.

Bufferzone

Een zone tussen een te beschermen gebied en het gebied waar de bedreiging vanuit gaat met als doel het nivelleren van negatieve invloeden van buiten. Het begrip bufferzone wordt breed gebruikt en geïnterpreteerd.

Cambium

Het cambium is een weefsellaag in planten (bomen en struiken), van waaruit de diktegroei plaatsvindt. In een dwarsdoorsnede van een stengel is het cambium te zien als een ringvormige laag delingsweefsel, waar nieuwe procambiumcellen gemaakt worden. Naar binnen veranderen de procambiumcellen in bastweefsel en naar buiten veranderen ze in houtweefsel.

Chopperen

Het zoveel mogelijk verwijderen en afvoeren van vegetatie en strooisel d.m.v. diep wegmaaien (diep maaien of plagen in situaties waarbij de strooisellaag niet meer dan 2 cm bedraagt).

Climaxvegetatie

Eindstadium van de vegetatie-ontwikkeling op een bepaalde plaats, die afhankelijk is van de standplaatsfactoren (bodem, klimaat, grondwater en specifieke locale condities).

Concurrentiekracht

De mate waarin een soort/individu kan profiteren van een (extra) hoeveelheid licht, vocht of voedsel ten opzichte van de omringende soorten of individuen.

Corridor

Al dan niet natuurlijke verbindingzone tussen twee gebieden. Een corridor kan breed (honderden meters) en smal zijn afhankelijk van de functie die een corridor heeft.

Diameter (DBH):

Diameterborsthoogte, de diameter (cm) van een staande boom gemeten op 1.30 m boven maai-veld.

Doelsoort

Soort waarvoor bijzondere aandacht vanuit het natuurbeleid nodig is vanwege het huidige (inter)nationale voorkomen en die dient als toetssteen voor de realisatie van de ecologische hoofdstructuur. Soort die de uiteindelijke biotische kwaliteit van het natuurdoeltype bepaalt (toetssteen).

Dood hout

De aanwezigheid van dood hout in het bos is een levensvoorwaarde voor een aantal specifieke plant- en diergroepen. In Nederland is tussen de 24% en 40% van de in het bos levende ongewervelde diersoorten afhankelijk van dood hout; bijvoorbeeld omdat zij als larve van dood hout leven. Sommige subsidiepakketten eisen een bepaalde hoeveelheid aan dood hout.

Dunning

Het verwijderen van bomen (d.m.v. kappen, uitkap, zagen, lieren en ringen) in een bosopstand met als doel (1) de aanwas te concentreren op gewenste exemplaren, (2) gewenste soorten te bevoordelen, (3) ongewenste soorten te verwijderen, (4) de lichtinval op de bodem te vergroten om zodoende de bodemvegetatie en natuurlijke verjonging te bevorderen, (5) de stabiliteit van de bosopstand te vergroten, (6) de soortenrijkdom en structuur te verbeteren.

Ecologische Hoofdstructuur (EHS)

Het samenhangend netwerk van in (inter)nationaal opzicht belangrijke, duurzaam te behouden ecosystemen, zoals opgenomen in het Natuurbeleidsplan en Structuurschema Groene Ruimte. M.a.w. een stelsel van natuurgebieden en ecologische verbindingzones (corridors).

Ecologische verbindingzones

Ecologische verbindingzones vormen een essentieel onderdeel van de ecologische hoofdstructuur (EHS) met als doel de afzonderlijke kerngebieden met elkaar te verbinden tot een samenhangend ecologisch netwerk.

Ecosysteem

Een ecologische eenheid die bestaat uit een complex systeem van interacties tussen levende groepen (planten, dieren, schimmels en micro-organismen) en de omgeving waarin ze leven.

Effectgerichte Maatregelen (EGM)

Maatregelen die worden genomen in het kader van het Overlevingsplan Bos en Natuur en gefinancierd vanuit de subsidieregeling EGM: maatregelen met als doel het tegengaan van de negatieve gevolgen van verzuring, vermesting en verdroging in bossen en natuurterreinen. Dit kunnen maatregelen zijn van uiteenlopende aard, biotisch en abiotisch, zoals mineralen toediening, plaggen, omvormen soortensamenstelling van een bosopstand, etc.

Eindkap

Kap die plaatsvindt aan het einde van een rotatie. Eindkap vindt plaats bij vlaktegewijs beheer volgens het kaalkap systeem.

Eutrofiëring

Verrijken van een milieu door voedingsstoffen (zie ook vermesting).

Eutroof

Voedselrijk.

Exoot

Soort die door de mens in een gebied is geïntroduceerd en daar niet van nature thuishoort. Douglasspar, Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik en Japanse lariks zijn de meest voorkomende exotische bomen en struiken in de Nederlandse bossen. De Amerikaanse vogelkers ('bospest') is aan het begin van de 20e eeuw op veel plaatsen aangeplant en heeft zich later spontaan over andere bossen verspreid.

Extensieve begrazing

Begrazing waarbij minder dan de jaarlijkse productie aan biomassa wordt geconsumeerd.

Flora- en Faunawet

Deze wet heeft tot doel in het wild levende planten en dieren te beschermen met het oog op instandhouding van soorten (soortenbescherming). Dit geldt zowel binnen als buiten natuurterreinen, de EHS of andere terreinen die in het kader van het natuurbeleid gelabeld zijn. In gebieden waar een ruimtelijke ingreep wordt overwogen, is het verplicht een inventariserend onderzoek te doen naar de aanwezigheid van natuurwaarden en wettelijk beschermde soorten. Voor het bos- en natuurbeheer betekent de Flora- en Faunawet bijvoorbeeld dat vogels en andere dieren niet opzettelijk "verontrust" mogen worden, hetgeen "zorgvuldig werken" vereist. (zie ook Gedragscode Zorgvuldig Bosbeheer).

FSC (Forest Stewardship Council)

FSC, de Forest Stewardship Council (Raad voor Goed Bosbeheer), is een internationale organisatie, opgericht in 1993, die verantwoord bosbeheer stimuleert. FSC stelt wereldwijde standaarden voor bosbeheer op, met daaraan gekoppeld een keurmerk. Basis voor deze standaarden, die per land of regio verder worden uitgewerkt, zijn de 10 FSC-principes voor goed bosbeheer. Als boseigenaren zich aan de FSC standaarden houden kan hun bos worden gecertificeerd. Onafhankelijke controleurs zien toe op naleving van de regels. (<http://www.fscnl.org/nl>)

Gedragscode Zorgvuldig Bosbeheer

Op de Verbodsbepalingen van de Flora- en Faunawet bestaat een uitzondering: Het Besluit Vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten. Dit besluit maakt de uitvoering van regulier bosbeheer mogelijk via een vrijstelling, onder voorwaarde dat gewerkt wordt volgens een door

de minister van LNV goedgekeurde gedragscode. Degene die boswerkzaamheden laat uitvoeren moet ten genoegen van de handhaver kunnen aantonen dat hij handelt conform deze gedragscode.

(<http://www.natuurbeheer.nu/media/File/GedragscodeZorgvuldigBosbeheer2005.pdf>)

Geïntegreerd Bosbeheer

Geïntegreerd bosbeheer (multi-functioneel bosbeheer) is een beheervorm waarbij de functies houtproductie, natuur, recreatie en landschap in meer of mindere mate gelijktijdig worden gerealiseerd met behulp van natuurvolgende beheermethodes.

Gesloten bos

Bos met een bedekkingspercentage (bedekkingsgraad) van het kronendak van minimaal 60%.

Geveld rondhout

Gevelde en van zijtakken ontdaan, niet gezaagd en onbekapte boomdelen.

Groeiplaats

De plek waar een soort groeit en welke gekenmerkt wordt door abiotische factoren, m.n. bodem, grondwater en (micro-)klimaat.

Groepenkap

Het in groepsverband vellen van bomen, veelal met meestal het doel natuurlijke verjonging te stimuleren zonder het bosklimaat nadelig te beïnvloeden. De oppervlakte is doorgaans 1 tot 3 maal de hoogte van de omringende opstand. Groepenkap wordt ook toegepast zonder direct natuurlijke verjonging als doel, maar bijvoorbeeld voor structuurverbetering of biotoopverbetering.

Grondvlak

De totale oppervlakte van de doorsneden van boomstammen op borsthoogte van alle bomen, uitgedrukt in vierkante meters per hectare.

Grondwatertrap

Een grondwatertrap is een getal van I t/m IX dat uitdrukking geeft aan de hoogste en laagste grondwaterstand.

Habitat (leefomgeving)

natuurlijk woongebied van een organisme of een levensgemeenschap.

Hakhout

Vorm van bosbeheer waarbij de stam al vroeg wordt afgezet. Hierna worden de takken om de 6-20 jaar afgehakt tot op de stoof of stobbe. Op deze wijze kan een zeer hoge ouderdom van de bomen verkregen worden. Bij het achterwege blijven van het hakhoutbeheer groeien de stobben uit tot vaak grillige meerstammige bomen.

H/D verhouding

Maat van stabiliteit van een boom. Deze eigenschap van een boom wordt uitgedrukt in de slankheidsgraad of hoogte/diameterverhouding. Dit verhoudingsgetal wordt bepaald door de hoogte (in cm) te delen door de diameter op borsthoogte (ook in cm).

Heide

Het begrip “Heide” staat wetenschappelijk voor een vegetatietype dat wordt gedomineerd door altijdgroene dwergstruikjes. In ruimere zin zien we de heide als een landschapstype met heidevlakten, stuifduinen, vennen en naaldbomen. We onderscheiden droge en natte heide. Deze vegetaties worden door verschillende vormen van menselijk beheer in stand gehouden (begrazing, maaien, afplaggen, branden). Zonder actief beheer evolueert de standplaats naar een Dennen-Eikenbos.

Hittescheuren

Vooraf bij fijnspar ontstaan soms laat in warme zomers hittescheuren. Deze zijn het gevolg van spanningen tussen de buitenste, drogere en de binnenste, meer waterrijke spintlagen.

Hoogdunning

Het bewust ingrijpen in het heersende kronendak, met als doel meer groeiruimte te creëren voor de bomen die de eindopstand moeten vormen. De aanwas wordt daardoor steeds meer op de beste bomen geconcentreerd. Hoogdunning is de tegenpool van laagdunning, waarbij vooral in de tweede kronenlaag wordt ingegrepen.

Houtvoorraad

Het staande of werkelijke volume aan hout in kubieke meters dat volgens de opbrengsttabel, dan wel meting in een opstand dan wel anders gedefinieerde oppervlakte voorkomt.

Houtwal

Met bomen en struiken beplante wal.

Indicatorsoort

Een soort die karakteristiek is voor een bepaald milieu en als zodanig kan aangeven wat de milieucondities zijn. Vaak worden deze soorten gebruikt bij het bepalen dan wel monitoren van de kwaliteit van het (leef)milieu.

Inheemse soort

Soort die van nature in een gebied en/of land voorkomt of voorkwam. Dit is het tegenovergestelde van exoot. Inheemse bomen zijn het meest verbreid: eik, berk en grove den.

Inventarisatie

(Bos)inventarisatie: Inventarisering van terreinkenmerken ten behoeve van het bosbeheer. (bijv. Flora en fauna-inventarisering: check op het voorkomen van bepaalde plant- en diersoorten).

Kaalkap

Het vellen van alle bomen op een bepaalde oppervlakte eenheid, veelal van aanzienlijke afmetingen. Dit is de tegenhanger van bijvoorbeeld kleinschalige kap als groepenkap of uitkap.

Korthoutmethode

Het gevelde hout wordt bij de stobbe gesnoeid en gekort in sortimenten.

Kwel

Water dat uit de grond omhoog komt, veelal door ondergrondse grondwater stromingen als gevolg van drukverschillen.

Laagdunning

Het verwijderen van bomen die geen sterke concurrentiepositie innemen en zich vaak onder het heersende kronendak bevinden (de verliezers).

Langhout

Geveld rondhout dat nog niet voor een bepaald gebruiksdoel is gereed gemaakt. Geriefhout valt bij deze indeling niet onder het begrip langhout.

Langhoutmethode

Het geveld hout wordt bij de stobbe gesnoeid en in zijn volle lengte naar de trekkerspaden of boswegen gesleept, om aldaar te worden gekort in sortimenten, of als langhout te worden afgevoerd naar een centrale verwerkingsplaats.

Levensgemeenschap

Functioneel complex van verschillende soorten organismen die tezamen in één milieu voorkomen en die relationeel met elkaar verweven zijn.

Lichtboomsoort

Een boomsoort die relatief veel licht nodig heeft voor zijn ontwikkeling. Bij beschaduwung stagneert de groei, wat tot afsterven kan leiden. Kronen van volwassen exemplaren laten op hun beurt weer veel licht door.

Lichtingskap

Het verwijderen van bomen middels een sterke dunning met als doel meer licht in de opstand te laten doordringen, waardoor een sterkere mineralisatie optreedt, en verjonging en biomassa onder het heersende kronendak toeneemt.

Mantelzone

Een vanaf de bodem oplopende rand rondom de 'kern' van een bos, die grotendeels of geheel uit struiken bestaat en die vele meters hoog kan zijn.

Menging

Een opstand die voor minimaal 10% bestaat uit een andere soort dan de hoofdboomsoort. (bron: Programma Beheer)

Bos waarin minstens 20% van de kroonprojectie van de bomen van een andere soort is dan de hoofdboomsoort. De verschillende soorten kunnen groepsgewijs of individueel gemengd zijn. (bron: Buiting)

Middenbos

Combinatie van hakhoutbos en opgaande bos, d.w.z. hakhout met overstaanders.

Multifunctioneel Bosbeheer

Bosbeheer waarbij meerdere functies worden gecombineerd. Zie ook Geïntegreerd Bosbeheer.

Nationale Parken

Het instellen van nationale parken gebeurt op grond van een internationale afspraak. Het doel van deze afspraak is om grote natuurgebieden te behouden, die een of meer belangrijke ecosystemen vertegenwoordigen. In Nederland is een nationaal park een natuurgebied van ten minste duizend hectare, met een karakteristiek landschap en bijzondere planten en dieren. Het

beheer van een nationaal park is gericht op natuurbehoud en -ontwikkeling, natuurgerichte recreatie, educatie en voorlichting, en op onderzoek. De eerste twee nationale parken van Nederland (De Hoge Veluwe en Veluwezoom) zijn in de jaren dertig ontstaan op particulier initiatief. De andere zeventien parken zijn sinds de jaren tachtig officieel ingesteld door de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). Samen vormen zij het stelsel van nationale parken. De nationale parken vormen het visitekaartje van de natuur in Nederland. Ze zijn onderdeel van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), het nationale netwerk van natuurgebieden.

Nationale landschappen

Dit zijn gebieden met bijzondere waarden en een eigen identiteit, die karakteristiek zijn voor Nederland, en waar wonen, werken, recreëren, natuur en landschap samen gaan. Het gaat daarbij om grotere eenheden waarbinnen het geheel van steden, dorpen, landschap, natuur en cultuurhistorie om samenhangend beleid vraagt.

(<http://www.nationalelandschappen.nl>)

Natura2000

De Europese Unie heeft een zeer gevarieerde en rijke natuur, die van grote biologische, esthetische en economische waarde is. Om deze natuur te behouden heeft de Europese Unie het initiatief genomen voor Natura 2000. Dit is een samenhangend netwerk van beschermde natuurgebieden. Voor Nederland gaat het in totaal om 162 gebieden. De provincie (Gelderland) heeft een trekkersrol voor het aanwijzen van bijv. N2000-gebied de Veluwe. Op dit moment wordt gewerkt aan een beheerplan voor dit N2000-gebied.

Natuurdoeltypen

Type natuur dat men voor een bepaald gebied als voor ogen heeft.

Natuurlijke verjonging

Verjonging ontstaan uit op natuurlijke wijze verspreid zaad.

(Natuur) Omvorming

Treffen van inrichtings- en beheermaatregelen in half-natuurlijke of multifunctionele natuurgebieden met als doel deze gebieden te doen ontwikkelen tot nagenoeg of begeleid natuurlijke natuurgebieden.

Natuurwaarde

De maatschappelijke betekenis die op basis van criteria aan een bepaalde samenstelling van een ecosysteem wordt toegekend.

Niche

Een "vrije" ruimte binnen een groeiplaats of ecosysteem (met eigen specifieke biotische en abiotische eigenschappen), welke geschikt is voor een specifiek organisme.

Omloop (rotatie)

De tijdspanne tussen verjonging en eindkap, een begrip uit met name het kaalkapsysteem.

Omslagpunt

Moment in de ontwikkeling in jong bos waarop de natuurlijke takafstoting van dominante bomen tot ongeveer 2/5 van de verwachte eindhoogte (S-waarde) is gevorderd. Dit is het moment waarop de eerste dunning moet worden uitgevoerd om ervoor te zorgen dat volwassen bomen een voldoende diepe levende kroon behouden.

Omvorming

Bosbouwkundige ingrepen in monocultures (bos) waardoor er meer structuur en variatie in leeftijd en in soorten voorkomt. Dunning is een belangrijk instrument voor omvorming.

Onrendabele dunning

Dunning waarbij de kosten hoger zijn dan de opbrengsten.

Open bos

Bos met een kronenprojectie van tussen de 20 en 60%.

Opkronen (opsnoeien)

Snoeien van levend takken waardoor de kroon van de boom van onderaf wordt verkleind. Wordt ingezet voor het verkrijgen van takvrij kwaliteitshout.

Overstaander

Boom die bij velling gespaard is gebleven en volledig vrij staat en die veelal tot doel heeft als zaadbron voor de natuurlijke verjonging te fungeren (zie ook schermboomen).

Parklandschap

Landschap met groepjes bomen en veel open plekken.

Productiebos

Bos, dat wordt aangeplant voor houtkap.

Pionier

Soort die zich als eerste en veelal massaal op een groeiplaats vestigt. Dit zijn meestal licht-minnende soorten

Plaggen

Plaggen houdt in dat het grootste deel van de mineralen, samen met het strooisel en de humusrijke bovengrond verwijderd wordt (meestal ongeveer 5-10 cm).

Podzol

De podzol is een bodemtype dat in de schrale dekzandgronden in Noord-Europa, waar een neerslagoverschot heerst, veelvuldig voorkomt. Een podzolbodemprofiel is herkenbaar door een toplaag van humusrijke grond, waaronder een bleekgrijze (uitspoelings)laag, daaronder een donkere (inspoelings)laag en geheel onderop de oorspronkelijke bodem. Een podzol is ontstaan door een eeuwenlang proces van uitspoeling en inspoeling in leemarm dekzand.

Potentiële (natuurlijke) vegetatie (PNV)

Vegetatie die op een bepaalde groeiplaats uiteindelijk tot ontwikkeling komt als resultaat van natuurlijke processen, dus zonder beïnvloeding van de mens. De PNV kan gebruikt worden als referentie bij streefbeelden.

Rabat

Verhoogd kweekbed waar de kweekcondities beter zijn of een dijkje waarop bomen geplant zijn; vaak in natte gebieden of gebieden die een deel van het jaar nat zijn.

Ringen

Het rondom een boom verwijderen van de bast (tot/met cambium) met als doel de neerwaartse sapstroom te onderbreken met als gevolg dat de boom afsterft. Het ringen is een manier om de vorming van (staand) dood hout te realiseren.

Rode lijst

De nationale lijst van verdwenen, ernstig bedreigde, bedreigde, kwetsbare en gevoelige dier- en plantensoorten, waaraan bijzondere aandacht moet worden besteed voor de instandhouding.

Rondhout

Sortiment, waarin het hout niet beslagen, gekloofd of gezaagd op de markt komt.

Schaduwboomsoort

Boomsoort die met name in het jeugd stadium veel schaduw verdraagt en dit ook vaak voor verjonging nodig heeft, vervolgens geleidelijk naar meer licht in de bovenlaag toegroeit. Dergelijke soorten hebben gewoonlijk een dicht bladerdek en geven daardoor veel schaduw, zoals bijvoorbeeld beuk.

Schermboom

Volledig vrijstaande boom die veelal tot doel heeft bescherming te bieden aan de verjonging (al dan niet geplant) en als zaadbron te dienen voor de natuurlijke verjonging. Het aantal bomen is groter dan in het geval waarbij men spreekt van overstaanders.

Schermkap

Kap waarbij 10 tot 30 bomen per hectare gespaard blijven om te dienen als scherm voor verjonging, dan wel voor andere doeleinden.

Schijnwaterspiegel

Waterspiegel ontstaan door waterstagnatie in een gebied met een ondoorlatende laag.

Schilschade

Het plaatselijk afvreten of losscheuren van de bast door reeën, konijnen of muizen waardoor kleine of grote verwondingen worden veroorzaakt.

Stakenfase

Fase van een opstand waarin het natuurlijke taksterven plaatsvindt en de hoogtegroei bepalend is.

Stamkwaliteit

De houtkwaliteit van de onderste 6-10 meter van de stam van een volgroeide boom.

Stamtal (N)

Aantal bomen in de opstand (uitgedrukt in stuks per ha).

Stère meter

Eén stère meter is een stapel rondhout van 1 m hoog, 1 m lang en 1 m breed. (idem stapel meter).

Strubbenbos

Typerende verschijningsvorm van eiken en eikenbosjes in het esdorpenlandschap: knoestige, gedrongen, uit één stobbe gegroeide stammen. Ontstaan uit eikenhakhout, dat gelegen was op de grens van akkers en achterliggende heidevelden. Dit hakhout moest de schapen van de akkers weren, maar werd wel door de schapen begraasd. Het voortdurend afknabbelen van eikentwijgen maakte uitgroei tot opgaande bomen onmogelijk en resulteerde in kwarrige struikvormige exemplaren, de strubben.

Structuurdunning

Het selectief verwijderen van bomen teneinde ter plaatse een meer structuurrijk bos te realiseren. (Tevens een specifieke maatregel in het kader van EGM.)

Structuurrijk bos

Bos, waarbinnen zowel in verticale als horizontale richting veel ruimtelijke verschillen zijn, veelal bepaald door soort en leeftijd.

Successie

Ontwikkelingsreeks van stadia tussen pioniersfase en climaxfase.

S-waarde

De maximaal bereikbare waarde van de opperhoogte bij onbepaalde leeftijd. Ook maximale hoogte voor die boomsoort op die groeiplaats.

Takafstoting

Afsterven en bij sommige soorten afvallen van takken onder de kroon door lichtgebrek (natuurlijke stamreiniging).

Toekomstbomen (T-bomen)

Bomen die om hun betekenis voor natuur, landschap, hout of belevingswaarde geselecteerd zijn om de eindopstand te vormen en/of een lange tijd het bosbeeld te blijven bepalen.

Toekomstbomendunning

Dunning gericht op het bevoordelen van toekomstbomen.

Uitheemse soort

Soort die door de mens in een gebied is geïntroduceerd en daar niet van nature thuishoort (zie ook exoot).

Uitkap

Beheervorm waarbij boomsgewijze kap verspreid over de opstand plaatsvindt en waarvan het bos zich kenmerkt door bomen van verschillende leeftijd en ontwikkelingsstadia.

'Urban Forestry'

Stroming in het hedendaagse bosbeheer, ook wel stadsbosbouw genoemd; met streeft naar optimaal beheer van het landschap met een goede verhouding tussen mens en natuur.

Verdroging

Verdroging is een verschijnsel waarbij de beschikbaarheid van water afneemt door klimatologische omstandigheden of verlaging van het grondwaterpeil.

Verkoop op stam

Verkoop van bomen staande in het bos. Hierbij zorgt de koper voor de velling, het uitslepen en het transport.

Vermesting

Vermesting is de verrijking van de groeiplaats met voedingsstoffen als gevolg van bemesting of versnelde mineralisatie. Vermesting is een bedreiging voor met name arme milieus, zoals grote delen van het zand- en veengebied.

Verticale structuurvariatie

Gelaagdheid van het bos. Aanwezigheid en dichtheid van boom-, struik-, kruid-, en moslaag.

Verzuring

Verzuring wordt grotendeels veroorzaakt door atmosferische depositie van ammoniak (landbouw), stikstofoxiden (verkeer) en zwaveldioxide (industrie). In kwelgebieden kan verzuring ook veroorzaakt worden door de toestroom van nitraat vanuit landbouwgebieden. Als gevolg van verzuring verdwijnen zuurgevoelige soorten, al dan niet ten gunste van zuur tolerante soorten.

Vitaliteit

Mate van gezondheid van een boom of opstand. Bomen zijn in te delen in klassen, zoals vitaal (1), minder vitaal (2), weinig vitaal (3) of niet vitaal (4).

Verschralen

De voedingsstoffen uit de bodem halen (door bijv. plaggen of maaien en afvoeren van het maaisel), zodat er weer meer bijzondere planten op kunnen groeien.

Zoom-mantelvegetatie

Geleidelijke overgang van kruidenbegroeiing via struiken naar opgaande bomen, soms te vinden op de grens tussen bos en open terrein.

Zorgplicht

De boseigenaar dient volgens de wet zorg te dragen voor veilige paden in zijn/haar bos. De bezoeker moet zonder risico in het bos kunnen toeven. De boseigenaar moet aan kunnen tonen dat hij zijn bomen heeft gecontroleerd (boomcontrole).

Zuiveren

Het wegnemen van niet gewenste individuen in een jonge opstand voor de stakenfase.

Bronnen:

<http://natuurprojectebs.nl/begrippenlijst.htm>

<http://www.natuurlexicon.be/index.html>

<http://www.greenfacts.org/nl/begrippenlijst/def/ecosysteem.htm>

<http://www.natuurbeheer.nu/Begrippenlijst/>

<http://www.milieuennatuurcompendium.nl/indicatoren/nl1258-Bezoek-aan-bos,-natuur--en-recreatieterreinen.html?i=12-131>

<http://www.encyclopediedrenthe.nl>

<http://www.doordebomenhetboszien.nl/html/b.html>

<http://nl.wikipedia.org/wiki/>

Aanvullingen of wijzigingen

Deze lijst is eigenlijk nooit af en nooit compleet. Heeft u aanvullingen, of bent u het niet eens met een bepaalde omschrijving en heeft u alternatieven? Geef dit per mail door aan Borgman Beheer Advies. info@borgmanbeheer.nl o.v.v. Begrippenlijst.